

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Tado Kuzminsko,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**Bendrovės valdymo organų ir bendrijos partnerių fiduciarinės pareigos: lyginamieji
aspektai**

Vadovas: lekt. Lina Mikaloniene

Recenzentas: lekt. Juozas Rimas

Vilnius 2011

Turinys

Įžanga.....	2
1. Fiduciariniai santykiai.....	5
I. Fiduciarinių santykių problematika	5
II. Fiduciarinių santykių samprata	7
III. Fiduciarinių santykių elementai	12
IV. Fiduciarinių pareigų tikslas.....	14
2. Bendrovės vadovo fiduciarinės pareigos.....	16
I. Bendrovės vadovo fiduciarinis statusas.....	17
II. Fiduciarinių pareigų objektas	19
A. Bendrovės interesai v. akcininkų interesai.....	20
B. Bendrovės kreditorių interesai	23
IV. Fiduciarinė pareiga būti lojaliam	26
V. Fiduciarinė pareiga vengti interesų konflikto	32
A. Bendrovės vadovo ir jo, kaip akcininko, interesų konfliktas.....	32
B. Bendrovės vadovo sandoriai su savimi	34
C. Kelių bendrovių vadovo interesų konfliktas	37
D. Bendrovės turto painiojimas su bendrovės vadovo turtu.....	38
VI. Fiduciarinė pareiga nesipelnyti.....	39
VII. (Fiduciarinė) pareiga veikti rūpestingai	41
3. Bendrijos partnerių fiduciarinės pareigos.....	45
I. Bendrijos samprata, tikslai, teisinis reglamentavimas.....	45
II. Bendrijos partnerių fiduciarinis statusas	46
III. Fiduciarinės pareigos	53
Išvados.....	58
Literatūros sąrašas	59
Santrauka	69
Summary.....	70

Ižanga

Tyrimo aktualumas. Lietuvos teisės aktuose fiduciarinių santykių sąvoka neminima. Šis teisės institutas nebūdingas kontinentinės teisės tradicijos šalims ir yra kilęs iš bendrosios teisės tradicijos. Tačiau fiduciarinių santykių doktrina intensyviai naudojama Lietuvos teismų praktikoje, nors aiškios ir dominuojančios teismų pozicijos dėl fiduciarinių santykių nėra. Tai sukelia šias problemas. Pirma, kaip rodo užsienio valstybių praktika, fiduciarinių santykių institutas yra vienas iš dažniausiai naudojamų, bet prasčiausiai suprantamų teisės institutų, keliantis daug mokslinių diskusijų, tačiau Lietuvos teismai savo sprendimuose konstatuoja fiduciarinių pareigų pažeidimus, Lietuvos Aukščiausiasis teismas formuoja teismų praktiką šia linkme, skirdamas mažai dėmesio pačiai fiduciarinių pareigų analizei. Antra, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas neturi pateikęs savo pozicijos dėl fiduciarinių pareigų apimties. Neaišku, kokias pareigas ir kodėl reikėtų laikyti fiduciarinėmis, ir kaip jas atskirti nuo kitų fiduciarinių santykių subjektams taikomų pareigų. Trečia, Lietuvos Aukščiausiajam Teismui nepateikus sampratos neaišku, kada ir kokių civilinių santykiu subjektai, be juridinio asmens valdymo organų, turi laikytis fiduciarinių pareigų. Ketvirta, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas laikosi pozicijos, kad juridinio asmens valdymo organai turi fiduciarines pareigas juridiniam asmeniui, tačiau pozicijos dėl ūkinės bendrijos partnerių šiuo klausimu pateikęs nėra.

Analizuojant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, galima pastebėti tendenciją, kad dažniausiai fiduciarinių santykių doktrina taikoma bendrovių teisės kontekste, t.y. analizuojant bendrovės valdymo organų pareigas. Lietuvos Aukščiausiasis teismas, sprenddamas bylas, susijusias su bendrijos partneriais, fiduciarinių santykių doktrinos nenaudoja. Tai gali lemti neteisinga požiūrį, kad fiduciarinių santykių institutas yra bendrovių teisės dalis. Aiškios sampratos buvimas fiduciarinių pareigų atžvilgiu yra reikalingas teisingos teismų praktikos formavimui ir teisiniam aiškumui.

Darbo tikslai. Pagrindinis šio darbo tikslas – išanalizuoti bendrovės valdymo organų ir bendrijos partnerių fiduciarinių pareigų esmę. Remiantis Lietuvos ir užsienio valstybių teisės doktrina ir teismų praktika atskleisti bendrovės valdymo organų ir bendrijos partnerių fiduciarinių pareigų panašumus, skirtumus, jų taikymo ypatumus. Įvertinti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką šiais klausimais, jos galimus privalumus ir trūkumus, pateikti galimus problemų sprendimų variantus. Norint pasiekti šiuos tikslus, būtina išanalizuoti ir suprasti pačią fiduciarinių santykių esmę.

Darbo objektas. Darbe bus nagrinėjama fiduciarinių santykių samprata, privataus juridinio asmens, akcinės ir uždarnosios akcinės bendrovės (toliau – bendrovės), vadovo ir

ūkinės bendrijos dalyvių fiduciarinės pareigos. Fiduciarinių santykių sampratos analizė reikalinga, nes nuo jos priklausys tai, kaip bus suprantamos ir aiškinamos fiduciarinės pareigos.

Darbe nebus nagrinėjamos kitų bendrovės valdymo organų narių pareigos. Kadangi bendrovės vadovas yra svarbiausias bendrovės valdymo organas, o jo fiduciarinių pareigų spektras yra plačiausias, todėl nagrinėjamos tik šio valdymo organo pareigos. Fiduciarinės pareigos nagrinėjamas bendrovės vadovo, kaip fiduciaro, ir bendrovės, kaip benificiaro, aspektu.

Bendrijos dalyvių pareigos bus nagrinėjamos tikrosios ūkinės bendrijos ir komanditinės ūkinės bendrijos aspektu (toliau – bendrijos). Darbe nagrinėjamos bendrijos dalyvių tarpusavio fiduciarinės pareigos ir bendrijos dalyvių fiduciarinės pareigos bendrijai. Tai būtina padaryti dėl bendrijos, kaip verslo veiklos formos, ypatumų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika analizuojama tiek, kiek tai reikšminga šiam darbui, t.y. analizuojamos tik tos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys, kurios yra reikšmingos ir aktualios nagrinėjant minėtus klausimus.

Tyrimo metodai. Darbe taikomi lyginamasis, istorinis, loginis ir sisteminis tyrimo metodai. Lyginamasis metodas taikytas siekiant palyginti Lietuvos ir bendrosios teisės tradicijos valstybių, būtent, Jungtinės Karalystės, Australijos ir Jungtinių Amerikos valstijų teisės doktriną ir teismų praktiką. Bendrosios teisės valstybės pasirinktos, nes fiduciarinių santykių ir pareigų doktrina yra bendrosios teisės kūrinys, todėl šiose valstybėse ji yra geriausiai išvystyta praktiniu ir teoriniu lygmeniu. Šis metodas padeda atskleisti tikrąsias fiduciarines pareigas ir jų turinį. Lyginamasis metodas taip pat skirtas palyginti bendrovės ir bendrijos partnerių fiduciarines pareigas, atskleisti jų skirtumus ir panašumus.

Istorinis tyrimo metodas skirtas analizuoti galiojančius teisės aktus ir senesnes jų redakcijas, palyginti skirtingas teismų pozicijas skirtingu laikotarpiu ir, atsižvelgiant į skirtingas pozicijas skirtingu laikotarpiu, rasti tinkamiausią argumentaciją analizuojant fiduciarines pareigas.

Loginis tyrimo metodas skirtas tam tikrų teiginių, formuojančių fiduciarinių pareigų esmę, teisingumo ar klaidingumo įrodinėjimui. Pavyzdžiui, prieštaraujančių teiginių negalimumo įrodinėjimas. Šis metodas padeda įrodyti konkrečių teismų argumentų tarpusavio prieštaravimus.

Sisteminis tyrimo metodas padeda nustatyti bendrųjų ir specialiųjų teisės normų santykį, tokiu būdu atskiriant fiduciarines pareigas nuo bendrųjų pareigų ir teisės principų.

Šaltiniai. Rašant darbą remtasi Lietuvos teisės aktais, Lietuvos ir užsienio valstybių teisės doktrina – įvairūs straipsniai, knygos, monografijos aktualūs šia tema, Lietuvos ir minėtų užsienio valstybių įvairių instancijų teismų praktika. Lietuvoje literatūros, nagrinėjančios fiduciarines pareigas, praktiškai nėra, labiausiai išskirtina R. Greičiaus monografija „*Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*“, todėl pagrindu remiamasi užsienio teisės autorių darbais, išskirtini šie autoriai: L. E. Ribstein, T. Frankel, P. Finn, D.A. DeMott, R. Flanningan.

Darbo originalumas. Lietuvoje mokslinių tyrimų (įskaitant magistro darbus per paskutinius du metus) šia tema rasti nepavyko. Labiausiai išskirtina, minėta, R. Greičiaus monografija „*Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*“, kurioje analizuojamos bendrovės vadovo pareigos. Šiame magistro darbe analizuojamos ne tik bendrovės vadovo, bet ir bendrijos partnerių fiduciarinės pareigos, o analizė remiasi fiduciarinių santykių samprata ir iš jos kylančiais fiduciarinių pareigų tikslais, kas lemia skirtingą fiduciarinių pareigų sampratą.

1. Fiduciariniai santykiai

I. Fiduciarinių santykių problematika

Fiduciariniai santykiai¹ - mažai nagrinėjamas Lietuvos teisėje teisės institutas. Kartais fiduciarinių santykių doktrina naudojama nesuprantant tikrosios jos reikšmės ir paskirties, kas kartais lemia neteisingą fiduciarinių pareigų sampratą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dažnai naudoja fiduciarinių santykių sąvoką apibūdinti santykiams tarp bendrovės ir jos vadovo, tačiau nepateikia aiškios fiduciarinių santykių sampratos. Tai gali lemti priežastis, kad fiduciarinių santykių doktrina yra perimta iš bendrosios teisės tradicijos valstybių teisės, kur yra išvirtinęs požiūris, kad tam tikri teisiniai santykiai yra fiduciariniai *per se*.² Tai reiškia ne ką kitą, kaip formalų pasakymą, kad tam tikros teisinių santykių grupės dėl savo prigimties yra priskiriamos fiduciariniams santykiams.³ Pagrindinės santykių kategorijos, kurios *per se* laikomos fiduciarinėmis, paprastai yra santykiai tarp advokato ir kliento, atstovo ir atstovaujamojo, bendrovės direktoriaus ir bendrovės, patikėtinio ir patikėtojo, tarp partnerių.⁴ Daugumos santykių priskyrimas prie fiduciarinių susiklostė istoriškai, taikant analogiją su pasitikėjimo santykiais dėl jų panašumo, t.y. santykiai dėl tam tikrų savybių buvo panašūs į pasitikėjimo santykius, bet savo esme nebuvo pasitikėjimo santykiai.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) savo praktikoje dažniausiai nepateikia argumentų, kodėl tam tikri santykiai yra fiduciariniai. Pavyzdžiui, LAT 2006 m. gegužės 25 d. nutartyje⁵ konstatavo:

„Administracijos vadovą ir jo vadovaujamą įmonę sieja pasitikėjimo (fiduciariniai) santykiai, nuo pat tapimo įmonės administracijos vadovu momento vadovas turi elgtis rūpestingai, atidžiai ir apdairiai.“ Iš šios nutarties galima daryti išvadą,

¹ Užsienio teisės doktrinoje fiduciarinių santykių šalys yra vadinamos angl. „*beneficiary*“ – asmuo, kuris gauna naudą dėl kito asmens veiksmų, kadangi atitiktoms šiam terminui lietuvių kalboje nėra, dėl patogumo šiame darbe naudosis sąvoką „beneficiaras“, o kitai santykių šaliai vartojamas terminas angl. „*fiduciary*“ vartosiu sąvoką „fiduciaras“.

² SUKHNINDER, P. *The Nature of Fiduciary Liability in English Law* [interaktyvus], [žiūrėta 2010-11-05]. p. 1. Prieiga per internetą: <<http://www.coventry.ac.uk/cu/external/content/1/c4/56/53/v1205334231/user/fiduciaryPanesar.pdf>>.

³ Kartais yra sakoma, visi fiduciariniai santykiai dėl jų pobūdžio yra įtvirtinti tokiose kategorijose kaip atstovas, patikėtinis, partneris, direktorius ir pan., ir šis sąrašas yra baigtinis. Su tuo sutikti negalima, kadangi pati santykių prigimtis ir struktūra lemia fiduciarinių pareigų atsiradimą ir taikymą, o ne tam tikro asmens priklausymas vienai iš minėtų kategorijų, todėl fiduciarinių santykių sąrašas turėtų būti nebaigtinis.

⁴ *Lac minerals ltd. v. International corona resources ltd.*, [1989] 2 S.C.R. 574.

⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 25 d. nutartis c.b. K. J. J.v. J. B. ir V. K., Nr. 3K-7-266/2006.

kad esant fiduciariniams santykiams, fiduciaras turi elgtis rūpestingai, atidžiai ir apdairiai, tai reiškia, kad teismas pareigą elgtis rūpestingai, atidžiai ir apdairiai laiko fiduciarinėmis pareigomis, todėl tai reikštų, kad šalys, kurių nesieja fiduciariniai santykiai, neprivalo elgtis rūpestingai, atidžiai ir apdairiai. Akivaizdu, kad taip nėra. Jeigu elgtis rūpestingai, atidžiai ir apdairiai turi elgtis ne tik asmenys, užimantys fiduciarinę padėtį, tada kyla klausimas, kokie elgesio standartai ir pareigos yra būdingi tik fiduciarinių santykių dalyviams. Ši nutartis yra geras pavyzdys, kodėl reikalinga fiduciarinių santykių analizė, kuri padės suprasti, kodėl konkretūs santykiai yra pripažįstami fiduciariniais ir, kokius interesus jais siekiama apsaugoti. Be to, vien tik konstatuotas faktas, kad tarp šalių yra susiklostę fiduciariniai santykiai, nebūtinai reiškia, kad fiduciarinių santykių šalys visada bus siejamos fiduciarinių pareigų⁶. Kaip teigia L. S. Sealy⁷: „paprastas pareiškimas, kad asmuo yra susietas fiduciariniais santykiais su manimi, reiškia ne daugiau negu tai, kad jo pozicija panaši į patikėtinio, tačiau tai neleidžia manyti, kad tam tikras fiduciarinis principas ar gynybos būdas gali būti taikomas.“ Kitaip tariant, ne visos pareigos, kylančios iš šalių santykių, kurie dėl tam tikrų priežasčių laikomi fiduciariniais, bus fiduciarinės, todėl teismai net konstatavę fiduciarinius santykius tarp šalių, gali suklysti dėl tam tikrų pareigų prigimties. Fiduciarinių santykių problematika atsispindi ir užsienio teisės doktrinoje. Profesorius P. D. Finn teigia, kad fiduciariniai santykiai yra viena iš labiausiai apibrėžtų, jei ne apskirtai viena iš labiausiai klaidinančių, sąvokų teisėje.⁸

Todėl prieš analizuojant bendrovės vadovo ir bendrijos partnerių fiduciarines pareigas, pirmiausia reikia išanalizuoti fiduciarinius santykius, suvokti jų esmę, nes Lietuvos teisės aktuose šis terminas yra apskirtai nevertojamas, LAT aiškios pozicijos nėra pateikęs šiuo klausimu. Tik išanalizavus fiduciarinius santykius bus galima apibrėžti fiduciarines pareigas ir jų taikymo apimtį,⁹ todėl konstatavimas, kad šalis sieja fiduciariniai santykiai nededa taško teisiniam tyrimui, priešingai, tik sukuria poreikį

⁶ DEMOTT, D., A. Beyond Metaphor: An Analysis of Fiduciary Obligation. *Duke Law Journal* [interaktyvus], 1988, No 5 [žiūrėta 2010-11-05], p. 909. Prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org>>.

⁷ SEALY, L., S. Fiduciary Relationships. *The Cambridge Law Journal* [interaktyvus]. 1962, No. 69 [žiūrėta 2010-11-05], p. 73. Prieiga per internetą: <<http://journals.cambridge.org>>.

⁸ *Cit. op.* 2, p. 2.

⁹ Pavyzdžiui, ne visos bendrovės vadovo pareigos bendrovei bus laikomos fiduciarinėmis, nors bendrovė ir jos vadovą sieja fiduciariniai santykiai. Tam tikros pareigos gali būti numatytos statutinėje teisėje, tačiau tai nebus laikomos fiduciarinėmis pareigomis. Kita vertus, tam tikros pareigos yra fiduciarinės, tačiau yra įtvirtintos ir teisės aktuose, kaip atskiros pareigos bendrovės vadovui. Todėl reikia skirti pareigas numatytas teisės aktuose ir fiduciarines pareigas. Nors visos pareigos taikomos tam pačiam subjektui, jų prigimties skirtinga. Todėl, neišanalizavus pačių fiduciarinių santykių, atskirti šių pareigų prigimtį, būtų sudėtinga.

tolimesnei analizei.¹⁰

II. Fiduciarinių santykių samprata

Bendriausia prasme fiduciariniai santykiai yra skirti tam, kad apsaugotų vertingų santykių vientisumą, kuris kyla iš žmonių tarpusavio priklausomybės.¹¹ Tai reiškia, kad visuomenėje egzistuoja socialiniai santykiai, sukuriantys asmenų tarpusavio priklausomybę, ir tik esant tokiam tarpusavio priklausomumui tam tikri tikslai gali būti pasiekti. Nesant būtinybės asmenim pasitikėti vieni kitais, nebūtų reikalingi ir fiduciariniai santykiai. Kita vertus, asmenys labiau linkę tapti priklausomais vieni nuo kitu, kai žino, jog egzistuoja mechanizmas, apsaugantis nuo kitos šalies piktnaudžiavimo. Fiduciarinės pareigos suteikia apsaugą benificiarams nuo galimų, nederamų fiduciarų veiksmų, siekiant pasinaudoti fiduciarine padėtimi.

A. Scott teigia, kad fiduciaras yra asmuo, kuris įsipareigoja veikti kito asmens interesais. Nesvarbu ar įsipareigojimas išreikštas sutartimi, nesvarbu, kad tas įsipareigojimas yra neatlygintinas.¹² T. Frankel teigia, jog viena iš pagrindinių fiduciarinių santykių savybė yra ta, kad fiduciaras veikia kaip pakaitalas (angl. - *substitute*) benificiarui.¹³ Kitaip tariant, vietoj savęs tam tikriems veiksams atlikti asmuo paskiria kitą asmenį. Tikslai tokio pasikeitimo gali būti įvairūs (efektyvumas, kompetencijos trūkumas ir pan.). Reikia suprasti tai, kad paskirtas asmuo įsipareigoja veikti tik to asmens, kuris jį paskyrė interesais. Tačiau vien tai, kad asmuo vietoj savęs įpareigoja veikti kitą asmenį, dar nesukuria fiduciarinių santykių. Benificiaras turi perduoti tam tikras teises, nuosavybę ar įgaliojimus disponuoti nuosavybe fiduciarui, be kurių fiduciaras negalėtų atlikti efektyviai savo pareigų benificiarui. Tokiu būdu benificiaras atsiduria situacijoje, kada atsiranda rizika, jog fiduciaras, disponuodamas nuosavybe ar suteiktais įgaliojimais, pasinaudos taip, kad patenkintų savo asmeninius ar trečiųjų asmenų poreikius, padarydamas žalos benificiarui. Todėl reikia, kad šie santykiai būtų apsaugoti nuo tokio elgesio. Tačiau pastovus fiduciaro kontroliavimas dažnai yra

¹⁰ ROTMAN, L., I. Fiduciary Doctrine: A Concept in Need of Understanding. *Alberta Law Review* [interaktyvus], 1995-1996, No. 34 [žiūrėta 2010-11-07], p. 824. Prieiga per internetą: <<http://home.heinonline.org>>.

¹¹ FRANKEL, T. Fiduciary Law. *California Law Review* [interaktyvus], 1983, Vol. 71, No. 3 [žiūrėta 2010-11-07], p. 826. Prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org>>.

¹² SCOTT, A., W. *The fiduciary principle*. *California Law Review* [interaktyvus], Vol. 37, No. 4 (Dec., 1949), p. 540.

¹³ *Cit. op.* 11, p. 808.

neįmanomas, nepraktiškas ir neefektyvus.¹⁴

Teisės doktrinoje autoriai nesutaria dėl to, koks teisinis statusas turėtų būti suteikiamas asmeniui, kad jis taptų fiduciaru. Pavyzdžiui, T. Frankel „*Fiduciary law*“¹⁵ naudoja terminą įgaliojimai (angl. *powers*), E. Weinrib „*The fiduciary obligation*“¹⁶ naudoja terminą diskrecija (angl. *discretion*), tačiau aiškiausiai tai nusakė D. Gordon Smith „*The critical resource theory of fiduciary law*“¹⁷, kad diskrecija turi būti susijusi su „kritiniu resursu“ (angl. – *discretion over critical resource*) ir teigė, kad diskrecija turi būti kažkas daugiau nei vien tik priėjimas prie „kritinio resurso“. „Kritinis resursas“ gali būti materialus ar nematerialus turtas, tai gali būti tam tikros teisės, įgaliojimai, informacija ir pan. L. Ribstein teigia, jog fiduciarinės pareigos taikomos tik, kai benificiaras perduoda atviro sąrašo įgaliojimus (angl. *open-ended management power*) fiduciarui.¹⁸ Suteiktais įgaliojimais fiduciaras gali daryti įtaką benificiaro teisiniam statusui ar jo interesams. Suteikti įgaliojimai yra skirti, tam kad būtų patenkinti benificiaro poreikiai, o ne tam, kad fiduciaras panaudotų juos savo asmeniniams tikslams. Suteikti įgaliojimai gali būti įvairūs, priklausomai nuo benificiaro poreikių. Todėl fiduciariniai santykiai yra sukurti patenkinti ne abiejų šalių poreikius, o tik benificiaro interesus.

Fiduciaras negali efektyviai veikti benificiaro naudai be jam suteiktų plačių įgaliojimų, bet tuo pat metu yra sudėtinga užkirsti kelią galimam fiduciaro piktnaudžiavimui. Jeigu benificiaras susiaurintų fiduciaro įgaliojimus, siekdamas sumažinti piktnaudžiavimo galimybę, tuo pačiu jis sumažintų naudą, kurią gauna iš fiduciarinių santykių. Todėl įgaliojimų fiduciarui suteikimas, sukelia pagrindinę problemą, atsirandančią fiduciariniuose santykiuose, tai – fiduciaro galimybė, kaip teigia T. Frankel¹⁹, piktnaudžiauti suteiktais įgaliojimais (angl. *abuse of powers*). Tačiau tai

¹⁴ FLANNIGAN, R. The Strict Character of Fiduciary Liability. *New Zealand Law Review* [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2011-02-11], p. 210. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=940659>>; FRANKEL, T. Fiduciary duties as default rules. *Oregon Law Review* [interaktyvus], 1995, No. 74 [žiūrėta 2010-11-09], p. 1212. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org>>.

¹⁵ *Cit. op.* 11, p. 809.

¹⁶ WEINRIB, E., J. The Fiduciary Obligation. *The University of Toronto Law Journal* [interaktyvus], Vol. 25, No. 1, 1975 [žiūrėta 2010-11-05], p. 4. Prieiga per internetą: <<http://ojls.oxfordjournals.org>>.

¹⁷ SMITH, D., G. The Critical Resource Theory of Fiduciary Duty. *Vanderbilt Law Review* [interaktyvus], 2002, No. 55 [žiūrėta 2010-11-07], p. 1449. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=339100>.

¹⁸ RIBSTEIN, E., L. *Fencing fiduciary duties*. Illinois Program in Law, Behavior and Social Science Working Papers Series, Working Paper No. LBSS11-01 [interaktyvus], January, 2011 [žiūrėta 2011-02-20], p. 4. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=1737948>>.

¹⁹ *Cit. op.* 11, p. 809.

nėra visiškai tikslus teiginys. Fiduciarinių santykių analizei yra priimtinesnė G. Smith²⁰ naudojama sąvoka „oportunizmas“ (angl. *opportunism*)²¹, kuri yra tikslesnė už piktnaudžiavimo sąvoką, ir reiškia, kad asmuo, pasinaudodamas savo fiduciarine padėtimi, gali tenkinti savo asmeninius poreikius. Taigi, pagrindinė fiduciarinių santykių problema yra ta, kad benificiaras, pasitikėdamas fiduciaru, suteikia jam tam tikrus įgaliojimus veikti benificiaro naudai ir interesams, tačiau benificiaras nėra apsaugotas nuo to, kad fiduciaras teiks pirmenybę savo asmeniniams, o ne benificiaro interesams. Todėl fiduciarinių pareigų tikslas yra apsaugoti tuos, kurie pasitiki kitų galimybėmis, nuo galimo piktnaudžiavimo tuo pasitikėjimu,²² o tai reiškia, kad fiduciaras turi atsisakyti savo interesų ir teikti pirmenybę benificiaro interesams.

Benificiaro pažeidžiamumas atsiranda iš pačių santykių prigimties ir struktūros. Iki atsirandant santykiams šalys gali būti lygiavertės civilinių santykių dalyvės, tačiau šalims susiejus save fiduciariniais santykiais, benificiaras tampa silpnesne šalimi ta prasme, kad fiduciaras gali pasinaudoti suteiktais įgaliojimais savo interesams, o ne benificiaro, patenkinti. Benificiaro tikslai, kuriems pasiekti yra suteikti įgaliojimai, yra siauresni nei tikslai, kurie galėtų būti pasiekti, pasinaudojant suteiktais įgaliojimais.²³ Taigi, kai benificiaras negali apsisaugoti nuo galimo piktnaudžiavimo kitokiais teisiniais ar socialiniais mechanizmais, fiduciarinės pareigos suteikia tą apsaugą.²⁴ Svarbu nepamiršti, kad fiduciarinių santykių konstatavimas nereiškia, kad kiekviena pareiga, kurią fiduciaras turi benificiarui, yra fiduciarinė pareiga.²⁵

Fiduciariniai principai neapsprendžia pačių fiduciarinių santykių konteksto. Todėl patys fiduciariniai santykiai gali atsirasti kaip sutarties, vienašalio sandorio, įstatymo nuostatų, ar susitarimo pasekmė.²⁶ Tai reiškia, kad fiduciarinių santykių institutas nereguliuoja procesų, dėl kurių šie santykiai atsiranda. Pačių fiduciarinių santykių turinį, jų galiojimą nustato konkrečius santykius reguliuojantys teisės aktai ar sutartys. Pavyzdžiui, asmens paskyrimas bendrovės vadovu turi atitikti teisės normas, reguliuojančias asmens paskyrimą bendrovės vadovu. Todėl nereikėtų painioti teisės normų, reguliuojančių fiduciarinius santykius, pavyzdžiui, tarp bendrovės ir vadovo, ar

²⁰ *Cit. op.* 17, p. 1404.

²¹ oportunizmas (*lot. opportunus* – patogus): nuostata paremta ne moralės normomis, o tuo, kas kam nors šiuo metu naudinga; taktika ir politika, kuria siekiama didžiausios naudos iš aplinkybių, nepaisant savo principų. VAITKEVIČIŪTĖ, V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Leidykla „Žodynas“, 2001.

²² *Cit. op.* 10, p. 826.

²³ *Cit. op.* 11 p. 810.

²⁴ *Cit. op.* 17, p. 1424.

²⁵ *Permanent Building Society v Wheeler* (1994) 14 ACSR 109.

²⁶ FRANKEL, T. Fiduciary duties as default rules. *Oregon Law Review* [interaktyvus], 1995, No. 74 [žiūrėta 2010-11-09], p. 1223. Prieiga per internetą: < <http://heinonline.org> >.

bendrijos partnerių santykius bei tose normose nustatytų pareigų su fiduciarinės teisės pareigomis. Daugeliu atvejų sutartys tarp šalių būna fiduciarinių santykių atsiradimo pagrindas. Sutartiniai ir fiduciariniai santykiai gali koegzistuoti, jeigu fiduciariniai santykiai egzistuoja tarp sutarties šalių, fiduciariniai santykiai turi atitikti sutarties sąlygas ir sutarčiai keliamus reikalavimus.²⁷

Užsienio teisės doktrinoje kartais yra teigiama, kad rasti vieningą fiduciarinių santykių apibrėžimą yra praktiškai neįmanoma dėl fiduciarinių santykių įvairovės,²⁸ kiti teigia, kad, net ir radus tokį apibrėžimą, jis būtų labai abstraktus ir mažai naudingas, treči teigia, kad toks apibrėžimas egzistuoja, tačiau teismai vengia pateikti bendrą fiduciarinių santykių apibrėžimą.

Terminas „fiduciarinis“ kilo iš lotyniško žodžio „*fiducia*“ ir yra tvirtai susijęs su tokiomis sąvokomis kaip pasitikėjimas, pasikliovimas, tikrumas.²⁹ Romėnų teisėje šie santykiai atsirado kartu su nuosavybės ir paveldėjimo teise.³⁰ Taigi, nors gali būti neįmanoma pateikti išsamaus fiduciarinių santykių apibrėžimo, terminas „fiduciarinis“ etimologijos aspektu reiškia tokias vertybės, kaip sąžiningumas, lojalumas ir pasitikėjimas.³¹

Vienoje iš savo nutarčių LAT netiesiogiai nurodė, kokie yra fiduciarinių santykių elementai:³²

„Įgaliojimas yra vienašalis sandoris. Tam, kad įgaliojimo pagrindu susiklostytų atstovavimo teisiniai santykiai, būtina, kad įgaliotinis sutiktų veikti įgaliootojo vardu ir interesais. Esminis atstovavimo santykių požymis yra jų fiduciarinis pobūdis, t.y. šie santykiai grindžiami šalių abipusiu pasitikėjimu, atstovo lojalumu atstovaujamajam, kruopščiu atstovaujamojo nurodymų vykdymu.“

Taigi iš šios nutarties galima išskirti tris požymius, kuriuos LAT nurodo kaip pagrindinius fiduciarinių santykių elementus:

1. abipusis šalių pasitikėjimas;
2. atstovo lojalumas atstovaujamajam;

²⁷ *Strother v. 3464920 Canada Inc.*, [2007] 2 S.C.R. 177.

²⁸ *Cit. op.* 6, p. 908.

²⁹ KUZAVINIS, K. *Lotynų-lietuvių kalbų žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007.

³⁰ SZTO, M. Limited Liability company morality: Fiduciary duties in historical context. *Quinnipiac Law Review*, 2004, No. 23, p. 89.

³¹ LAW REFORM COMMISSION. *Trust Law: General Proposals* (92-2008) [interaktyvus]. 2008 IELRC 92 [žiūrėta 2010-11-10], p. 9 Prieiga per internetą: <http://www.lawreform.ie/_fileupload/Reports/Report%20Trust%20Law.pdf.pdf>.

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. sausio 21 d. nutartis c.b. *V. Savickas v. J. Sriubaitę ir kt.*, Nr. 3k-3-353/2002.

3. atstovaujamojo nurodymų vykdymas.

Tačiau tokie pagrindiniai fiduciarinių santykių požymiai nėra tikslūs, ar net klaidinantys. Reikia pritarti R. Greičiaus nuomonei³³: „negalima sutikti su tuo, kad atstovo lojalumas atstovaujajam ir kruopštus atstovaujamojo nurodymų vykdymas gali būti traktuojami kaip fiduciarinių santykių požymiai. Šie du elementai apibūdina fiduciarines pareigas, kylančias iš fiduciarinių santykių. Kitaip sakant, tai yra fiduciarinių santykių padarinys. Asmuo, net ir būdamas susijęs fiduciariniais santykiais su kitu asmeniu, dar nebūtinai laikysis fiduciarinių pareigų. Dėl to fiduciarinių pareigų nesilaikymas negali būti laikomas fiduciarinių santykių atsiradimo požymiu.“ Pareiga elgtis lojaliai yra viena iš esminių fiduciarinių pareigų, kylančių iš fiduciarinių santykių. Tačiau, apibrėžiant fiduciarinius santykius per fiduciarines pareigas, yra patenkama į „uždarą ratą“, nes tam, kad apibrėžtų fiduciarinius santykius, teismas panaudoja vieną iš fiduciarinių pareigų – lojalumą -, tačiau, kad būtų galima konstatuoti, jog asmuo turi laikytis fiduciarinės lojalumo pareigos, pirmiausia reikia konstatuoti, jog asmuo yra fiduciaras, ir šalis sieja fiduciariniai santykiai.

Tačiau ir pirmasis LAT fiduciarinių santykių elementas yra klaidinantis. LAT teigia, kad šalis turi sieti abipusis pasitikėjimas, bet toks argumentas prieštarauja pačiai fiduciarinių santykių esmei, kada patikėtojas išreiškia pasitikėjimą patikėtiniu, ir jam suteikia tam tikras galias ir veiksmų laisvę, kad patikėtinis galėtų veikti patikėtojo interesais, todėl patikėtinio pasitikėjimas patikėtoju yra nebūtinus. Atitinkamai LAT pasisakė ir savo ankstesnėje nutartyje.³⁴

Tik išimtiniais atvejais fiduciariniuose santykiuose yra šalių tarpusavio pasitikėjimas (angl. – *mutual trust*), kaip, pavyzdžiui, fiduciariniai santykiai tarp partnerių, kurių santykiai grindžiami abipusiu pasitikėjimu, ir apibūdinami kaip bendradarbiavimo fiduciariniai santykiai (angl. – *collaborative fiduciary relationship*)³⁵. Iš to, kokius elementus LAT nurodė kaip esminius, ir iš aptartos fiduciarinių santykių sampratos galima daryti prielaidą, kad LAT nėra įsigilinęs į fiduciarinių santykių esmę, o tai gali lemti netinkamą fiduciarinių santykių bei fiduciarinių pareigų aiškinimą. Todėl sekančioje dalyje analizuojami fiduciarinių santykių elementai.

³³ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 70.

³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. kovo 6 d. nutartis c.b. *SP UAB „Vilniaus autobusų parkas“ v. SP UAB „Vilniaus autobusų parkas“ Darbininkų sąjunga*, Nr. 3k-3-32/2001.

³⁵ MOFFAT, G., J.; BEAN, G.; PROBERT, R. *Trusts Law: Text and Materials*. 5th ed. New york: Cambridge University Press, 2009, p 838.

III. Fiduciarinių santykių elementai

Nepavykus rasti universalios fiduciarinių santykių apibrėžimo, užsienio valstybių teismai pasirinko kitą variantą - išvardinti kriterijus, kada esant šiems kriterijams bus galima taikyti fiduciarines pareigas.³⁶ Bendrosios teisės teismams ne kartą teko susidurti su aktualia problema, nustatyti fiduciarinių santykių egzistavimą. Šiai problemai spręsti bendrosios teisės jurisprudencijoje buvo pritaikyti du metodai, leidžiantys nustatyti, ar tarp šalių egzistuoja fiduciariniai santykiai. Pirmasis metodas vadinamas „įsipareigojimu“ (angl. - *the undertaking test*) metodas, o kitas susijęs su suteiktais įgaliojimais ir suteikta veiksmų laisve (angl. *the power and discretion test*).³⁷ Įsipareigojimų metodas dažnai buvo taikomas Australijos teismuose.³⁸ Šis metodą pasiūlė A. W. Scott.³⁹

Šis metodas buvo pritaikytas *White v Jones* byloje⁴⁰ kurioje buvo pasakyta, kad fiduciariniai santykiai egzistuos, kai viena šalis A įsipareigoja tvarkyti kitos šalies B reikalus, taip pat ir tuos, kurie susiję su nuosavybe. A, prisiėmęs atsakomybę tvarkyti B reikalus, prisiima tam tikras pareigas, susijusias su B reikalų tvarkymu, įskaitant ir pareigą veikti rūpestingai (angl. – *duty of care*). Pavyzdžiui, patikėtinis prisiima atsakomybę, susijusią su patikėtojo patikėta nuosavybe, bendrovės vadovas – atsakomybę, susijusią su bendrovės reikalais. A įsipareigojus veikti B interesais, A turi laikytis fiduciarinių pareigų. Nors fiduciarinių pareigų apimtis skiriasi priklausomai nuo konkrečios situacijos, tačiau tam tikros pareigos bus taikomos visiems fiduciariniams santykiams. Todėl fiduciarinė lojalumo pareiga bus taikoma visiems fiduciariniams santykiams, nes ji yra esminis fiduciarinių santykių įsipareigojimas.

Kitas metodas susijęs su suteiktais įgaliojimais. Šis metodas buvo dažnai naudojamas Kanados teismų.⁴¹ Jis buvo pirma kartą panaudotas *Frame v. Smith* byloje, teisėjo Wilson J., todėl kai kuriuose sprendimuose jis minimas kaip „*Wilson J.'s test*“. Santykiai, kuriems buvo taikomos fiduciarinės pareigos, turi tris pagrindinius elementus:

³⁶ *Frame v. Smith* [1987] 2 S.C.R. 99; *News Limited v. Australian Rugby Football League Limited* (1996) 64 FCR.

³⁷ *Cit. op.* 35.

³⁸ MWENDA, K. *Banks and the Use of Chinese Walls in Managing Conflict of Duties* [interaktyvus]. 2000 [žiūrėta 2010-12-02]. Prieiga per internetą: <webjcli.ncl.ac.uk/2000/issue2/rtf/mwenda2.rtf>.

³⁹ AUSTIN, W., Scott. *The Fiduciary Principle*. *California Law Review* [interaktyvus], 1949, Vol. 37, No. 4 [žiūrėta 2010-12-02]. Prieiga per internetą: < <http://www.jstor.org>>.

⁴⁰ *White v Jones* [1995] 2 WLR 187

⁴¹ Kanados Aukščiausiojo teismo bylos: *Frame v. Smith*, [1987] 2 S.C.R. 99; *Lac Minerals Ltd. v. International Corona Resources Ltd.*, [1989] 2 S.C.R. 574; *Canson Enterprises Ltd. v. Boughton & Co.*, [1991] 3 S.C.R.; *Norberg v. Wynrib*, [1992] 2 S.C.R. 226 ir kt.

1. fiduciaras turi tam tikrą diskreciją ar įgaliojimus spresti tam tikrus klausimus;⁴²
2. fiduciaras gali vienašališkai panaudoti tuos įgaliojimus ar diskreciją taip, kad paveiktų benificiaro interesus *de jure* ir *de facto*;⁴³
3. benificiaras yra pažeidžiamas ir neapsaugotas, arba yra fiduciaro valioje, kuris turi diskreciją ar įgaliojimus spresti tam tikrus klausimus.⁴⁴

Apibendrintai užsienio teismų praktikoje ir teisės doktrinoje išskiriami šie pagrindiniai fiduciarinių santykių elementai⁴⁵:

1. fiduciaro įsipareigojimas veikti benificiaro interesais;
2. benificiaras suteikia, patiki fiduciarui tam tikras teises, informaciją, nuosavybę ar įgaliojimus;
3. benificiaro pasitikėjimas fiduciaru ir tikėjimas, kad jis veiks jo interesais;
4. benificiaras yra pažeidžiamas ta prasme, kad negali visiškai kontroliuoti fiduciaro veiklos ir užkirsti kelio galimam fiduciaro piktnaudžiavimui fiduciarine padėtimi.

Pavyzdys, kaip buvo pritaikytas minėtas metodas ir konstatuotos fiduciarinės pareigos tarp psichiatro ir pacientės, galėtų būti *Norberg v. Wynrib* byla.⁴⁶ Konstatuota, kad daktaras buvo tokioje pozicijoje, kad turėjo fiduciarines pareigas *vis-à-vis* pacientei. Daktaras turėjo tam tikrą veiksmų laisvę (diskreciją) pacientės atžvilgiu. Jis turėjo teisę pacientei duoti patarimus, ją gydyti, galėjo jai išrašyti vaistų ar atsisakyti jų duoti. Taigi, daktaras vienašališkai galėjo panaudoti suteiktą diskreciją taip, kad paveiktų pacientės interesus. Asmens, kaip paciento, statusas padarė pacientę pažeidžiamą ir ji tapo priklausoma nuo daktaro valios, ypač atsižvelgiant į tai, kad ji turėjo priklausomybę vaistams. Taigi, šioje byloje visos sąlygos buvo patenkintos. Santykio šalys buvo nelygioje padėtyje. Gydytojas įsipareigojo veikti pacientės interesais ir neleisti atsirasti konfliktui tarp pareigos veikti išimtiniai pacientės interesais ir savo asmeninių interesų. Kaip gydytojas, jis turėjo

⁴² (angl. – *the fiduciary has scope for the exercise of some discretion or power*). Diskrecija (lot. *discretio*) – teisė spresti kokį nors klausimą savo nuožiūra, VAITKEVIČIŪTĖ, V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas, 2001; Angl. terminas „*power*“ – galia, teisė, įgaliojimas, PAŽŪSIS, L. Olimpija A. *Anglų – Lietuvių kalbų teisės žodynas*. Vilnius: Alma littera, 1998.

⁴³ (angl. – *the fiduciary can unilaterally exercise that power or discretion so as to affect the beneficiary's legal or practical interests*.)

⁴⁴ (angl. – *the beneficiary is peculiarly vulnerable to or at the mercy of the fiduciary holding the discretion or power*.) Teismų sprendimuose naudojamas angliškas terminas „*vulnerable*“ – pažeidžiamas, neapsaugotas. PAŽŪSIS, L.; OLIMPIJA, A. *Anglų – Lietuvių kalbų teisės žodynas*. Vilnius: Alma littera, 1998.

⁴⁵ HEPBURN, S. *Principles of equity and trusts*. 2nd ed. Sydney: Cavendish Publishing, 2001, p 81.

⁴⁶ *Norberg v. Wynrib*, [1992] 2 S.C.R. 226.

laikytis klasikinių pareigų, būdingų fiduciariniams santykiams, tai – lojalumo pareiga, pareiga vengti interesų konflikto ir savo interesų tenkinimo.

[domu tai, kad fiduciarinį santykį tarp paciento ir gydytojo pripažino ir LAT vienoje iš naujausių savo nutarčių:⁴⁷

„[...] pacientą ir gydytoją sieja fiduciariniai santykiai, todėl gydytojas turi elgtis taip, kad pacientas jaustų visišką pasitikėjimą gydytoju, patikėdamas šiam savo sveikatą. [...] Taigi kasatoriaus, kaip profesionalo, kaltės forma yra nerūpestingumas, nes dėtos nemaksimalios pastangos kokybiškam gydymui suteikti ir pažeistas gydytojo prievolių pacientui fiduciarumas. Teisėjų kolegija pripažįsta, kad toks kasatoriaus kaltės pobūdis neteikia pagrindo mažinti kompensacijos už neturtinę žalą.“

LAT konstatavo fiduciarinius santykius neatlikdamas jokios santykių analizės, o fiduciarinius santykius susiejo išimtinai su pareiga elgtis rūpestingai, tačiau ši pareiga turėtų būti taikoma kiekvienam profesionalui veikiančiam savo srityje nepaisant to, ar yra fiduciariniai santykiai ar ne. Kita vertus, vien daktaro nerūpestingumas negali būti pagrindas pripažinti fiduciarinių pareigų pažeidimo, nes, kaip buvo minėta, fiduciarinės pareigos siekia užkirsti kelią fiduciaro asmeninių poreikių tenkinimui benificiaro sąskaita. Todėl rūpestingumo pareiga nieko bendra su šiais tikslais neturi. Jeigu daktaras būtų pasirinkęs prastesnį ir pigesnį gydymo būdą tam, kad pasipelnytų, tokiu atveju būtų pagrindas konstatuoti fiduciarinių pareigų pažeidimą.

IV. Fiduciarinių pareigų tikslas

Kanados Aukščiausiojo Teismo byloje *Hodgkinson v. Simms* byloje buvo pasakyta, kad kartais terminai „fiduciarinis“, „fiduciarinės pareigos“ yra naudojami neapgalvotai ir yra taikomi visiems pažeidimams, kylantiems iš advokato, bendrovių vadovų ir panašių santykių.⁴⁸ Fiduciarinių pareigų pažeidimą galima konstatuoti tik tada, kai yra pažeistas teisinis gėris, kurį fiduciarinės pareigos siekia apsaugoti. Kaip buvo minėta, pagrindinė problema, kylanti iš fiduciarinių santykių, yra ta, kad fiduciaras gali piktnaudžiauti savo fiduciarine padėtimi. Fiduciarinių santykių prigimtis suteikia

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 30 d. nutartis c.b. *A. Z. (R.) v. VŠĮ Klaipėdos universitetinė ligoninė*, Nr. 3K-3-342/2010.

⁴⁸ *Hodgkinson v. Simms*, [1994] 3 S.C.R. 377

fiduciarui galimybes ir priemones tenkinti savo asmeninius interesus.⁴⁹ Kadangi benifiaciariai negali efektyviai kontroliuoti kasdieninės fiduciaro veiklos, fiduciarinės pareigos užtikrina, kad asmuo, veikdamas kaip fiduciaras, netenkintų savo asmeninių interesų, kitaip tariant būtų lojalus benifiaciariui. L. Ribstein teigia, kad asmeniui suteikus atviro sąrašo įgaliojimus, jis turi galimybę praturtėti benifiaciario sąskaita ir, kadangi benifiaciarias negali efektyviai kontroliuoti fiduciaro, pastarajam taikoma lojalumo pareiga.⁵⁰ Taigi, fiduciarinės pareigos nėra susijusios su tokiais kategorijomis kaip neatsargumas, deliktai ir pan.⁵¹ Teismai konstatuodami fiduciarinių pareigų pažeidimus nevertina ar benifiaciarias gerai atliko savo darbą,⁵² vienintelis dalykas, kurį jie turi nustatyti, yra tai, ar asmuo, veikdamas kaip fiduciaras, turėjo asmeninį interesą ir konkrečiu atveju veikė savanaudiškai. Paprastai pagrindinės fiduciarinės pareigos suprantamos kaip negatyvaus pobūdžio, t.y. pasako, ko fiduciaras neturėtų daryti. Todėl taisyklės, nustatančios pozityvius fiduciaro įsipareigojimus, turėtų būti kildinamos ir kitų teisės institutų.⁵³

Apibendrintai galima pasakyti, kad bet kokios fiduciaro pareigos pažeidimas nebūtinai yra fiduciarinės pareigos pažeidimas,⁵⁴ nes fiduciarinės pareigos tikslas yra užkirsti kelią fiduciaro asmeninių ar trečiųjų asmenų interesų įgyvendinimui ir asmeninės naudos gavimui iš savo fiduciarinės padėties.

⁴⁹ FLANNIGAN, R. The adulteration of fiduciary doctrine in corporate law. *Law Quarterly Review*, Vol. 122 [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2011-02-13], p. 454. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=928096>.

⁵⁰ RIBSTEIN, E., L. *Are partners agents?* Illinois Law and Economics Research Papers Series Research Paper No. LE08-004 [interaktyvus], 2008 [žiūrėta 2011-02-13], p. 13-14. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/pape.tar?abstract_id=1086745>.

⁵¹ WORTHINGTON, S. *Fiduciaries: when is self-denial obligatory?* [interaktyvus], 1999 [žiūrėta 2011-02-13], London: LSE Research Online, p. 5. Prieiga per internetą: <<http://eprints.lse.ac.uk/archive/00000202>>.

⁵² RIBSTEIN, E., L.; Alces, A., K. *Directors' Duties in Failing Firms* [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2011-02-13], p. 8. Prieiga per internetą: <<http://works.bepress.com/ribstein/10>>.

⁵³ VANN, V. Causation and breach of fiduciary duty. *Singapore Journal of Legal Studies* [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2011-03-01], p. 88. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=1096413>>.

⁵⁴ JACKSON, R., M.; POWELL, J., L. *Jackson & Powell on professional liability*. 6th ed. London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 130.

2. Bendrovės vadovo fiduciarinės pareigos

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso⁵⁵ (toliau – CK) 2.87 str. yra įtvirtintos juridinio asmens organų narių pareigos. Teismai dažnai savo sprendimuose teigia, jog šiame straipsnyje yra įtvirtintos bendrovės vadovo fiduciarinės pareigos⁵⁶, tačiau kartais terminas „fiduciarinės“ nenaudojamas⁵⁷. Tai gali sukelti tam tikrų neaiškumų, kaip reikėtų interpretuoti šį straipsnį, nes gali atrodyti, kad teismai nemato skirtumo tarp bendrovės vadovo pareigų ir vadovo fiduciarinių pareigų, tačiau ne visos bendrovės vadovo pareigos yra fiduciarinės pareigos.

Kartais fiduciariniai santykiai yra siejami su pareiga veikti rūpestingai. Teismai konstatuoja, kad bendrovės vadovą ir jo vadovaujamą bendrovę sieja fiduciariniai santykiai; nuo pat tapimo įmonės administracijos vadovu momento vadovas turi elgtis rūpestingai, atidžiai ir apdairiai;⁵⁸ kitais atvejais fiduciariniai santykiai siejami su pareigomis veikti išimtinai tik to juridinio asmens interesais, ir šių pareigų nevykdymas ar netinkamas vykdymas lemia valdymo organo nario atsakomybę pagal CK 2.87 straipsnio 7 dalį.⁵⁹ Dar kitais atvejais teigiama, kad visos CK 2.87 str. nurodytos pareigos yra fiduciarinės, tačiau LAT yra pasakęs, kad pareiga veikti sąžiningai ir protingai juridinio asmens ir kitų juridinio asmens organų narių atžvilgiu nustatoma įgyvendinant bendrąjį civilinių teisinių santykių reguliavimo principą (CK 1.5 straipsnis).⁶⁰ Todėl jų nereikėtų laikyti specialiomis fiduciarinėmis pareigomis, o tiesiog pareigomis, kylančiomis iš bendrųjų teisės principų.

Minėtos interpretacijos iš dalies prieštarauja viena kitai fiduciarinių santykių kontekste, kadangi bendrovės vadovas gali išlikti rūpestingas, tačiau nebūti lojalus bendrovei ir *vice versa*. Todėl, kaip rodo teismų praktika, nėra dominuojančios pozicijos

⁵⁵ Valstybės žinios, 2000, Nr. 74 – 2262.

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis c. b. AB „Šilutės girnos“ v. R. P., E. P., Nr. 3K-3-557/2009; 2011 m. vasario 28 d. nutartis c. b. UAB „Panevėžio spaustuvė“ v. „Via Nota“, V. J., Nr. 3K-3-76/2011; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 15 d. nutartis c. b. BUAB „Dormeka“ v. R. P. B., Nr. 2A-53/2011 ir kt.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 7 d. nutartis c. b. UAB „Khartli“ ieškinį atsakovui UAB „Diagnostikos poliklinika“, Nr. 3K-3-16/2005.

⁵⁸ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 18 d. sprendimas c. b. Vilniaus rajono apylinkės prokuratūra, UAB „Vilniaus vandenys“ v. A. J. V. M., B. J. B., Nr. 2A-536-302/2010; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 15 d. nutartis c. b. AB „Utenos trikotažas“ v. R. S., Nr. 2A-24/2011.

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 31 d. nutartis c. b. UAB „Vasmangas“ v. UAB „Valdo leidykla“, Nr. 3K-3-567/2006; 2009 m. birželio 1 d. nutartis c. b. BUAB „Panevėžio balsas“ v. UAB „Eksena“, Nr. 3K-3-244/2009; 2011 m. vasario 28 d. nutartis c. b. UAB „Panevėžio spaustuvė“ v. „Via Nota“, V. J., Nr. 3K-3-76/2011.

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 7 d. nutartis v. b. UAB „Khartli“ ieškinį atsakovui UAB „Diagnostikos poliklinika“, Nr. 3K-3-16/2005.

bendrovės vadovo fiduciarinių pareigų klausimu, skirtingi teisėjai skirtingai interpretuoja fiduciarines pareigas, kas sukuria teisinį neaiškumą, todėl reikia pateikti poziciją, atsižvelgus į užsienio valstybių teismų praktiką ir teisės doktriną, kas turėtų būti laikoma bendrovės vadovo fiduciarinėmis pareigomis, ir kaip jos turėtų būti interpretuojamos.

Kaip išskirtinis iš bendrovės organų turėtų būti laikomas bendrovės valdymo organas – bendrovės vadovas. Nors bendrovėje gali būti sudaromas kolegialus valdymo organas – valdyba -, net ir esant šiam organui, bendrovės vadovas išsaugo išskirtinę funkciją, galimybę veikti bendrovės vardu prieš trečiuosius asmenimis. Tai yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo⁶¹ (toliau – ABI) 19 str. 6 d., kur pasakyta, kad bendrovės santykiuose su kitais asmenimis bendrovės vardu vienvaldiškai veikia bendrovės vadovas, bei ABI 37 str. 10 d., jog bendrovės vadovas veikia bendrovės vardu ir turi teisę vienvaldiškai sudaryti sandorius. Bendrovė ir jos interesai tampa priklausomi nuo vieno asmens sąžiningumo, kompetencijos ir nuo to, kaip jis atliks savo funkcijas. Jeigu bendrovėje nesudaroma valdyba, valdybos kompetencijai priskirtas funkcijas atlieka bendrovės vadovas, o nesant stebėtojų tarybos, nėra organo, prižiūrinčio bendrovės vadovo veiklą. Tokiu atveju bendrovės vadovo iniciatyva veikti nesąžiningai yra dar didesnė, nes kompetencija yra didesnė, o kontrolė mažesnė.

Dėl šių priežasčių bendrovės vadovas, kaip vienasmenis valdymo organas, yra geriausias fiduciarinių santykių subjekto pavyzdys, analizuojant bendrovės valdymo organų fiduciarines pareigas.

I. Bendrovės vadovo fiduciarinis statusas

Kaip buvo minėta, vieningo fiduciarinių santykių apibrėžimo nėra, tačiau santykiai tarp bendrovės vadovo ir bendrovės tiek Lietuvos teismų praktikoje, tiek bendrosios teisės valstybėse, kur fiduciarinių santykių doktrina yra labiausiai išplėta, yra pripažįstami fiduciariniais. Lietuvos teisės aktuose fiduciarinių santykių sąvoka neminima, tačiau LAT ir kiti teismai yra ne kartą konstatavę, kad bendrovę ir jos valdymo organus sieja fiduciariniai santykiai.⁶²

⁶¹ Valstybės žinios, 2000, Nr. 64 – 1914. (Nauja redakcija nuo 2004 m. sausio 1 d, Nr. IX-1889, Valstybės žinios, 2003, Nr. 123-5574).

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. kovo 29 d. nutartis c. b. *Vilniaus m. valdyba v. UAB „Sangreta“ ir kt.*, Nr. 3K-3-383/2000; 2006 m. spalio 31 d. nutartis c. b. *UAB „Vasmangas“ v. UAB „Valdo leidykla“*, Nr. 3K-3-567/2006; 2010 m. liepos 20 d. nutartis c. b. *BUAB „Metalo ženklai“ v. A. T. ir A. I.*, Nr. 3K-3-334/2010 ir kt.

Fiduciarinių santykių egzistavimas tarp bendrovės vadovo ir bendrovės ginčų nekelia, tačiau ne visada yra suprantama, dėl kokių priežasčių šie santykiai yra fiduciariniai. Tačiau nustačius teisingas priežastis bus tinkamai suprantamos ir fiduciarinės pareigos. Kaip buvo pasakyta Vakarų Australijos Aukščiausiojo teismo byloje *Permanent Building Society v. Wheeler*⁶³ svarbu nepamiršti, kad fiduciarinių santykių egzistavimas savaime nereiškia, jog kiekviena pareiga, kurios turi laikytis fiduciaras, yra fiduciarinė.

Dėl savo panašumo bendrovių vadovai bendrosios teisės valstybių bendrovių teisėje pagal analogiją buvo tapatinami su patikėtiniais (anlg. *trustees*) patikėjimo teisės prasme bei atstovais, todėl ir bendrovės vadovų pareigos bei atsakomybė buvo nustatomos pagal šias analogijas.⁶⁴ Tačiau tokia analogija nėra visiškai tinkama dėl bendrovės vadovo ir patikėtinio esminių funkcijų skirtumo. Bendrovės vadovo tikslas panaudoti bendrovės turtą taip, kad bendrovė gautų pelną, tačiau tai dažnai susiję su rizika. Priešingai, patikėtinio pagrindinė užduotis yra apsaugoti patikėtą turtą nuo rizikos ir praradimo.⁶⁵

Pirmoji priežastis, kodėl bendrovę ir jos vadovą sieja fiduciariniai santykiai, yra ta, kad bendrovės vadovui yra suteikti įgaliojimai veikti bendrovės vardu, ir dėl šios šalių padėties, bendrovė tampa priklausoma nuo jos vadovo veiksmų. Tačiau vien tai, kad bendrovės gerovė didele dalimi priklauso nuo jos vadovo, dar nėra pagrindas vadovą susaistyti fiduciarinėmis pareigomis. Todėl antroji priežastis, sąlygota pirmosios, yra ta, kad bendrovės vadovas, vienvaldiškai veikdamas bendrovės vardu, turi daugybę galimybių, užuot veikęs bendrovės interesais, tenkinti savo asmeninius interesus bei poreikius ar veikti trečiųjų asmenų interesais bendrovės sąskaita. Kad tai yra dažnas reiškinys, patvirtina ir Lietuvos teismų praktika.⁶⁶

Kitas aspektas yra tai, kad bendrovės akcininkai negali efektyviai, visiškai ir visada kontroliuoti bendrovės vadovo veiklos, ar jis veikia bendrovės interesais, ar tenkina savo poreikius. Platūs įgaliojimai reikalingi tam, kad vadovas galėtų laiku ir efektyviai priimti sprendimus bendrovės valdymo klausimais. Reglamentuoti konkrečius

⁶³ *Permanent Building Society v Wheeler* (1994) 12 ACLC 674.

⁶⁴ UHLMAN, E., R. The legal status of corporate directors. *B.U. Law Review* [interaktyvus], 1939, No. 19 [žiūrėta 2011-02-10], p. 14. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org>>.

⁶⁵ BUTCHER, S., B. *Directors' duties: A new millennium, a new approach?* Great Britain: Kluwer law international, 2000, p. 18.

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. balandžio 4 d. nutartis c. b. UAB „Coris Vilnius“ v. M. Masedunskas, Nr. 3K-3-230/2005; 2004 m. spalio 27 d. nutartis c. b. AB „Dirbtinis pluoštas“ v. Giedrius Pūkas, Nr. 3K-3-480/2004; 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis c. b. BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P., Nr. 3K-7-444/2009; 2010 m. liepos 20 d. nutartis c. b. BUAB „Metalų ženklai“ v. A. T., A. I., Nr. 3K-3-334/2010 ir kt.

atvejus, kurie numatyti, kada bendrovės vadovas veikia bendrovės interesais, o kada ne, būtų sudėtinga ir nenaudinga, kadangi dažnai vadovo veiksmai reikalauja išsamaus teisinio tyrimo ir tik jį atlikus galima konstatuoti pažeidimą. Todėl, kai kiti apsaugos mechanizmai yra mažai veiksmingi, nustatomos fiduciarinės pareigos, kurios konstatuojamos *ex-post* situacijoms.

G. Smith⁶⁷ teigia, kad esminis fiduciarinių pareigų, nustatytų bendrovės vadovui, elementas yra reikalavimas susilaikyti nuo asmeninių interesų tenkinimo (angl. *self-interest*). R. Flannigan „*Fiduciary Duties of Shareholders and Directors*”⁶⁸ naudoja terminą „oportunizmas“. Galimybė elgtis oportunistiškai reikalauja fiduciarinės kontrolės. Terminologija skiriasi, tačiau esmė ta pati, todėl svarbiausia suvokti, kad fiduciarinių pareigų tikslas yra užkirsti kelią bendrovės vadovui tenkinti ne tik bendrovės interesus, bet ir savo asmeninius ar trečiųjų asmenų siekius, pasinaudojant bendrovės vadovo padėtimi. Tai reiškia, kad vadovas turi būti lojalus bendrovei. Taigi, ne kiekviena pareiga tarp bendrovės vadovo ir bendrovės bus fiduciarinė⁶⁹, o tik tos, kurios bus skirtos užirsti kelią bendrovės vadovo savanaudiškam elgesiui.⁷⁰ Todėl analizuojant fiduciarines pareigas reikia nepamiršti tikslo, kuriam fiduciarinės pareigos tarnauja.

II. Fiduciarinių pareigų objektas

ABĮ 19 str. 8 d. nurodyta, kad bendrovės valdymo organai privalo veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai. Tačiau kaip reikėtų interpretuoti minėtą teisės normą; ar tai reiškia, kad bendrovės vadovas turi fiduciarines pareigas tiek bendrovei, tiek jos akcininkams. Remiantis aptarta fiduciarinių santykių doktrina reikėtų, kad bendrovės vadovas turėtų nepažeisti fiduciarinių pareigų tiek bendrovei, tiek jos akcininkams. Tačiau tokia situacija galėtų automatiškai sukelti bendrovės vadovo fiduciarinių pareigų pažeidimą, nes bendrovės ir jos akcininkų interesai gali nesutapti, todėl bendrovės vadovas turėtų nuspręsti, kuriam iš šių subjektų reikėtų suteikti pirmenybę. Tokios

⁶⁷ SMITH, D., G. The Critical Resource Theory of Fiduciary Duty. *Vanderbilt Law Review* [interaktyvus], 2002, No. 55 [žiūrėta 2010-11-07], p. 1459. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=339100>.

⁶⁸ FLANNIGAN, R. Fiduciary Duties of Shareholders and Directors. *Journal of Business Law* [interaktyvus], 2004 [žiūrėta 2011-02-11], p. 288. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=628775>>.

⁶⁹ *Lac minerals ltd. v. International corona resources ltd.*, [1989] 2 S.C.R. 574; *Hodgkinson v. Simms*, [1994] 3 S.C.R. 377.

⁷⁰ *Cit. op.* 65, p. 279.

pirmenybės suteikimas sukeltų interesų konflikto problema.⁷¹ Todėl šiame skyriuje analizuojama problema, į kieno interesus bendrovės vadovas, laikydamasis fiduciarinių pareigų, turėtų atsižvelgti.

A. Bendrovės interesai v. akcininkų interesai

LAT nutartyje, priimtoje 2006 m. gegužės 25 dieną,⁷² konstatavo, kad bendrovės vadovas privalo būti maksimaliai atidus bei rūpestingas ir daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad būtų užtikrinti bendrovės ir jos akcininkų interesai. Tačiau kitoje nutartyje⁷³ konstatavo, kad bendrovės valdymo organo nariai turi fiduciarinę pareigą veikti tik bendrovės interesais. Nors nutartys buvo priimtos tais pačiais metais, teismo pozicija, kieno interesus turi užtikrinti bendrovės vadovas, išsiskyrė. Pirmojoje nutartyje LAT atkartoją ABĮ 19 str. 8 d., antrojoje nutartyje LAT pasirinko kitokią poziciją, atitinkančią CK 2.87 str., kur numatyta, kad juridinio asmens valdymo organo narys turi veikti juridinio asmens interesais. Nagrinėjama byla buvo susijusi su bendrovės valdymo organo narių interesų konfliktu, kurie tuo pačiu buvo ir bendrovės akcininkai. Todėl pirmoji pozicija šioje byloje negalėjo būti pasirinkta, nes tokiu atveju galima priėti prie išvados, kad valdymo organo narys nesukėlė interesų konflikto, nes pagal LAT praktiką, valdymo organo narys turi veikti bendrovės ir akcininkų interesais. Kadangi nepasakyta, ką galima laikyti akcininkų interesais, t.y. akcininkų, kaip visumos interesus, ar tam tikros dalies akcininkų interesus, todėl valdymo organo narys pasirinko savo, kaip dalies akcininkų, interesus. Toks aiškinimas būtų akivaizdžiai klaidingas, todėl LAT teisingai konstatavo, kad valdymo organo narys turi veikti bendrovės interesais.

Tačiau ši nutartis neatsakė į klausimą, ką reikėtų laikyti bendrovės interesais. Į tai LAT pabandė atsakyti byloje *S. Dzingaitė v. AB „Plasta“*⁷⁴, kurioje konstatavo, kad bendrovės valdymo organai neturi teisės priimti sprendimų ir atlikti kitų veiksmų, kurie pažeidžia bendrovės įstatus ar yra priešingi įstatuose nurodytiems bendrovės veiklos tikslams, akivaizdžiai viršija normalią gamybinę-ūkinę riziką, yra akivaizdžiai

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 31 d. nutartis c.b. *UAB „Vasmangas“ v. UAB „Valdo leidykla“*, bylos Nr. 3K-3-567/2006.

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 25 d. nutartis c. b. *K. J. J. v. J. B., V. K.*, Nr. 3K-7-266/2006.

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 31 d. nutartis c. b. *UAB „Vasmangas“ v. UAB „Valdo leidykla“*, Nr. 3K-3-567/2006.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 18 d. nutartis c. b. *S. Dzingaitė v. AB „Plasta“*, Nr. 3K-3-109/2004.

nuostolingi (prekių, paslaugų ar darbų pirkimas didesnėmis, arba jų pardavimas mažesnėmis negu rinkos kainomis, bendrovės turto švaistymas) yra akivaizdžiai ekonomiškai nenaudingi. Akivaizdžiai nuostolingais, ekonomiškai nenaudingais veiksmais laikytini bendrovės valdymo organo veiksmai, kuriais švaistomas bendrovės turtas, patiriami nuostoliai, kurie neparemti normalia gamybine-ūkini rizika, kuriais nesiekama ekonominės naudos pačiai bendrovei. Šioje nutartyje LAT laikėsi pozicijos, kad veikimas vadovaujantis bendrovės interesais yra toks veikimas, kai bendrovės vadovo priimti sprendimai ar atlikti veiksmai nėra akivaizdžiai nuostolingi ir akivaizdžiai ekonomiškai nenaudingi.

Vienoje iš savo nutarčių priimtų dar 1999 metais LAT konstatavo⁷⁵, kad valdyba, priimdama nutarimus garantuoti bankui už vieno iš akcininkų kreditus, aiškiai veikė ne bendrovės interesais, o tik vieno akcininko, kuriam tuo metu priklausė 51 procentas akcijų, interesais ir pažeidė bendrovės įstatus, o tai aiškiai prieštarauja pačios bendrovės ir jos akcininkų interesams. Iš šios nutarties galima daryti išvadą, kad veikimas vieno iš akcininkų naudai visada prieštarauja pačios bendrovės ir jos akcininkų interesams. Todėl veikimas vieno akcininko naudai, net jeigu akcininkas turi daugiau nei pusę bendrovės akcijų, negali būti prilyginamas veikimui akcininkų interesais. Tokia pozicija yra teisinga ir atitinka užsienio teisės doktrinos poziciją šiuo klausimu. Be to, Vilniaus vertybinių popierių biržoje listinguojamų bendrovių valdymo kodekse⁷⁶ įtvirtintas principas, kad pagrindinis bendrovės tikslas turėtų būti visų akcininkų interesų tenkinimas, užtikrinant nuolatinį akcininkų nuosavybės vertės didinimą.

Tačiau vėlesnėje savo nutartyje A.Nemeika v. UAB „Antrimeta“⁷⁷ LAT pasirinko priešingą poziciją, kuri fiduciarinių santykių kontekste turėtų būti laikoma ydinga. Ieškovas kreipėsi į teismą prašydamas panaikinti sprendimą, kuriuo buvo nutarta laiduoti bet kokių bendrovės turtu už vieno iš savo akcininkų kredito sumą, bei įgaliojo generalinį direktorių pasirašyti su banku laidavimo sutartį. Ieškovas teigė, kad šis sprendimas buvo priimtas ne šios bendrovės, o tik vieno akcininko interesais. Teismas konstatavo:

„[...]Akcininkų bendrovių įstatymo 22 straipsnio 8 dalis įpareigoja bendrovės valdymo organus veikti dviejų subjektų – pačios bendrovės ir jos akcininkų - naudai. Įstatymas nesuteikia prioriteto nė vienam iš nurodytų subjektų. Minėta, teisės norma tiesiogiai

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. gegužės 31 d. nutartis c. b. *A.Dilys v. AB „Algarsa“*, Nr. 3K-3-166/1999.

⁷⁶ ASDAQ OMX Vilnius listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas. Patvirtinta AB NASDAQ OMX Vilnius valdybos posėdyje 2006-08-21 d., Protokolo Nr. 06-72.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. rugsėjo 25 d. nutartis c. b. *A.Nemeika v. UAB „Antrimeta“*, Nr. 3K-3-1090/2002.

neatsako į klausimą, ar prioritetas gali būti suteiktas kurio nors vieno arba kelių akcininkų naudai, ar bendrovės veikla turi būti vienodu laipsniu nukreipta visiems akcininkams. Antra vertus, gyvenimiška praktika patvirtina, kad atskiri akcininkai ar jų grupės gana dažnai turi ir siekia net diametraliai priešingų tikslų. Šiai problemai išspręsti yra skirtas balsavimo mechanizmas. <...> Toliau aiškinant galimybę bendrovės visuotiniam akcininkų susirinkimui priimti sprendimą, kurio naudingumas gali būti skirtingiems akcininkams nevienodas, tenka atsižvelgti ir į Akcinių bendrovių įstatymo 31 straipsnio 1 dalies 6 ir 7 punktų reikalavimus.⁷⁸ <...> Vertinant, ar ginčijamas nutarimas yra žalingas bendrovei, vėlgi tenka pažymėti, kad bendrovės veikla nėra savitiksliis dalykas ir bendrovė veikia taipogi savo akcininkų naudai. <...> Visa tai leidžia kasacinio teismo teisėjų kolegijai konstatuoti, jog apeliacinės instancijos teismo išvados apie tai, kad ieškovo ginčijamas atsakovo visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas neprieštarauja įstatymams, yra teisingos.“

Net ir esant nuostatoms numatančioms, kad bendrovei žalingas visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas gali būti pripažinti negaliojančiu, teismas konstatavo, kad atsižvelgiant į tai, ar nutarimas nėra žalingas bendrovei, reikia atsižvelgti į akcininkų interesus, todėl bendrovės vadovas, įgyvendindamas priimtą akcininkų nutarimą, nepažeidė savo pareigų sudarydamas sandorį naudingą tik vienam bendrovės akcininkui.

Tačiau LAT nutartyje priimtoje 2009 metais⁷⁹, konstatavo, kad akcininkų sprendimas sudaryti bendrovei nuostolingą sandorį nešalina bendrovės vadovo atsakomybės už tokio sandorio sudarymą, nes bendrovės vadovą ir bendrovę sieja fiduciariniai santykiai ir jis privalo veikti išimtinai juridinio asmens interesais. Apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, kad bendrovės vadovas, bendrovės vardu sudarė nuostolingą sandorį, ir dėl to pripažinęs jį atsakingu už bendrovei padarytą žalą, tinkamai aiškino bei taikė Akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnį, CK 2.87 straipsnio 7 dalį ir nenukrypo nuo kasacinio teismo formuojamos teismų praktikos.

Bendrosios teisės valstybėse laikomasi požiūrio, kad pagal bendrą principą bendrovės vadovas turi pareigas bendrovei, bet ne individualiems akcininkams. Šis principas buvo įtvirtintas Jungtinėje karalystėje, byloje *Percival v. Wright*⁸⁰. Bendrovė šiuo aspektu suprantama kaip bendrovės akcininkų visuma, įskaitant esamus ir būsimus bendrovės

⁷⁸ Pagal tuo metu galioją ABĮ redakciją, minėtas straipsnis numatė: Visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas suinteresuotų asmenų pareiškimu teismine tvarka pripažįstamas negaliojančiu, jeigu: nutarimas prieštarauja bendrovės įstatams, šiam ar kitiems Lietuvos Respublikos įstatymams; nutarimas yra žalingas bendrovei.

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 30 d. nutartis c. b. *BUAB „Barklita“ v. G. B. ir J. G.*, Nr. 3K-3-528/2009.

⁸⁰ *Percival v Wright* [1902] 2 Ch 421.

akcininkus.⁸¹ Kadangi bendrovės vadovo pareigos yra nukreiptos apsaugoti bendrovės interesus, t.y. visų akcininkų interesus, bendrovės vadovo veiksmai tik tam tikrų akcininkų interesais neturėtų būti pateisinami.⁸² Nors bendrovės vadovas neturi fiduciarinių pareigų tiesiogiai akcininkams, S. Griffin teigia, kad bendrovėje, kurioje dominuojančią padėtį užima vienas akcininkas, turintis 90 procentų ar daugiau bendrovės akcijų, galima situacija, kad akcininkų kaip visumos interesus būtų laikomas šio dominuojančio akcininko interesus.⁸³ Be to, nepakanka veikti bendrovės interesais, kurie yra tik trumpuoju periodu (angl. *short-term*), neatsižvelgiant į bendrovės interesus ilguoju periodu (angl. *long-term*).⁸⁴

Apibendrintai galima pasakyti, kad įstatymai nesuteikia prioriteto nei bendrovės, nei akcininkų interesams. Teisės normos tiesiogiai neatsako į klausimą, ar prioritetas gali būti suteiktas kurio nors vieno arba kelių akcininkų naudai, ar bendrovės veikla turi būti vienodu laipsniu nukreipta visiems akcininkams. Bendrovė yra atskiras ir nepriklausomas nuo akcininkų civilinių santykių subjektas, bet, remiantis juridinio asmens fikcijos teorija, įmonė yra dirbtinis darinys, todėl realiai jokių personifikuotų interesų ji negali turėti.⁸⁵ Bendrovės vadovo pareigą veikti tik bendrovės naudai pripažįsta ir naujausia LAT praktika. Remiantis užsienio valstybių patirtimi prioritetai reikėtų suteikti bendrovės interesams, todėl veikimas individualų akcininkų naudai negalimas. Bendrovės interesai turėtų būti suprantami kaip visumos akcininkų interesai, įskaitant esamus ir būsimus bendrovės akcininkus. Toks požiūris yra naudingas tuo, kad užkertamas kelias piktnaudžiauti savo padėtimi dominuojantiems akcininkams.

B. Bendrovės kreditorių interesai

Lietuvos teisės aktuose yra užtikrinta kreditorių interesų gynyba. CK 2.82 str. 4 d. suteikia galimybę bendrovės kreditoriams pareikšti ieškinį teisme dėl juridinio asmens organų sprendimų pripažinimo negaliojančiais, jeigu sprendimas pažeidžia jų teises ar interesus. CK 6.66 numato kreditorių galimybę ginti savo teises pareiškiant *actio Pauliana*. Tai reiškia, kad kreditorius turi teisę ginčyti skolininko sudarytus sandorius,

⁸¹ INNS OF COURT SCHOOL OF LAW. *Company law in practice*. 3rd ed. Blackstone Press Limited, 2000, p. 77.

⁸² KEANE, R. *Company Law*. 4th ed. Tottel Publishing Ltd., 2008, p. 369.

⁸³ GRIFFIN, S. *Company law. Fundamental principles*. 3rd ed. Harlow: Longman, 2000, p. 247.

⁸⁴ *Ibidem*

⁸⁵ GREIČIUS, R. Ko negali įmonės vadovas? *Juristas*, 2004, Nr. 7-8, p. 44.

kurių pastarasis sudaryti neprivalėjo, jeigu šie sandoriai pažeidžia kreditoriaus teises, o skolininkas apie tai žinojo ar turėjo žinoti.

Įstatymai saugo kreditoriaus teises, tačiau juose nieko nepasakyta apie tai, ar bendrovės vadovas turi atsižvelgti į kreditorių interesus laikydamasis fiduciarinių pareigų. Užsienio teisėje tradiciškai yra laikoma, kad bendrovės vadovas turi veikti bendrovės interesais, kurie sutampa su akcininkų interesais, todėl atsižvelgti į kreditorių interesus nebūtina. Teisės doktrinoje išskiriami trys pagrindiniai klausimai susiję su kreditorių interesais: 1) ar bendrovės vadovas turi fiduciarinių pareigų kreditoriams, bendrovei esant mokiai; 2) ar bendrovės vadovas turi tiesioginių fiduciarinių pareigų kreditoriams, bendrovei esant nemokiai; 3) ar bendrovės vadovas turi netiesioginių fiduciarinių pareigų, kreditoriams esant nemokiems.

Pozicija, kad bendrovės vadovas turi tam tikrų pareigų bendrovės kreditoriams, bendrovei esant mokiai, užsienio teisės doktrinoje palaikymo nesulaukė ir yra kritikuotina.⁸⁶ Pagrindinis bendrovės tikslas, bendrovei esant mokiai, yra pelno maksimizavimas, kad vėliau galėtų būti išmokami dividendai bendrovės akcininkams. Taigi, šiuo atveju bendrovės akcininkų interesai nusveria kreditorių interesus.⁸⁷ Kiti autoriai teigia, kad santykis tarp bendrovės ir kreditorių kyla iš sutartinių santykių, todėl bendrovės pareigos kreditoriams gali būti numatytos sutartyje.⁸⁸

Situacija yra kitokia, kai įmonė tampa nemoki. Pirmiausia, keliamas klausimas ar bendrovės vadovas gali turėti tiesioginių fiduciarinių pareigų kreditoriams. Šios teorijos šalininkai teigia, kad, įmonei esant nemokiai, nebelieka akcininkų interesų, o kreditorių interesams atsiranda didelė rizika, nes bendrovės skolos kreditoriams gali būti nesumokėtos, tai pateisina tiesiogines bendrovės vadovo fiduciarines pareigas kreditoriams. Delavero valstijos teismas pasakė⁸⁹, kad, būtent, bendrovės nemokumas, o ne bankroto procedūros iniciavimas, lemia, kad bendrovės vadovas turi fiduciarines pareigas bendrovės kreditoriams. Jungtinių Amerikos valstijų apeliacinis teismas pasakė, kad bendrovės vadovas paprastai neturi jokių pareigų bendrovės kreditoriams, tačiau, kai bendrovė tampa nemoki, kreditorių investicijos tampa rizikos objektu, todėl bendrovės vadovas turėtų valdyti bendrovę kreditorių interesais lygiai taip pat atsakingai, kaip tai

⁸⁶ PILLANS, B.; BOURNE, N. *Scottish Company Law*. 2nd ed. London: Cavendish Publishing Limited, 1999, p. 148.

⁸⁷ *Cit. op.* 83, p. 246.

⁸⁸ ALCES, A., K. Enforcing corporate fiduciary duties in bankruptcy. *Kansa Law Review* [interaktyvus], 2007, Vol 56 [žiūrėta 2011-02-10], Prieiga per internetą: <http://www.law.ku.edu/publications/lawreview/pdf/Alces_Final.pdf>.

⁸⁹ *Geyer v. Ingersoll Publications Co.*, 621 A. 2d 784 - Del: Court of Chancery 1992.

darė veikdamas akcininkų interesais.⁹⁰ Nepaisant šiose bylose išdėstytų argumentų, užsienio valstybių teisėje egzistuoja nedidelis skaičius bylų, kuriose buvo pripažintas bendrovės vadovo tiesioginių fiduciarinių pareigų pažeidimas bendrovės kreditoriams.⁹¹ Užsienio teisės doktrina atmetė idėją, kad bendrovės vadovas turi tiesiogines fiduciarines pareigas bendrovės kreditoriams.⁹² Vienas iš argumentų tai, kad fiduciarinės pareigos yra skirtos apsaugoti bendrovę, kurios interesai yra atskiri nuo ją supančių subjektų (akcininkų, kreditorių, darbuotojų ir t.t.), nepriklausomai nuo bendrovės būklės.⁹³ Be to, suteikimas kreditoriams tiesioginės galimybės kreiptis į teismą dėl fiduciarinių pareigų pažeidimo sukurtą situaciją, kuri pažeistų kitų kreditorių interesus, nes vienam kreditoriui kreipiantis į teismą, jo reikalavimai būtų patenkinti, tačiau likusių kreditorių interesai nebūtų patenkinti.

Daugiau diskusijų kyla, tuo atveju, kai teigiama, kad bendrovės vadovas turi netiesiogines fiduciarines pareigas bendrovės kreditoriams. Tai reiškia, kad įmonei tapus nemokiai, bendrovės interesai jau yra laikomi ne akcininkų interesai, o kreditorių, kaip visumos, interesai. Nemokumo atveju akcininkams nebepriklauso bendrovės likutinė vertė (likutinės vertės savininkai turėtų būti tie, kurių turtas tiesiogiai priklauso nuo to, ar bendrovės vertė kris ar kils), tokiu būdu bendrovės interesai turėtų būti laikomi bendrovės kreditorių interesai.⁹⁴ Tačiau Australijos ir Jungtinės karalystės teismai šiuo klausimu neturi vieningos nuomonės. Pavyzdžiui, byloje *Multinational Gas and Petrochemical Co v. Multinational Gas and Petrochemical Services Ltd*⁹⁵, Dillon LJ pasakė, kad bendrovės vadovą ir bendrovę sieja fiduciariniai santykiai, todėl bendrovės vadovo fiduciarinės pareigos yra skirtos bendrovei, o ne esamiems ar būsimiems kreditoriams ar individualiems akcininkams. Tačiau vėliau toks požiūris buvo sušvelnintas byloje *Vrisakis v. Australian securities commission*⁹⁶, kur buvo pasakyta, kad apibrėžiant bendrovės interesus, bendrovė reiškia pačią bendrovę, akcininkus ir, kai bendrovei yra nemoki, bendrovės kreditorius. Buvo net pasiūlyta, kad bendrovės vadovas turėtų

⁹⁰ *VFB LLC v. Campbell Soup Co.*, 482 F. 3d 624 - Court of Appeals, 3rd Circuit 2007.

⁹¹ VALSAN, R., D.; YAHYA, M., A. Shareholders, Creditors, and Directors' Fiduciary Duties: A Law and Finance Approach. *Virginia Law & Business Review* [interaktyvus], 2007, Vol. 2, No. 1 [žiūrėta 2011-02-11], p. 14. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=998165>>.

⁹² *Ibidem*

⁹³ *Ibidem*, p. 15.

⁹⁴ KEAY, A. *Company director's responsibilities to creditors*. Abingdon: Routledge-Cavendish, 2007, p. 181.

⁹⁵ iš BERKAHN, M. Directors Duties to the company and to creditors: Spies v The Queen. *Deakin Law Review* [interaktyvus], 2001, No. 6(2) [žiūrėta 2011-02-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.austlii.edu.au/cgi-bin/sinodisp/au/journals/DeakinLawRw/2001/20.html?stem=0&synonyms=0&query=Multinational%20Gas%20and%20Petrochemical#fnB39>>.

⁹⁶ *Cit. op.* 65, p. 168.

fiduciarines pareigas tiek esamiems, tiek būsimiems bendrovės kreditoriams. Tačiau, B. Butcher teigimu, Australijos ir Jungtinės Karalystės bendrovių teisėje susiformavo požiūris, kad bendrovei esant nemokiai, bendrovės vadovas turi atsižvelgti į bendrovės kreditorių interesus.⁹⁷

Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad bendrovės vadovas, esant įmonei mokiai, neturi jokių pareigų bendrovės kreditoriams, nes, bendrovei esant mokiai, laikoma, kad kreditoriams yra sumokama laiku, o nesumokėjus galima pasinaudoti įstatymuose numatytais gynybos priemonėmis. Bendrovei esant nemokiai tiesioginių fiduciarinių pareigų tarp bendrovės vadovo ir kreditorių neatsiranda, nes bendrovės vadovas jas turi išimtinai tik bendrovei. Tačiau bendrovės nemokumo atveju bendrovės interesai turėtų būti laikomi ne tik bendrovės akcininkų, bet ir bendrovės kreditorių interesais.

Aptarus bendrovės vadovo fiduciarinį statusą bei kieno naudai šių pareigų turi laikytis bendrovės vadovas, reikia išnagrinėti pačių fiduciarinių pareigų turinį. Todėl kitoje dalyje nagrinėjama viena iš esminių fiduciarinių pareigų – lojalumo pareiga.

IV. Fiduciarinė pareiga būti lojaliam

Bendrovės vadovo lojalumo pareiga yra viena iš esminių ir pagrindinių fiduciarinių pareigų. Tai patvirtina užsienio teisės doktrina⁹⁸ ir užsienio valstybių teismų praktika. Jungtinėje Karalystėje, byloje *Bristol & West Building Society v Mothew*⁹⁹ (kuri vėliau su pritarimu buvo cituojama kitose bylose ir teisės doktrinoje, kaip atspindinti susiformavusią teismų praktiką į fiduciarinius santykius, Jungtinėje karalystėje¹⁰⁰) Millett L.J. pasakė, kad fiduciaras fiduciarinių santykių prasme yra asmuo, kuris ėmėsi veikti

⁹⁷ *Cit. op.* 65, p. 172.

⁹⁸ MOFFAT, G. J.; BEAN, G.; PROBERT, R. *Trusts Law: Text and Materials*. 5th ed. New York: Cambridge University Press, 2009, p. 421; ROSSI, F. *Making Sense of the Delaware Supreme Court's Triad of Fiduciary Duties* [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2011-02-10], p. 32. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=755784>; WORTHINGTON, S. *Fiduciaries: when is self-denial obligatory?* [interaktyvus], 1999 [žiūrėta 2011-02-13], London: LSE Research Online, p. 5. Prieiga per internetą: <<http://eprints.lse.ac.uk/archive/00000202>>; COPE, M. A comparative evaluation of developments in equitable relief for breach of fiduciary duty and breach of trust. *QUT Law & Justice Journal* [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2011-02-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.austlii.edu.au/cgi-bin/sinodisp/au/journals/QUTLJ/2006/7.html?stem=0&synonyms=0&query=fiduciary%20duty>>.

⁹⁹ *Bristol & West Building Society v Mothew* [1998] Ch. 1 CA.

¹⁰⁰ EDELMAN, J., J. When Do Fiduciary Duties Arise? *Law Quarterly Review* [interaktyvus], 2010, Vol. 126 [žiūrėta 2011-02-10], p. 15. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=1697656>>; FLANNIGAN, R. The Boundaries of Fiduciary Accountability. *Canadian Bar Review* [interaktyvus], 2004, Vol. 83 [žiūrėta 2011-02-10], p. 35. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=628801>.

kito asmens (beneficiaro) naudai ar kito asmens vardu tam tikru reikalu, o aplinkybės lemia tai, kad tarp šių asmenų atsiranda pasitikėjimas. Skiriamoji fiduciarinių santykių savybė yra fiduciaro lojalumo pareiga benficiarui. Tačiau būtina atkreipti dėmesį į tai, kad vykdant įvairias reformas bendrovių teisėje, kartais lojalumo pareiga įgauna kitą prasmę ir yra laikoma išimtinė bendrovių valdymo organų pareiga, o šios pareigos turinys gali būti labai specifiškas ir išimtinai susijęs tik su bendrovės valdymo organų kompetencija. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentare¹⁰¹ teigiama, kad lojalumo pareiga reiškia, kad juridinio asmens valdymo organas ir jo nariai turi veikti pagal steigimo dokumentus, taip pat kitus juridinio asmens organų sprendimus. Lojalumo pareiga taip pat reiškia, kad juridinio asmens valdymo organai turi rūpintis juridinio asmens gerove ir siekti įgyvendinti jo tikslus. Panašiai šią pareigą apibūdino ir LAT byloje *L. Belinskaja v. ADB „Snoro garantas“ ir AB bankas „Snoras“*¹⁰², teismas konstatavo:

„<...>Administracijos vadovui keliama lojalumo pareiga (*duty of loyalty*). Įmonės vadovas atstovauja bendrovei, atsako už įmonės kasdienės veiklos organizavimą. Jis turi veikti išimtinai įmonės interesais, veikti rūpestingai, sąžiningai, atidžiai, kvalifikuotai bei daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad jo vadovaujama įmonė veiktų sutinkamai su įstatymais ir kitais teisės aktais.“

Tokia interpretacija skiriasi nuo fiduciarinės lojalumo pareigos, kurios esminis tikslas, pačia bendriausia prasme, yra užkirsti kelią bendrovės vadovo asmeninių interesų įgyvendinimui, t.y. bendrovės vadovas, veikdamas kaip fiduciaras, turi susilaikyti nuo savo asmeninių interesų bei poreikių įgyvendinimo ir privalo teikti pirmenybę bendrovės interesams.¹⁰³ Todėl tai, kaip lojalumo pareiga buvo apibrėžta minėtoje nutartyje, reiškia kažką kitą nei lojalumo pareigos sampratą fiduciarinių pareigų prasme. O toks apibrėžimas gali sukelti dar didesnę painiavą dėl fiduciarinių pareigų.¹⁰⁴ Dažniausiai

¹⁰¹ MIKELĖNAS, V.; BARTKUS, G.; MIZARAS, V.; KESERAUSKAS, Š. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Asmenys. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 193.

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. birželio 19 d. nutartis c. b. *L. Belinskaja v. ADB „Snoro garantas“ ir AB bankas „Snoras“*, Nr. 3K-3-880/2002.

¹⁰³ DEMOTT, A., D. Breach of Fiduciary Duty: On Justifiable Expectations of Loyalty and Their Consequences. *Arizona Law Review* [interaktyvus], 2006, Vol. 48 [žiūrėta 2011-02-10], p. 2. Prieiga per internetą:

<http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2290&context=faculty_scholarship>; ROSSI, F. *Making Sense of the Delaware Supreme Court's Triad of Fiduciary Duties* [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2011-02-10], p. 35. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=755784>; HOLLAND, R., J. Delaware Directors' Fiduciary Duties: The Focus on Loyalty. *U. Pa. J. Bus. L.* [interaktyvus], 2008-2009, No. 11 [žiūrėta 2011-02-10], p. 683. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org>>.

¹⁰⁴ WORTHINGTON, S. Reforming Directors' Duties. *The Modern Law Review*, 2001, Vol. 64, No. 3, p. 447.

fiduciarinė lojalumo pareiga suprantama kaip negatyvaus pobūdžio pareiga¹⁰⁵, t.y. jos turinys atskleidžiamas per tai, ko bendrovės vadovas neturėtų daryti, tačiau Lietuvos teismai savo praktikoje lojalumo pareigą yra labiau linkę interpretuoti kaip pozityvaus pobūdžio pareigą.

CK 2.87 str. nustatyta, kad juridinio asmens valdymo organo narys turi būti lojalus juridiniam asmeniui, tačiau šios pareigos turinio nedetalizuoja; kituose teisės aktuose ši pareiga taip pat nėra detalizuota. Teismai dažniausiai šios pareigos neanalizuoja ir apsiriboja konstatavimu, kad juridinio asmens valdymo organo nariui yra keliama lojalumo pareiga.¹⁰⁶ Viena iš nutarčių, kurioje LAT pabandė detalizuoti lojalumo pareigos turinį yra *UAB „Khartli“ v. UAB „Diagnostikos poliklinika“*¹⁰⁷:

„<...>Lojalumo pareiga reiškia, kad juridinio asmens valdymo organas ir jo nariai turi veikti pagal steigimo dokumentus, kitus juridinio asmens organų sprendimus, taip pat juridinio asmens valdymo organai turi rūpintis juridinio asmens gerove ir siekti įgyvendinti jo tikslus. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai vadovavosi ieškovo nurodytu motyvu, kad buvo pažeistas lojalumo juridiniam asmeniui principas, nes atsakovas UAB Diagnostikos poliklinika ignoravo pagrindinį bendrovės veiklos tikslą – gauti ekonominę naudą iš bendrovės veiklos.“

Tokia lojalumo pareigos interpretacija reikštų, jog lojalumo pareiga yra pozityvi, t.y. pareiga rūpintis bendrovės gerove, siekti įgyvendinti tikslus ir pan. Analogiška pozicija išreikšta ir vėlesnėje LAT nutartyje¹⁰⁸, kur pasakyta, kad lojalumas reikalauja, be kita ko, kad juridinio asmens valdymo organas rūpintųsi juridinio asmens gerove ir siektų įgyvendinti jo tikslus. Taigi, LAT savo poziciją dėl lojalumo pareigos turinio sieja su bendrovės vadovo pareiga veikti rūpestingai. Šios dvi pareigos yra visiškai skirtingos prigimties, jų tikslai skirtingi ir šių pareigų susieti nereikėtų. Minėti lojalumo pareigos elementai yra artimesni rūpestingumo pareigai, nes įvertinti tai, ar bendrovės vadovas veikė rūpestingai, rūpinosi bendrovės gerove, galima remiantis rūpestingumo pareigos nustatytais standartais. Todėl tokia lojalumo pareigos interpretacija vadovautis nereikėtų. Be to, tokia interpretacija neatitinka lojalumo pareigos, kaip fiduciarinės pareigos,

¹⁰⁵ MICHAEL, E. *Equity and Trusts*. 2nd edition. Chatswood: LexisNexis Butterworths, 2008, p. 102.

¹⁰⁶ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio. 6 d. nutartis c. b. *UAB „Bijusta“ v. UAB „BTS Group“*, Nr. 2S-271-302/2011; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 7 d. nutartis c. b. *BUAB „Raminta“ v. Ž. L.*, Nr. 2A-163/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 20 d. nutartis c. b. *BUAB „Metalo ženklai“ v. A. T. ir A. I.*, Nr. 3K-3-334/2010 ir kt.

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 7 d. nutartis c. b. *UAB „Khartli“ v. UAB Diagnostikos poliklinika*, Nr. 3K-3-16/2005.

¹⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. vasario 11 d. nutartis c. b. *Laivų krovos AB „Klaipėdos Smeltė“ v. UAB „Birių krovinių terminalas“*, Nr. 3K-3-73/2008.

sampratos užsienio teisės doktrinoje, kur, kaip buvo minėta, ji yra laikoma negatyvaus pobūdžio.

Kitokią poziciją LAT pasirinko byloje *A. Kvietkauskas v. UAB „Interarbo“*¹⁰⁹, kur lojalumo pareiga buvo susieta su interesų konflikto vengimu:

„<...>Viena pagrindinių įmonės vadovo pareigų yra lojalumo įmonei pareiga (CK 2.87 str.). Įmonės vadovas privalo veikti taip, kad nekiltų konfliktas tarp jo asmeninių ir įmonės interesų. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad ieškovas sau atlyginimą paskyrė pats. Tokie ieškovo veiksmai akivaizdžiai prieštaravo įmonės vadovo lojalumo pareigai ir sukėlė interesų konfliktą.“

Tačiau interesų konflikto vengimas yra tik vienas iš fiduciarinės lojalumo pareigos aspektų. Dažnai užsienio teisės doktrinoje fiduciarinė lojalumo pareiga suprantama kaip abstrakti pareiga apimanti visas kitas fiduciarines pareigas. Profesorius P. D. Finn nuomone, vienijantis fiduciarines pareigas principas kyla iš lojalumo pareigos, kuri yra pagrindas teisėtiems lūkesčiams, kad fiduciaras veiks benifciario interesais.¹¹⁰ Tai reiškia, kad lojalumo pareiga draudžia bendrovės vadovui pasinaudoti savo padėtimi asmeniniams siekiams įgyvendinti. Todėl visos kitos pareigos skirtos reguliuoti tik konkrečius lojalumo pareigos aspektus.¹¹¹ Tokiu būdu, kiekvienos fiduciarinės pareigos pažeidimas kartu reiškia ir bendrovės vadovo neištikimybę (angl. *disloyalty*) bendrovei.¹¹² Dėl šios priežasties fiduciarinės pareigos yra tarpusavyje susijusios ir aiškių atribojimo kriterijų nėra, nes visos fiduciarinės pareigos iš esmės tarnauja vienam tikslui – užkirsti kelią bendrovės vadovo savivaliavimui.

Jau minėtoje *Bristol & West Building Society v Mothew* byloje teismas detalizavo lojalumo pareigos turinį. Fiduciaras turi veikti sąžiningai, todėl:

1. fiduciaras negali pelnytis iš savo padėties;
2. fiduciaras negali atsidurti situacijoje, kurioje gali kilti interesų konfliktas;
3. fiduciaras negali veikti savo ar trečiųjų asmenų naudai be benifciario leidimo.

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje *A. Kvietkauskas v. UAB „Interarbo“*, Nr. 3K-3-192/2004.

¹¹⁰ FLANNIGAN, R. The Boundaries of Fiduciary Accountability . *Canadian Bar Review* [interaktyvus], 2004, Vol. 83 [žiūrėta 2011-02-10], p. 84. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=628801>.

¹¹¹ KOH, P. Once a director, always a fiduciary? *Cambridge Law Journal* [interaktyvus], 2003, No. 62(2) [žiūrėta 2011-02-12], p. 405. Prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org>>.

¹¹² *Bristol & West Building Society v Mothew* [1998] Ch. 1 CA.

Tačiau tai nėra išsamus lojalumo pareigos turinys. Atveju, kada asmens elgesys gali prieštarauti lojalumo pareigai, yra daug ir įvairių, todėl negali būti griežtų lojalumo pareigos standartų.¹¹³

Skirtingų valstybių doktrina ir teismų praktika pateikia skirtingą požiūrį į lojalumo pareigą, tačiau iš esmės standartai yra labai panašūs. Vieni autoriai teigia, kad lojalumo pareiga yra abstrakti, apimanti visas kitas pareigas, kiti - šalia lojalumo pareigos išskiria savarankiškas pareigas. Pavyzdžiui, Australijos aukštesnysis teismas byloje *Chan v. Zacharia* išskyrė tik du lojalumo pareigos aspektus: 1) pareiga vengti interesų konflikto ir 2) nesinaudoti padėtimi asmeniniams siekams įgyvendinti.¹¹⁴ Australijos doktrinoje dažnai vietoj lojalumo pareigos vartojama pareiga veikti sąžiningai (angl. *good faith*) Profesorius P. D. Finn „*Fiduciary obligations*“ išskyrė net aštuonias fiduciarines pareigas, kurias apima bendrojo sąžiningumo pareiga. Šios „sąžiningumo pareigos“ (angl. *duties of good faith*) suprantamos kaip savarankiškos kategorijos.¹¹⁵ Tačiau, nepaisant terminijos skirtumo, jos iš esmės atitinka lojalumo pareigos elementus išvardintus *Bristol & West Building Society v Mothew* byloje.

Tačiau tradiciškai Australijoje ir Jungtinėje Karalystėje, skiriamasis fiduciarinių santykių požymis yra lojalumo pareiga, kurią atsispindi įvairūs aspektai, svarbiausi iš jų: 1) pareiga vengti interesų konflikto; 2) nepiktnaudžiauti savo padėtimi ir 3) nesinaudoti fiduciarine padėtimi be benificiaro sutikimo.¹¹⁶

Jungtinių Amerikos valstijų Delavero valstijoje buvo išskiriamos trys fiduciarinės pareigos: 1) lojalumo, 2) sąžiningumo (angl. *good faith*) ir 3) rūpestingumo. Tačiau 2006 metais Delavero Valstijos Aukščiausias Teismas atmetė šią poziciją ir pasakė, kad sąžiningumas yra lojalumo pareigos dalis.¹¹⁷ Taigi, teisės doktrinoje galima sutikti įvairių interpretacijų lojalumo pareigos atžvilgiu. Priimtinausia ir dažniausiai sutinkama pozicija buvo išsakyta *Bristol & West Building Society v Mothew* byloje, kadangi fiduciaro

¹¹³ ROSSI, F. *Making Sense of the Delaware Supreme Court's Triad of Fiduciary Duties* [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2011-02-10], p. 34. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=755784>.

¹¹⁴ *Chan v. Zacharia* (1984) 53 A.L.R. 417, iš KOH, P. Once a director, always a fiduciary? *Cambridge Law Journal*, 2003, No. 62(2), p. 407.

¹¹⁵ GUMMOW, W. M. Finn, P D: Fiduciary Obligations. *University of New South Wales Law Journal* [interaktyvus], 1978, Vol. 2 [žiūrėta 2011-02-12], p. 409. Prieiga per internetą: <<http://www.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLJ/1978/12.html>>.

¹¹⁶ COPE, M. A comparative evaluation of developments in equitable relief for breach of fiduciary duty and breach of trust. *QUT Law & Justice Journal* [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2011-02-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.austlii.edu.au/cgi-bin/sinodisp/au/journals/QUTLJJ/2006/7.html?stem=0&synonyms=0&query=fiduciary%20duty>>.

¹¹⁷ VELASCO, J. How many fiduciary duties are there in corporate law? *Southern California Law Review* [interaktyvus], 2010, Vol. 83, No. 6 [žiūrėta 2011-02-11], p. 1231. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=1457804>>.

lojalumas benficiarui yra pagrindinė fiduciarinių santykių savybė, be kurios negalėtų būti konstatuojami fiduciariniai santykiai.

Net ir kontinentinės teisės tradicijos šalyje, Prancūzijoje, bendrovės vadovo lojalumo pareiga suvokiama panašiai. Nors lojalumo pareiga neminama kaip fiduciarinė, ji suprantama kaip pareiga, draudžianti bendrovės vadovui konkuruoti su bendrove jos veiklos srityje, bei nurodanti bendrovės vadovui vengti interesų konflikto.¹¹⁸

Sąžiningumas teisės doktrinoje dažnai yra laikomas lojalumo pareigos dalimi.¹¹⁹ Tačiau jį reikėtų laikyti bendroju teisės principu, o ne fiduciarine pareiga.¹²⁰ Tai patvirtina ir R. Greičius, nors autorius teigia, kad sąžiningumas yra fiduciarinė pareiga tačiau padaro išvadą, kad „<...>juridinio asmens vadovas, kaip ir visi kiti civilinių teisinių santykių subjektai, privalo veikti sąžiningai.“¹²¹

Išanalizavus LAT praktiką galima teigti, kad LAT lojalumo pareigą sieja su interesų konflikto situacija arba su pareiga veikti pagal bendrovės steigimo dokumentus bei kitus teisės aktus, tačiau pareiga veikti pagal bendrovės steigimo dokumentus bei kitus teisės aktus nėra lojalumo pareigos elementas. Lojalumo pareigą reikėtų suprasti kaip pareigą, draudžiančią bendrovės vadovui įgyvendinti asmeninius interesus, t.y. bendrovės vadovas veikdamas kaip fiduciaras turi susilaikyti nuo savo asmeninių interesų bei poreikių įgyvendinimo ir privalo teikti pirmenybę bendrovės interesams. Lojalumo pareigą sudaro du pagrindiniai elementai: interesų konflikto vengimas ir draudimas pelnytis iš fiduciarinės padėties. Todėl lojalumo pareigos nereikėtų sieti su rūpestingumo pareiga ar tokiais išipareigojimais, kaip veikti pagal bendrovės steigimo dokumentus, rūpintis juridinio asmens gerove ir panašiai. Fiduciarinės pareigos nenustato fiduciaro kompetencijos reikalavimų. Priešingu atveju reikštų, kad nekompetentingas asmuo, nesugebantis efektyviai valdyti bendrovės, bendrovei būtų nelojalus, nors veiktų išimtinai jos interesais, nepatektų į interesų konfliktą ir nesipelnytų bendrovės sąskaita. O bendrovės vadovas, kuris būtų kvalifikuotas, kuris veiktų pagal bendrovės įstatus, rūpestingai, tačiau nevengtų pasipelnyti iš savo padėties, išliktų lojalus. Toks aiškinimas paneigtų fiduciarinių pareigų esmę ir teisės doktriną šiais klausimais.

¹¹⁸ OMAR, J., P. *Directors' Duties and Liabilities*. Aldershot: Ashgate, 2000, p. 41.

¹¹⁹ BYRON, F., E. *Fiduciary duties of corporate directors and officers in texas* [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2011-02-13], p. 57, 62-64. Prieiga per internetą: <<http://www.jw.com/publications/article/1019>>.

¹²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 7 d. nutartis c. b. *UAB „Khartli“ v. UAB „Diagnostikos poliklinika“*, Nr. 3K-3-16/2005.

¹²¹ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 156.

Kadangi užsienio teisės doktrinoje fiduciarinės pareigos yra skirstomos įvairiai ir galimi įvairūs jų grupavimo lygiai bei, atsižvelgiant į siaurą lojalumo pareigos aiškinimą Lietuvos teismų praktikoje, kitos fiduciarinės pareigos, nors ir laikomos lojalumo pareigos elementais, tam, kad būtų patogiau ir aiškiau, bus aptariamos atskirai nuo lojalumo pareigos. Todėl toliau bus aptarta fiduciarinė pareiga vengti interesų konflikto.

V. Fiduciarinė pareiga vengti interesų konflikto

Interesų konflikto taisyklė reaguoja į situacijas, kur yra rizika, kad fiduciaras teiks pirmenybę kitiems nei benifciario interesams, dėlto gali nukentėti benifciario interesai. Tai yra nepriimtina, net jeigu fiduciaras nesiekia gauti pelno iš interesų konflikto situacijos. Toks elgesys yra nelojalus. Bendrovė kaip civilinių santykių subjektas gali veikti tik per savo atstovą - bendrovės vadovą. Fiduciarinė bendrovės vadovo ir bendrovės santykių prigimtis reikalauja, kad bendrovės vadovas, veikdamas bendrovės vardu, atsisakytų savo asmeninių interesų ir teiktų pirmenybę bendrovės interesams. Tačiau dažnai pasitaiko, kad bendrovės vadovas teikia pirmenybę savo asmeniniams interesams, tokiu būdu sukeldamas interesų konfliktą. CK 2.87 str. 3 d. numatyta, kad juridinio asmens valdymo organo narys privalo vengti situacijos, kai jo asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams. Pareiga vengti interesų konflikto apima daugybę įvairiausių situacijų, kai asmeniniai bendrovės vadovo interesai kertasi su jo išipareigojimais, susijusiais su bendrovėje einamomis pareigomis. Interesų konfliktai dažniausiai kyla, kai bendrovės vadovas yra kartu ir jos akcininkas; bendrovės vadovas netinkamai panaudoja bendrovės lėšas; sudaro sandorius savimi; pasinaudoja bendrovės verslo galimybėmis ir kt.

A. Bendrovės vadovo ir jo, kaip akcininko, interesų konfliktas

Bendrovės vadovo ir jo, kaip akcininko, interesai gali nesutapti. Taip pat gali nesutapti ir bendrovės bei jos akcininkų interesai. Todėl būtina atskirti dvi situacijas. Kai bendrovės akcininkas balsuoja, kaip akcininkas, ir kai akcininkas veikia kaip bendrovės vadovas. Pirmu atveju, bendrovės akcininkas balsuodamas gali balsuoti už jam asmeniškai naudingus sprendimus ir stengtis įgyvendinti savo tikslus. Antru atveju, akcininkas, veikdamas kaip bendrovės vadovas, atstovauja bendrovės interesus, todėl turi

atsisakyti savo asmeninių interesų.¹²²

LAT nutartyje *Vilniaus m. valdyba v. UAB „Sangreta“*¹²³ buvo sprendžiamas klausimas dėl galimo interesų konflikto, nes visuotinis akcininkų susirinkimas įgaliojo valdybos pirmininkę, kuri tuo pačiu buvo ir bendrovės akcininkė, parduoti patalpas bendrovei priklausančias patalpas. Patalpos buvo parduotas už keturis kartus mažesnę, nei rinkos, kainą. LAT pasakė, kad šioje byloje esminę reikšmę turi ne klausimas, ar visuotinis akcininkų susirinkimas galėjo įgaluoti valdybos pirmininkę sudaryti bendrovės vardu sandorį, o galimo interesų konflikto problema:

„<...> Bendrovės valdymo organas privalo balsuoti prieš bet kokį nutarimą, pažeidžiantį bendrovės interesus. <...> Esant interesų konfliktui, sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principai reikalauja, kad bendrovės valdymo organo narys apie tai informuotų kitus bendrovės valdymo organus. Tačiau vienokių ar kitokių asmeninių interesų turėjimas neatleidžia bendrovės valdymo organo nario nuo jo fiduciarinės pareigos veikti išimtinai bendrovės interesais. Jeigu bendrovės valdybos narys dėl savo asmeninių interesų negali veikti išimtinai bendrovės interesais, jis, apie tai informavęs kitus bendrovės valdymo organus, privalo, kaip valdybos narys, nusišalinti nuo klausimo, dėl kurio kyla interesų konfliktas, sprendimo.

<...> pirmininkė kartu buvo ir bendrovės akcininkė <...>. Kaip akcininkė, ji balsavo už dalies bendrovei priklausančio turto pardavimą, kasatoriaus teigimu, už žymiai mažesnę, nei rinkos vertę, kainą. Tuo tarpu fiduciarinių santykių požiūriu, bendrovės valdybos pirmininkė, privalanti veikti išimtinai bendrovės interesais, negali sudaryti sandorio, kuris pažeistų bendrovės interesus. <...>“

Taigi, LAT nurodė, kad nagrinėjant bylą iš naujo, reikia atsižvelgti į tai, ar nebuvo interesų konflikto. Tačiau, kaip buvo minėta, reikėtų atsižvelgti į tai, kad, nors atsakovė buvo valdymo organo narė, balsuodama kaip akcininkė galėjo siekti savo asmeninių interesų. Todėl vien tai, kad atsakovė, kaip bendrovės akcininkė, balsavo akcininkų susirinkime, parduoti turtą mažesne nei rinkos kaina negalėtų reikšti atsakovės, kaip valdymo organo narės, konflikto, tačiau, jeigu atsakovė būtų balsavusi kaip valdymo organo narė už jai, kaip akcininkei, naudingą sprendimą, tai jau būtų akivaizdus interesų konfliktas.

¹²² HECKER, E., W. Fiduciary duties in business entities. *Kansas law review*, 2005-2006, Vol 54, p. 978.

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. kovo 29 d. nutartis c. b. *Vilniaus m. valdyba v. UAB „Sangreta“ ir kt.*, Nr. 3K-3-383/2000.

Kita LAT byla *J. Norvaišas v. UAB „Baltas pūkas“*¹²⁴ iliustruoja akivaizdų bendrovės vadovo ir jo, kaip akcininko, pozicijų konfliktą, kadangi bendrovės akcininkas, būdamas ir bendrovės vadovas, pasinaudojo šia padėtimi, kad taptų vienintelis bendrovės akcininkas. Todėl teismas konstatavo:

„<...>kad bendrovės valdymo organai privalo veikti išimtinai bendrovės interesais ir užtikrinti visų bendrovės akcininkų interesų apsaugą, o atsakovas, siekdamas tapti vieninteliu akcininku, veikė esant akivaizdžiam jo asmeninių ir tarnybinių interesų konfliktui. Kai bendrovės valdymo organai veikia esant interesų konfliktui, yra pakankamas pagrindas pripažinti tokius veiksmus nesąžiningais, taigi ir neteisėtais.“

Bendrovės vadovui nėra draudžiama būti bendrovės akcininku ir tai nesukels interesų konflikto tol, kol bendrovės vadovas, skirs savo, kaip vadovo ir kaip akcininko statusą. Pareiga vengti interesų konflikto nereiškia, kad bendrovės vadovas negali sudaryti sandorių su bendrove, kurios vadovas jis yra. Tačiau apie tokius sandorius jis privalo nedelsiant pranešti kitiems bendrovės organams arba bendrovės dalyviams, jei bendrovės steigimo dokumentai aiškiai nenustato kitokios informavimo tvarkos.

B. Bendrovės vadovo sandoriai su savimi

Sudarydamas sandorius, bendrovės vadovas turi veikti išimtinai bendrovės interesais ir sudaryti bendrovei reikalingas sutartis, o prekė ar paslauga neturi būti perkama per brangiai. Tačiau jeigu prekė ar paslauga perkama iš bendrovės vadovo, kaip fizinio asmens, tai tokia sutartis gali būti sudaroma, bet bendrovės vadovas turėtų pranešti apie ketinimą sudaryti tokį sandorį kitiems bendrovės valdymo organams arba bendrovės dalyviams, kad išvengtų savo asmeninių ir savo, kaip bendrovės vadovo (fiduciario), interesų konflikto, nes vien tokio sandorio sudarymas, neatskleidus šio fakto, reikštų interesų konfliktą.

Tačiau LAT laikosi pozicijos, kad interesų konfliktas atsirastų tik tada, jei atstovas, pažeisdamas suteiktas teises, sudarytų atstovaujamojo interesams prieštaraujantį sandorį. Sandoris gali prieštarauti atstovaujamojo interesams, jeigu jis yra visiškai nereikalingas ar atstovaujamojam nenaudingas.¹²⁵ Pavyzdžiui, LAT nutartyje *UAB „Coris*

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. spalio 9 d. nutartis c. b. *J. Norvaišas v. UAB „Baltas pūkas“*, Nr. 3K-3-945/2000.

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. balandžio 4 d. nutartis c. b. *„Coris Vilnius“ v. M. Masedunskas*, Nr. 3K-3-230/2005.

Vilnius“ v. M. Masedunskas¹²⁶ buvo sprendžiamas ginčas dėl interesų konflikto. Ieškovas nurodė, kad bendrovės vadovas bendrovės vardu sudarė pats su savimi autorinę sutartį, pagal kurią jis įsipareigojo perduoti bendrovei kompiuterinę programą, o bendrovė – užmokėti autorinį atlyginimą. Bendrovės vadovas pagal autorinę sutartį paskyrė sau atlyginimą, nepranešęs apie tokį sprendimą kitiems juridinio asmens organams arba juridinio asmens dalyviams. Taip pat bendrovės vadovas, neinformavęs bendrovės, pardavė savo motinai už 2000 Lt bendrovei priklausantį automobilį, nors automobilio vidutinė rinkos vertė pardavimo dieną buvo 8600 Lt. LAT konstatavo:

„<...> sandoris gali prieštarauti atstovaujamojo interesams, jeigu jis yra visiškai nereikalingas ar atstovaujajam nenaudingas. Aplinkybė, kad autorinė sutartis atstovaujajam – UAB „Coris Vilnius“ - buvo visiškai nereikalinga ir nenaudinga, ieškinyje nenurodyta. <...>. Po autorinės sutarties pripažinimo negaliojančia sukurta pagal autorinę sutartį programa būtų ištrinta, bet vietoj jos būtų sukurta kita programa tais pačiais registravimo tikslais. Tai rodo, kad interesų konflikto nesudaro pačios autorinės sutarties sudarymo faktas. Interesų konfliktas gali būti dėl nuostolių padarymo, kai perkamos per brangios prekės ar paslaugos. Šios aplinkybės dėl autorinės sutarties sudarymo ieškinyje nebuvo nurodytos ir nagrinėjant bylą nenustatinėjamos.“

Šioje byloje LAT laikėsi pozicijos, kad vien bendrovės vadovo sutarties sudarymas su savimi nesukelia interesų konflikto, o jis atsirastų tik tada, jei sandoris prieštarautų bendrovės interesams, t.y. būtų visiškai nereikalingas ar nenaudingas, be to, būtina atsižvelgti ir į kitas aplinkybes, tokias kaip sutarties reikalingumą ir parduodamų ar perkamų prekių kainą. Nereikalingo ar nenaudingo sandorio sudarymas galėtų reikšti rūpestingumo pareigos pažeidimą, nes tik aplaidus vadovas gali sudaryti nereikalingus bendrovei sandorius. Tačiau interesų konfliktas neturėtų būti siejamas su sandorio prieštaravimu bendrovės interesams. Priešingai, vien faktas kad, bendrovės vadovas sudarė sandorį su savimi parodo, kad šiame sandoryje jis turėjo kažkokių asmeninių interesų. Neveltui CK 2.87 str. 5 d. yra numatyta pareiga pranešti apie interesų konfliktą. Laikantis LAT pozicijos, pagal minėtą straipsnį, bendrovės vadovas turėtų pranešti bendrovės dalyviams apie ketinimą sudaryti sandorį tik tuo atveju, jei jis būtų nereikalingas ar nenaudingas bendrovei. Tačiau tokia situacija būtų nelogiška, nes bendrovės vadovo padėtis neleidžia sudaryti bendrovei nenaudingų sandorių, ir visai nesvarbu, ar yra interesų konfliktas.

Todėl vien sandorio sudarymas, apie tai nepranešus pagal CK 2.87 str. 5 d.,

¹²⁶ *Ibidem*

sukelia interesų konfliktą. Atskiras klausimas turėtų būti, ar šiuo sandoriu buvo padaryta žala bendrovei, ar jis buvo reikalingas, tačiau sandorio nereikalingumas ar nenaudingumas bendrovei neturėtų būti interesų konflikto atsiradimo sąlyga, nes ir reikalingo sandorio sudarymas gali sukelti interesų konfliktą.

Jungtinėje Karalystėje pareiga vengti interesų konflikto yra griežtesnė nei Lietuvos teismų praktikoje. Jeigu bendrovės vadovas, sudarydamas sandorį turi bent menkiausią interesą, jis laikomas suinteresuotas¹²⁷, todėl privalo pranešti apie galimą interesų konfliktą; to nepadaręs jis atsiduria interesų konflikto situacijoje.¹²⁸ Interesų konflikto taisyklė taikoma visiems sandoriams, ne tik tiems, kuriuos bendrovės vadovas sudaro su savimi. Todėl, vengdamas galimo interesų konflikto, bendrovės vadovas gali informuoti bendrovę apie savo suinteresuotumą kitų bendrovių, bendrijų veiklą ir pan.

Kanados teisėje ši taisyklė taip pat yra griežta. Bendra taisyklė buvo nustatyta dar 1887 metais *North-West Transportation Co. v. Beatty* byloje.¹²⁹ Bendrovės vadovui yra draudžiama sudaryti sandorius bendrovės vardu su savimi ar kitus sandorius, kuriuose jo asmeniniai interesai prieštarauja, ar yra tikimybė, kad prieštaraus bendrovės interesams, kuriems apsaugoti ir yra skirtos fiduciarinės pareigos. Tai reiškia, kad bendrovės vadovas, neturėdamas leidimo, sudaręs sandorį su savimi, bus laikomas pažeidęs fiduciarinę pareigą ir sąžiningumo ar nesąžiningumo klausimas net neturi būti keliamas. Kitas svarbus aspektas yra tai, kad faktas, jog sandoris sudarytas su savimi yra pakankamas, kad sukeltų interesų konfliktą. Nesvarbu tai, kad sandorio sąlygos yra palankios bendrovei. Taip pat teismai yra konstatavę, kad bendrovės vadovo sandorio sudarymas su kita bendrove, kurioje jis turi akcijų, pateks į interesų konflikto taisyklę.¹³⁰

LAT taip pat yra pripažinęs interesų konfliktą, kai bendrovės vadovas sudaro sandorius su savo sutuoktiniu.¹³¹ Tačiau vienoje byloje teismas pasirinko ydingą argumentaciją teigdamas, kad, bendrovės vadovui perleidus savo sutuoktinei bendrovei priklausiusius pastatus, jis tapo šio turto bendrasavininkiu, todėl susiklostė situacija, kurios atsakovas - bendrovės vadovas - privalėjo vengti pagal CK 2.87 straipsnio 3 dalį, nes jo *asmeniniai* interesai prieštaravo ar galėjo prieštarauti juridinio asmens

¹²⁷ HIRT, H., C. *The enforcement of directors' duties in Britain and Germany*. Oxford: Peter Lang Publishing, 2004, p. 67.

¹²⁸ LOOSE, P.; YELLAND, J.; IMPEY, D. *The company director. Powers and duties*. 7th ed. Bristol: Jordans, 1993, p. 186-187.

¹²⁹ *North-West Transportation Co. v. Beatty* (1887), 12 App. Cas 589, iš SUTHERLAND, H., *et al. Company law of Canada*. 6th ed. Scarborough: Carswell, 1993, p. 422.

¹³⁰ *Ibidem*, p. 423.

¹³¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. birželio 22 d. nutartis c. b. E. G. ir B. V v. UAB „Fotoakis“, Nr. 2A-405/2010.

interesams.¹³² Tačiau ar tokia argumentacija turėtų reikšti, kad, perleisdamas turtą kitam savo artimam giminaičiui, nesukeltų interesų konflikto, nes netaptų perleisto turto bendrasavininkiu. Tokia situacija neturėtų būti leidžiama, todėl interesų konflikto situacija turėtų būti aiškinama, kaip apimanti ne tik sandorius su savimi, bet ir sudarant kitus sandorius, kurių sudarymu yra suinteresuotas bendrovės vadovas, net jeigu jis ir negautų pajamų iš tokio sandorio. Todėl bendrovės vadovas turėtų pranešti apie galimą interesų konfliktą pagal CK 2.87 str. 5 d.

Fakto nustatymas, kad vadovas sudarė sandorį su savimi ar trečiaisiais asmenimis, turėdamas asmeninį interesą ir apie tai nepranešęs, yra pakankamas pagrindas pripažinti interesų konfliktą, o sandorio naudingumas ar nenaudingumas bendrovei gali lemti rūpestingumo pareigos pažeidimą.

C. Kelių bendrovių vadovo interesų konfliktas

Lietuvoje situacija, kai bendrovės vadovas yra daugiau nei vienos bendrovės vadovu, nėra dažna. Tačiau ABĮ numatyti tam tikri apsaugos mechanizmai, siekiantys sumažinti galimo interesų konflikto galimybę. ABĮ 19 str. 6 d. nustatyta, kad kiekvienas kandidatas į bendrovės vadovo pareigas, valdybos ir stebėtojų tarybos narius privalo pranešti jį renkančiam organui, kur ir kokias pareigas jis eina, kaip jo kita veikla yra susijusi su bendrove ir su bendrove susijusiais kitais juridiniais asmenimis. Ši taisyklė ne tokia griežta lyginant su anksčiau galiojusia ABĮ redakcija¹³³, kurios 23 str. 1 d. buvo nustatyta, kad administracijos vadovas, negavęs jį išrinkusio valdymo organo leidimo, negali būti jokios kitos įmonės administracijos vadovu. Pažeidęs šį reikalavimą jis privalėjo atsistatydinti iš bendrovės vadovo pareigų.

Jungtinėje Karalystėje nėra teisės normos ar principo, kuris draudžia bendrovės vadovui būti ir kitų bendrovių vadovu¹³⁴. Todėl savaime nėra smerktina bendrovės vadovo pozicija, kai, nepažeisdamas bendrovės teisės aktų ar neatskleisdamas konfidencialios informacijos, tampa kitos bendrovės, veikiančios toje pačioje srityje, vadovu. Tačiau bendrovės vadovas, atstovaudamas dvi bendroves be šių bendrovių sutikimų, atsiduria potencialioje interesų konflikto situacijoje, kai vadovo pareiga veikti

¹³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis c. b. „Šilutės girnos“ v. R. P., E. P., Nr. 3K-3-557/2009.

¹³³ 2000 m. liepos 13 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios 2000, Nr VIII – 1835.

¹³⁴ *Cit. op.* 83, p. 255.

lojaliai bendrovei gali reikšti lojalumo pareigos pažeidimą kitai. Tokiu atveju bendrovės vadovas turi veikti sąžiningai ir nesuteikti pirmenybės nei vienos bendrovės interesams. Todėl jis turi veikti taip, lyg jis būtų tik šios vienos bendrovės vadovas.¹³⁵ Todėl, kai abi bendrovės yra informuotos apie bendrovės vadovo veiklą ir kitoje bendrovėje, fiduciarinės pareigos pažeidimo nėra tol, kol interesų konfliktas yra tik potencialus.

D. Bendrovės turto painiojimas su bendrovės vadovo turtu

Kita dažna interesų konflikto situacija yra tada, kai bendrovės vadovas painioja bendrovės turtą su savo asmeniniu. Šis draudimas apima bet kokį turtą, kurio naudojimas specialiai neaptartas su bendrovės valdymo organo nariu.¹³⁶ Tačiau visuotinis akcininkų susirinkimas gali leisti valdymo organo nariui naudoti bendrovės turtą ar informaciją nesilaikant nustatyto apribojimo.

Vienas iš atvejų, kai bendrovės turtas painiojamas su asmeniniu, yra bendrovės vadovo atlyginimo pasiskyrimas sau pačiam. LAT byloje *A. Kvietkauskas v. UAB „Interarbo“*¹³⁷ bendrovės vadovas darbo sutartį sudarė pats su savimi, nors darbo sutartį su bendrovės direktoriumi galėjo sudaryti tik visuotinio akcininkų susirinkimo įgaliotas asmuo. LAT konstatavo:

„<...>Viena pagrindinių įmonės vadovo pareigų yra lojalumo įmonei. Įmonės vadovas privalo veikti taip, kad nekiltų konfliktas tarp jo asmeninių ir įmonės interesų. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad ieškovas sau atlyginimą paskyrė pats. Tokie ieškovo veiksmai akivaizdžiai prieštaravo įmonės vadovo lojalumo pareigai ir sukėlė interesų konfliktą. Todėl apeliacinės instancijos teismas pagrįstai pripažino darbo sutartį negaliojančia ir nesivadovavo joje nustatytu ieškovo atlyginimu.

Kitas atvejis yra bendrovės lėšų naudojimas savo reikmėms. LAT byloje *AB „Dirbtinis pluoštas“ v. Giedrius Pūkas*¹³⁸ atsakovas dirbo pas ieškovą direktoriaus patarėjo pareigose. Naudodamasis tarnybine mašina, išsipylė kuro už 3 397,42 Lt, atsiskaitė už 628,67 Lt, o 2 768,75 Lt sumai nepateikė jokių mokėjimo kvitų. Atsakovui buvo išduotos dvi mokėjimo kortelės, kuriomis atsakovas galėjo naudotis komandiruočių

¹³⁵ *Bristol & West Building Society v Mothew* [1998] Ch. 1 CA.

¹³⁶ *Cit. op.* 101, p. 194.

¹³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. kovo 15 d. nutartis c. b. *A. Kvietkauskas v. UAB „Interarbo“*, Nr. 3K-3-192/2004.

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 27 d. nutartis c. b. *AB „Dirbtinis pluoštas“ v. Giedrius Pūkas*, Nr. 3K-3-480/2004.

užsienyje metu įmonės reikalais, tačiau jomis atsakovas naudojosi ir Lietuvoje, be to, ir savo asmeniniais, o ne tarnybiniais interesais. Teismas konstatavo, jog atsakovas, veikdamas ieškovo vardu, turėjo naudoti ieškovo lėšas tiek, kiek tai buvo būtina ir susiję su bendrovės verslo reikalais, nes ieškovo mokėjimo kortelės buvo išduotos su nurodyta tikslinė lėšų panaudojimo sąlyga.

Kartais bendrovės vadovas pasinaudoja ne tik bendrovės lėšomis, bet ir bendrovei priklausančia nuosavybe, automobiliais, kita specialia technika, tačiau už naudojimąsi bendrovės nuosavybe bendrovei neatlygina¹³⁹. Visi tokie veiksmai sukelia interesų konfliktus.

Lietuvos teismai nagrinėdami bylas, susijusias interesų konfliktu bendrovės turto painiojimo aspektu, pažeidimus nustato teisingai, todėl problemų dėl fiduciarinių pareigų taikymo šiuo aspektu nekyla.

VI. Fiduciarinė pareiga nesipelnyti

Fiduciarinė pareiga nesipelnyti iš bendrovės vadovo padėties yra glaudžiai susijusi su fiduciarine pareiga vengti interesų konflikto. Šios pareigos yra glaudžiai susijusios, tačiau doktrinoje išskiriamos kaip dvi skirtingos pareigos. Lietuvos teismai šias fiduciarinės pareigos, kaip atskiros pareigos, neišskiria, tačiau dėl aiškumo ir atsižvelgiant į tai, kad užsienio teisės doktrinoje ši pareiga laikoma savarankiška, ją patogiau nagrinėti atskirai nuo pareigos vengti interesų konflikto. Pačia bendriausia prasme ši pareiga reiškia, kad bendrovės vadovas negali pasinaudoti bendrovės verslo galimybėmis ar savo, kaip bendrovės vadovo, padėtimi tam, kad pasipelnytų. Tai yra nepriimtina, net jeigu bendrovei nepadaroma žala. Bendrovės vadovas, norėdamas pasinaudoti tam tikromis galimybėmis gauti pelną, turėtų informuoti ir gauti visuotinio akcininkų susirinkimo sutikimą. Kadangi bendrovės vadovas yra bendrovės atstovas ir privalo veikti jos interesais, visas gautas pelnas turi priklausyti bendrovei. Todėl, pagal šią taisyklę yra svarbu ne tai, ar bendrovė patyrė nuostolių, bet faktas, kad bendrovės vadovas gavo tam tikrą pelną iš savo padėties.

Australijoje ši taisyklė buvo suformuluota kaip draudžianti bendrovės vadovui, išskyrus atvejus, kai yra gautas leidimas, įgyti asmeninio pelno iš sandorio, kurį jis sudaro kaip bendrovės vadovas, nebent visi faktai yra atskleisti visuotiniam akcininkų

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. birželio 9 d. nutartis c. b. *UAB (duomenys neskelbtini) v. J.S.*, Nr. 3K-3-369/2004.

susirinkimui ir yra gautas jų pritarimas. Neatskleistas pelnas (angl. *undisclosed profit, secret profit*), kurį bendrovės vadovas įgyja iš savo fiduciarinės padėties, priklauso bendrovei.

Ši taisyklė taikoma net tada, jeigu bendrovės vadovas veikė sąžiningai. Šios taisyklės taikymas nepriklauso nuo bendrovės vadovo sąžiningumo, neaktualūs ir tokie klausimai kaip: ar būtų bendrovės vadovas tą pelną įgijęs kitokiu būdu, nesvarbu, kad jis veikė bendrovės naudai, nesvarbu ar dėl šios veiklos bendrovei buvo padaryta žala, ar bendrovė gavo naudos. Vienintelis kriterijus, kuri reikia nustatyti - tai, ar bendrovės vadovas įgijo pelno iš savo padėties. Kanadoje buvo pasiūlytas švelnesnis šios pareigos vertinimas - kad šis pažeidimas turėtų būti tik tada, kai asmuo veikė nesąžiningai.¹⁴⁰

Šios fiduciarinės pareigos užuomazgas galima aptikti ir LAT praktikoje, kur yra teigiama, kad juridinio asmens valdymo organų nariai negali pasipelnyti juridinio asmens sąskaita, o priešingi jų veiksmai būtų juridinio asmens organų narių pareigų pažeidimas pagal CK 2.87 str.¹⁴¹ Griežtą sprendimą LAT priėmė byloje *AB „Turto bankas“ v. A. T., A. I.*,¹⁴² kurioje tiesiogiai nebuvo pripažintas šios taisyklės taikymas, tačiau argumentai buvo panašūs į užsienio teismų. Šioje byloje bendrovė perėmė reikalavimo teisę į 135 000 Lt už 2000 Lt į kitos bendrovės turtą, kuriai pirmoji bendrovė buvo skolinga 75 000 Lt. Šalys sudarė tarpusavio atsiskaitymo sutartį, pagal kurią antroji bendrovė pripažino 135 000 Lt skolą ir prievolės įvykdymui įsipareigojo įskaityti priešpriešinius bendrovių 73 070,20 Lt reikalavimus, o pirmoji bendrovė priėmė 73 070,20 Lt ir pareiškė, kad likusios skolos dalies nebereikalaus.

Apeliacinės instancijos teismas pasakė, kad, sudariusi pirmąją sutartį, bendrovė turėjo 2000 Lt išlaidų ir įsigijo reikalavimo teisę, o sudariusi reikalavimų įskaitymo sutartį - neteko reikalavimo teisės ir gavo 75 000 Lt pajamų. Šių dviejų sutarčių balansas bendrovei yra teigiamas – 73 000 Lt pelno, nors bendrovė ir gavo pelno LAT šiuo klausimu buvo griežtesnis ir konstatavo:

„<...> tačiau teismas nepagrįstai ir priešingai esantiems įrodymams konstatavo, jog likusi neišreikalauta perimtos skolos dalis gali būti laikoma tik hipotetinėmis pajamomis. <...> Tačiau, atsižvelgiant į pirmiau šioje nutartyje minėtas tokio pobūdžio bylose vertintinas aplinkybes, susijusias su bendrovės vadovo pareigomis, nurodytas finansinis sandorių balansas nėra pakankamas, sprendžiant dėl vadovo veikimo išimtinai

¹⁴⁰ *Cit. op.* 83, p. 254-255.

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis c. b. *AB „Šilutės girnos“ v. R. P., E. P., Klaipėdos apskrities viršininko administracija*, Nr. 3K-3-557/2009.

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 20 d. nutartis c. b. *AB „Turto bankas“ v. A. T., A. I.*, Nr. 3K-3-334/2010.

bendrovės naudai ir jos interesais. <...> Dėl to visos įsigytos skolos nereikalavimo nepateisina nei maža reikalavimo teisės įsigijimo kaina (2000 Lt), nei skolininko sutikimas padengti tik dalį skolos, nei tai, kad bendrovė gavo 73 000 Lt pelno. Veikdamas išimtinai bendrovės interesais, bendrovės vadovas privalo dėti visas pastangas, kad būtų maksimaliai išnaudotos visos teisėtos galimybės ir priemonės bendrovei gauti pajamas.“

Galbūt šioje byloje labiau buvo galima išvelgti interesų konfliktą nei pasipelnymą, nes bendrovės vadovas jokių tiesioginių pajamų negavo, tačiau LAT pasirinko kitokią, bet griežta interpretaciją.

VII. (Fiduciarinė) pareiga veikti rūpestingai

Dažnai yra teigiama, kad pareiga veikti rūpestingai yra fiduciarinė. Teismai ne kartą konstatavo, kad bendrovę ir jos vadovą sieja pasitikėjimo (fiduciariniai) santykiai, o tai reiškia, kad bendrovės vadovas turi veikti rūpestingai (angl. *duty of care*).¹⁴³ Logiška, kad laikantis tokios argumentacijos, galima padaryti išvadą, jog pareiga veikti rūpestingai yra bendrovės vadovo fiduciarinė pareiga. Teigiama, kad CK 2.87 str. numatyta fiduciarinė pareiga veikti protingai, kuri atitinka pareigą veikti rūpestingai kitose užsienio valstybėse.¹⁴⁴ JAV doktrinoje skiriamos dvi pagrindinės fiduciarinės pareigos: pareiga veikti lojaliam ir rūpestingumo pareiga. Tačiau, atsižvelgus į jau aptartą fiduciarinių santykių sampratą ir į fiduciarinių pareigų tikslus, kyla klausimas, ar iš tikrųjų pareiga veikti rūpestingai turėtų būti laikoma fiduciarinė. Būtų kategoriška teigti, kad ši pareiga nėra fiduciarinė, nes ir užsienio teisės doktrinoje vieningos nuomonės nėra, tačiau panagrinėti rūpestingumo pareigą šiuo aspektu yra naudinga, nes dažniausiai yra nagrinėjamas šios pareigos turinys, o ne jos prigimtis.

Užsienio teisėje galima išskirti dvi doktrinas dėl šio klausimo. Pirmoji, Jungtinių Amerikos Valstijų doktrina, antroji, Jungtinės Karalystės ir Australijos doktrina. JAV doktrina ir teismai laikosi nuomonės, kad fiduciariniai įsipareigojimai apima tiek pareigą būti lojaliam, tiek pareigą veikti rūpestingai. Visur kitur, kaip teigia R. Flannigan,

¹⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos mėn. 20 d. nutartis, priimta civilinėje byloje AB „Turto bankas“ v. A. T., A. I., bylos Nr. 3K-3-334/2010; 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis, priimta civilinėje byloje BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P., bylos Nr. 3K-7-444/2009; 2009 m. lapkričio 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje BAB „Barklita“ v. G. B., J. G., bylos Nr. 3K-3-528/2009 ir kt.

¹⁴⁴ *Cit. op.* 121, p. 130.

laikomasi nuomonės, kad pareiga veikti rūpestingai savo prigimtimi nėra fiduciarinė.¹⁴⁵ Rasti argumentų patvirtinančių faktą, kad pareiga veikti rūpestingai yra fiduciarinė, būtų sudėtinga, ypač, kai šiuo klausimu nepasisako ir užsienio teisės doktrina. Autoriai, laikantys šią pareigą fiduciarine, tvirtina, kad ji yra fiduciarinė, tačiau, į klausimą, kodėl taip yra, neatsako. Įtakos tam galėjo turėti tai, kad JAV Delavero Valstijos Aukščiausiasis Teismas, kurio sprendimai turi didelės įtakos visai JAV doktrinai, laiko šią pareigą fiduciarine. Lietuvos teisės doktrinoje taip pat laikomasi pozicijos, kad rūpestingumo pareiga yra fiduciarinė.¹⁴⁶

Tačiau reikėtų pritarti Jungtinės Karalystės ir Australijos doktrinos pozicijai. Užsienio valstybių teismai ir doktrinos autoriai, kurie laikosi priešingos nuomonės, pateikia įvairių argumentų, kodėl pareiga veikti rūpestingai neturėtų būti fiduciarinė. R. Flannigan pritaria Jungtinės Karalystės teismo nuomonei pasakytoje byloje *Extrasure Travel Insurance Ltd v. Scattergood*, kad vien tik asmens nerūpestingumas negali reikšti fiduciaro fiduciarinių pareigų pažeidimo. Fiduciarinės pareigos ir rūpestingumo pareiga yra skirtingos prigimties. Fiduciarinės pareigos yra susijusios su tokiomis koncepcijomis kaip lojalumas, sąžiningumas, bet ne su fiduciaro kompetencija. Teisė aiškiai skiria fiduciarines pareigas ir pareigas, kurias gali turėti asmuo būdamas fiduciaru. Fiduciaras gali turėti pareigas kylančias iš sutarties, iš įstatymo, tačiau tai visiškai nereiškia, kad tos pareigos bus fiduciarinės.¹⁴⁷ D. A. DeMott¹⁴⁸ teigia, kad bendrovės vadovas turi pareigą veikti rūpestingai, tačiau ši pareiga nėra išskirtinai fiduciarinė, nes ji taikoma ir asmenims, kurių fiduciariniai santykiai nesieja. L. Ribstein¹⁴⁹ pritaria šiam požiūriui ir nurodo, kad pareiga veikti rūpestingai atsiranda dėl visiškai kitų priežasčių nei fiduciarinės pareigos. Asmuo, kuris įsipareigojo įvykdyti tam tikrą užduotį, turi veikti rūpestingai, nepaisant to, ar jam buvo suteikti įgaliojimai, ar ne. Be to, remiantis šios pareigos pažeidimu, galima reikalauti atlyginti padarytą žalą, tačiau ji nereikalauja iš fiduciaro grąžinti gauto pelno, kurį jis įgijo dėl savo padėties. Rūpestingumo pareiga gali

¹⁴⁵ FLANNIGAN, R. The Strict Character of Fiduciary Liability. *New Zealand Law Review* [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2011-02-11], p. 231. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=940659>>.

¹⁴⁶ ABRAMAVIČIUS, A.; MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 1999, p. 286; GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 130

¹⁴⁷ FLANNIGAN, R. Fiduciary Duties of Shareholders and Directors. *Journal of Business Law* [interaktyvus], 2004 [žiūrėta 2011-02-14], p. 292. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=628775>.

¹⁴⁸ DEMOTT, D., A. Beyond Metaphor: An Analysis of Fiduciary Obligation. *Duke Law Journal* [interaktyvus], 1988, No 5 [žiūrėta 2010-11-05], p. 915. Prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org>>.

¹⁴⁹ RIBSTEIN, L., E. Are Partners Fiduciaries? *University of Illinois Law Review* [interaktyvus], Symposium Issue, Vol. 2005, No. 1, February 2005 [žiūrėta 2010-11-05], p. 220. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=596585>.

būti susijusi su sutarties, profesionalių pareigų įgyvendinimo būdu. Nors šie santykiai sukuria tam tikrą pasitikėjimą tarp šalių, tačiau viena šalis neperduoda atviro sąrašo įgaliojimų kitai šaliai ir tarp jų neatsiranda fiduciariniai santykiai. Be to, fiduciarinės pareigos nenustato kompetencijos standartų. Užsienio valstybių teismai pateikia panašius argumentus.

Vakarų Australijos Aukščiausiojo teismo byloje *Permanent Building Society v Wheeler*¹⁵⁰ teismas pasakė, kad ne kiekvienas pažeidimas, kylantis iš fiduciarinių santykių, būtinai reiškia fiduciarinių pareigų pažeidimą, todėl fiduciaro pareiga veikti rūpestingai yra ne fiduciarinė pareiga. Jau ne kartą mintoje Jungtinės karalystės byloje *Bristol & West Building Society v Mothew* teismas konstatavo, kad vien asmens nerūpestingumo nepakanka, kad būtų pažeistos fiduciarinės pareigos. Fiduciaras, kuris lojaliai, bet nekompetentingai atliko savo darbą, nėra neištikimas benificiarui, todėl nepažeidė fiduciarinių pareigų.

Pareiga veikti neturėtų būti laikoma fiduciarine pareiga. Pirma, pareiga veikti rūpestingai atsiranda ne dėl asmenų fiduciarinio statuso, bet dėl aplinkybių, kuriomis jie veikia.¹⁵¹ Tai reiškia, kad bendrovės vadovo pareiga veikti rūpestingai, neturi nieko bendro su bendrovės pažeidžiamumu (angl. *vulnerability*) ir lojalumu. Antra, ši pareiga nėra susijusi su pasitikėjimu ir lojalumu, esančiu tarp fiduciarinių santykių šalių. Įvairūs fiduciariniai įsipareigojimai yra tik skirtingi esminės fiduciarinės lojalumo pareigos aspektai. Todėl fiduciarinių pareigų pažeidimas sukelia fiduciaro nelojalumą.

Fiduciarinės pareigos ir pareiga veikti rūpestingai bendrovės vadovui taikomos paraleliai, tačiau tai, kad jos taikomos kartu, nereiškia, kad jų prigimtis vienoda. Fiduciaras gali būti lojalus benificiarui ir nepažeisti fiduciarinių pareigų, tačiau tuo pat metu gali veikti nerūpestingai ir pažeisti rūpestingumo pareigą. Atvirkščiai, fiduciaras gali veikti rūpestingai, bet pažeis fiduciarines pareigas.¹⁵² Pavyzdžiui, fiduciaras gali sudaryti naudingą ir pelningą sandorį bendrovei, tačiau tuo pat metu gali gauti tam tikrą asmeninę naudą ar pelną, kas reikštų fiduciarinių pareigų pažeidimą.

Lietuvos teismai yra linkę sieti fiduciarinius santykius su rūpestingumo pareiga. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo¹⁵³, kad vadovą sieja fiduciariniai santykiai; tai reiškia, kad įmonės administracijos vadovas privalo *ex officio* veikti išimtinai įmonės interesais, administracijos vadovui keliami lojalumo pareiga; įmonės

¹⁵⁰ *Permanent Building Society v Wheeler* (1994) 14 ACSR 109.

¹⁵¹ *Henderson v Merrett Syndicates Ltd.* [1994] 3 WLR 761.

¹⁵² *Bristol & West Building Society v Mothew* [1998] Ch. 1 CA.

¹⁵³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis c. b. *UAB „Verslo administravimo kompanija“ v. BUAB „Koralita“*, Nr. 2A-373/2010.

vadovas atstovauja bendrovei, atsako už įmonės kasdienės veiklos organizavimą; jis turi veikti rūpestingai, sąžiningai, atidžiai, kvalifikuotai bei daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad jo vadovaujama įmonė veiktų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus. Ar įmonės administracijos vadovas konkrečiu atveju šias pareigas įvykdė, nustatoma pagal tam tikrus objektyvius elgesio standartus – rūpestingo, apdairaus, protingo vadovo elgesio matą. Tokia interpretacija reiškia, kad visas fiduciarines pareigas reikėtų vertinti per rūpestingumo pareigos standartus.

Apeliacinės instancijos teismas teigė, jog ieškovas neįrodė nei atsakovo kaip bendrovės vadovo, nei kaip akcininko neteisėtų veiksmų, sukeliančių pagrindą jam taikyti civilinę atsakomybę, neįrodė, jog jis buvo nesąžiningas. Be to, nebuvo išskirtas atsakovo, kaip buvusio įmonės vadovo, ir jo, kaip akcininko, veiklos vertinimas. Tačiau vien tas faktas, kad teismai, nematė reikalo nagrinėti atskirai bendrovės vadovo ir jo, kaip akcininko veiklos, galėjo turėti įtakos sprendimo priėmimui. Fiduciarinių santykių prasme, kaip tik vienas iš svarbiausių momentų yra atskirti, vadovo ir jo, kaip akcininko, veiklą. Tam, kad būtų galima konstatuoti fiduciarinių pareigų pažeidimą, nebūtina nustatyti bendrovės vadovo nesąžiningumą. Be to, teismas pasakė, jog: „Aplinkybė, kad G. B. buvo tiek UAB „Koralita“ akcininku, tiek UAB „Barklita“ akcininku ir vadovu, <...>, savaime nesudaro pagrindo konstatuoti jo veiksmų neteisėtumą.“ tačiau faktas, kad bendrovės vadovas buvo bendrovės akcininkas ir kitos bendrovės, užsiimančios ta pačia veikla, kuri įsteigta paties bendrovės vadovo, turėjo teismui sukelti įtarimą dėl galimo bendrovės vadovo interesų konflikto. Ypač, kai ginčas kilo dėl bendrovės vadovo, jo įsteigtos bendrovės ir trečiojo asmens atliktų veiksmų. Tai nesuteikia pagrindo manyti, jog buvo kilęs interesų konfliktas, tačiau teismai, tiek pirmos, tiek apeliacinės instancijos, turėjo apsvarstyti šią galimybę, nes ieškovas įrodinėjo bendrovės vadovo atsakomybę pagal 2.87 str. 7 d. Kaip pats teismas pasakė: „Europos Žmogaus Teisių teismas savo jurisprudencijoje laikosi pozicijos, kad tinkamas teismo sprendimo motyvavimas yra svarbus teisės į teisingą bylos nagrinėjimą įgyvendinimo aspektas.“

Lietuvos teismai laikosi pozicijos sieti fiduciarinius santykius su rūpestingumo pareiga, pamiršdami esmines fiduciarines pareigas, ar suteikdami joms mažai reikšmės. Tačiau reikėtų skirti fiduciarinių pareigų ir pareigos veikti rūpestingai prigimtį. Rūpestingumo pareiga yra privaloma bendrovės vadovui, tačiau jos tikslai skiriasi nuo fiduciarinių pareigų. Galbūt nubrėžus aiškia ribą tarp šių pareigų ir jas atskyrus, teismai, plėtodami fiduciarinių santykių doktriną, daugiau dėmesio skirtų tikrosioms fiduciarinėms pareigoms, dėl kurių fiduciarinio pobūdžio yra vieningai sutariama.

3. Bendrijos partnerių fiduciarinės pareigos

I. Bendrijos samprata, tikslai, teisinis reglamentavimas

Ūkinė bendrija (tikroji ūkinė bendrija ir komanditinė ūkinė bendrija) yra viena iš doktrinoje skiriamų partnerystės formų. Partnerystės sąvoka apima dvi teisines formas:

1. partnerystė, kurios pagrindu steigiamas ir veikia teisinį subjektiškumą turintis subjektas (pagal sampratą Lietuvoje ūkinės bendrijos atitikmuo);
2. partnerystė, kai partneriai pagal jungtinės veiklos sutartį veikia neįsteigdami atskiro subjekto, išimtinai sutartiniu pagrindu.¹⁵⁴

Partnerystės santykiai gali atsirasti tik bendru visų jungtinės veiklos sutartį sudarančių asmenų sutarimu. Pastarasis teisinis dokumentas – jungtinės veiklos sutartis – neatsitiktinai paminėtas tarp svarbiausių ūkinių bendrijų veiklą reglamentuojančių teisinių dokumentų, nes nesvarbu, kokia partnerystės forma pasirenkama, jungtinės veiklos sutartis yra sutartis, be kurios partnerystė negalėtų egzistuoti. Šios sutarties sudarymas – būtina sąlyga ūkinei bendrijai įregistruoti, o ši sutartis yra ir bendrijos steigimo sandoris. Pagal Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo (toliau – ŪBĮ)¹⁵⁵ 8 straipsnį, tikrųjų narių teises ir pareigas nustato CK, ŪBĮ bei kiti įstatymai, jungtinės veiklos sutartis.

Teisinę jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties formą gali įgyti labai įvairūs civiliniai santykiai – bet kokie įstatymui neprieštaraujantys kelių asmenų tarpusavio įsipareigojimai kooperuojant turtą ar nematerialines vertybes užsiimti bendra veikla ar siekti bendro tikslo (CK 6.969 straipsnis). Dėl to įstatyme detaliai nereglamentuojami jungtinės veiklos sutarties teisiniai santykiai, o konkrečios jungtinės veiklos sutarties turinio ir formos specifiką nulemia tikslas (veikla), kuriam ji yra sudaroma. Esminiai jungtinės veiklos sutarties požymiai yra kelių asmenų turtinių, intelektualinių ar darbinių išteklių (įnašų) kooperavimas; įsipareigojimas, naudojant kooperuotus išteklius, bendrai veikti; bendras dalyvių tikslas ir interesas - tam tikros veiklos vystymas ar tikslo siekimas. Vieningi jungtinės veiklos sutarties dalyvių interesai ir vieningas jų tikslas (sutarties dalykas) yra skiriamasis šios sutarties požymis, leidžiantis ją atriboti nuo kitų sutartinių teisinių santykių.¹⁵⁶

¹⁵⁴ MIKALONIENĖ, L. Jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties teisinė kilmė ir samprata. *Teisė*, 2010, nr. 75, p. 81.

¹⁵⁵ Valstybės žinios, 2003, Nr. 112-4990.

¹⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. liepos 8 d. nutartis c. b. *R. U. v. S. K.*, Nr. 3K-3-378/2008; 2008 m. kovo 18 d. nutartis c. b. *V.M. v. Ž. P.*, Nr. 3K-3-181/2008.

ŪBĮ skiria dvi ūkinės bendrijos formas: tikroji ūkinė bendrija ir komanditinė ūkinė bendrija. Tikroji ūkinė bendrija yra įmonė, kurios visi dalyviai yra tikrieji nariai. Komanditinė ūkinė bendrija yra įmonė, kurios dalyviai yra tikrieji nariai ir komanditoriai. Šios dvi formos atitinka JAV ir Jungtinėje karalystėje numatytas partnerystės formas (angl. *general partnership, limited partnership*). Tikrieji nariai (angl. *general partners*) yra nariai, kurie neribotai, t.y. visu savo turtu ir solidariai, atsako už bendrijos prievoles. Komanditoriai (angl. *limited partners*) pagal komanditinės ūkinės bendrijos prievoles atsako tik tuo savo turtu, kurį įnešė į komanditinę ūkinę bendriją. Komanditoriai nedalyvauja bendrijos valdyme ir visus bendrijos reikalus tvarko ir sprendimus visais bendrijos veiklos klausimais priima bendrijos tikrieji nariai. Komanditoriai gali būti laikomi pasyviais investuotojais, siekiančiais gauti tam tikrą pelno dalį.

Dalyvavimas tvarkant bendrijos reikalus yra viena iš esminių tikrųjų narių teisių. Kadangi tikrieji nariai už bendrijos skolas atsako visu savo turtu, todėl dalyvavimas valdant bendriją užtikrina, kad kiekvienas narys galėtų stebėti ir daryti įtaką bendrijos priimamiems sprendimams. Šią teisę numato ir ŪBĮ 11 str. 1 d., kur pasakyta, kad sprendimai priimami visų tikrųjų narių bendru sutarimu. Bendrijos jungtinės veiklos sutartyje gali būti numatyta, kad sprendimai priimami tikrųjų narių balsų dauguma.

Kaip minėta, komanditorius yra pasyvus bendrijos narys ir bendrijos valdyme nedalyvauja ir negali jos atstovauti prieš trečiuosius asmenis. Todėl komanditorių turto, perduoto bendrijai, likimas ir pelnas, kurį tikisi gauti komanditorius priklauso nuo to, kaip tikrieji nariai valdys bendriją, veiks sąžiningai ar sieks tenkinti savo asmeninius interesus, nekreipdami dėmesio į komanditorių interesus. Todėl komanditoriaus turtinė gerovė priklauso nuo tikrųjų narių. Tai reiškia, kad komanditorius, perduodamas turtą bendrijai, kartu išreiškia pasitikėjimą tikraisiais bendrijos nariais.

Šie tikrųjų narių ir komanditorių skirtumai lemia skirtingą tikrųjų narių ir komanditorių statusą fiduciarinių pareigų aspektu.

II. Bendrijos partnerių fiduciarinis statusas

ŪBĮ neminima, kad bendrijos tikruosius narius (šiam skyriuje patogumo dėlei tikrieji nariai vadinami partneriais) sieja fiduciariniai santykiai, nepasakyta kieno naudai partneriai turi veikti, nenurodytos jų pareigos. CK taip pat nenurodo, kad partnerius sietų fiduciariniai santykiai, nereglamentuojamos partnerių pareigos. LAT taip pat nėra pasisakęs

dėl partnerių fiduciarinio pobūdžio. Tačiau užsienio teisės doktrinoje yra įsitvirtinusi pozicija, kad partnerius sieja fiduciariniai santykiai, todėl jie turi ir fiduciarines pareigas.

Partneriai sudarydami jungtinės veiklos sutartį, kooperuoja asmeninius turtinius, intelektualinius ar darbinius išteklius; įsipareigoja naudojant kooperuotus išteklius bendrai veikti siekiant bendro tikslo. Partnerius sieja abipusis pasitikėjimas (angl. – *mutual trust*). Partneriai, kooperuodamiesi bendram tikslui, yra vienodoje padėtyje, priešingai nei bendrovės vadovas ir bendrovė. Fiduciariniai santykiai tarp partnerių skiriasi nuo kitų įprastų fiduciarinių santykių kategorijų, kur subjektai yra skirtingoje padėtyje, todėl partnerių santykiai, grindžiami abipusiu pasitikėjimu, teisės doktrinoje kartais apibūdinami kaip bendradarbiavimo fiduciariniai santykiai (angl. – *collaborative fiduciary relationship*).¹⁵⁷ Todėl lemiamą reikšmę partnerystei turi kiekvieno partnerio vaidmuo.¹⁵⁸ Tai patvirtina ŪBĮ nuostata, kur pasakyta, kad tikrasis narys gali perleisti tikrojo nario teises kitam asmeniui tik gavęs visų tikrųjų narių sutikimą, jeigu jungtinės veiklos sutartyje nenustatyta kitaip (ŪBĮ 8 str. 3 d.).

Nors Lietuvos teisėje fiduciarinių santykių doktrina partnerystės kontekste nėra pripažinta, tačiau JAV dar 1928 metais byloje *Meinhard v. Salmon*¹⁵⁹ teismas konstatavo, kad partnerius sieja fiduciariniai santykiai ir jie turi fiduciarines pareigas vienas kitam. Byla buvo cituojama daugiau nei tūkstantį kartų įvairiuose šaltiniuose,¹⁶⁰ todėl nekyla abejonių, kad partnerius sieja fiduciariniai santykiai. Tačiau, kai teismas priėmė šį sprendimą, JAV teisėje partnerių bendrijos, kaip atskiro subjekto nuo partnerių, nebuvo. Todėl ši byla neatsakė ir negalėjo atsakyti į klausimą, kokius subjektus sieja fiduciariniai santykiai, kam ir kokias pareigas turi partneriai įsteigę tikrąją ūkinę ar komanditinę ūkinę bendriją.

Bendrijos partnerių fiduciarinės pareigos reikalingos tam, kad partneris, kuriuo pasitiki kiti partneriai, veikdamas bendrijos vardu, nepiktnaudžiautų kitų partnerių pasitikėjimu savo asmeniniams ar trečiųjų asmenų poreikiams tenkinti. Kadangi visi partneriai gali veikti bendrijos vardu, todėl veikdami visi turi laikytis fiduciarinių pareigų.

Kitokia situacija yra komanditorių atžvilgiu. Fiduciarinės pareigos paprastai atsiranda ten, kur benifitaras perduoda kitam fiduciarui atviro sąrašo teises valdyti nuosavybę ar

¹⁵⁷ MOFFAT, G., J.; BEAN, G.; PROBERT, R., *Trusts Law: Text and Materials*. Fifth Edition. New York: Cambridge University Press, 2009, p. 838.

¹⁵⁸ *Cit. op.* 154, p. 83.

¹⁵⁹ *Meinhard v. Salmon*, 249 NY 458.

¹⁶⁰ FENDLE, S., F. Losing faith: limited liability companies in Arkansas and the fiduciary duties of loyalty and good faith. *UALR Law Review* [interaktyvus], 2008-2009, Vol. 31 [žiūrėta 2011-02-10], p. 254. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org>>.

atstovauti benifciarui (angl. *open-ended management power*).¹⁶¹ Tokioje situacijoje fiduciaras turi galimybę pasinaudoti jam suteiktomis teisėmis, valdyti nuosavybę, savo asmeniniams poreikiams patenkinti. Vienas iš būdų apsaugoti asmenį nuo kito asmens, kuriam patikėta (perduota) nuosavybė (įgaliojimai) galimo piktnaudžiavimo, yra fiduciarinių pareigų taikymas.¹⁶² Analogiškai, komanditorius, perdavęs tam tikrą turtą bendrijai, nėra apsaugotas nuo bendrijos partnerių piktnaudžiavimo perduotu turtu, komanditoriams nesuteiktos teisės kontroliuoti kasdieninę partnerių veiklą. Komanditoriai tampa benifciariais.

Teisės doktrinoje išskiriami du požiūriai į tai, kas lemia fiduciarinį partnerystės pobūdį. Kontraktualistai (angl. *contractarians*) teigia, kad partnerystė yra sutartiniai santykiai, todėl fiduciarinės pareigos suprantamos kaip priemonės sutarties spragoms užpildyti. Tokiu būdu fiduciarinės pareigos kildinamos iš sutarties. Šios teorijos oponentai teigia, kad fiduciarinės pareigos partneriams atsiranda ne dėl jungtinės veiklos sutarties, bet iš paties partnerių statuso. Fiduciariniai santykiai yra pagrįsti pasitikėjimu, o ne sutarties sąlygomis. Todėl yra pagrindinės fiduciarinės pareigos, kurių negalima pakeisti nesunaikinant pačių fiduciarinių santykių.¹⁶³ Taigi, partnerių fiduciarinis ryšys atsiranda ne iš sutarties, bet iš pasitikėjimo ir padėties, kurią jie užima. Tai patvirtina JAV tipinės partnerystės įstatymas (*Uniform Partnership Act*, toliau – UPA)¹⁶⁴, kurio 404 str. nurodo, jog partneris nepažeis savo pareigų ir įsipareigojimų tik dėl to, kad savo veiksmais skatintų savo asmeninių interesų patenkinimą. Tai reiškia, kad bendrijos partneris, kaip toks, savaime nėra fiduciaras, todėl vien sutarties sudarymas partnerių nepadaro fiduciarais. Reikia skirti partnerio, kaip benifciario, kurio turtas perduotas bendrijai, ir siekiančio gauti pelną teises ir pareigas, kurios turi būti suderintos ir subalansuotos, su partnerio, kaip bendrijos atstovo ir fiduciaro, pareigomis bei įsipareigojimais.

Tikrojoje ūkinėje bendrijoje partnerio statuso ypatumus būtų galima palyginti su jau aptarta bendrovės vadovo padėtimi, kai jis tuo pat metu yra ir bendrovės akcininkas. Pirmu atveju, bendrovės akcininkas gali balsuoti už jam asmeniškai naudingus sprendimus ir stengtis įgyvendinti savo tikslus. Antru atveju, akcininkas, veikdamas kaip bendrovės

¹⁶¹ RIBSTEIN, E., L. Are partners agents? *Illinois Law and Economics Research Papers Series Research*, Paper No. LE08-004 [interaktyvus], 2008 [žiūrėta 2011-02-13], p. 13. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/pape.tar?abstract_id=1086745>.

¹⁶² RIBSTEIN, E., L. Fiduciary duties and limited partnership agreements. *Illinois Law and Economics Working Papers Series*. Working Paper No. LE03-004 [interaktyvus], April, 2003 [žiūrėta 2011-02-13], p. 13. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/pape.tar?abstract_id=401680>

¹⁶³ CALLAHAN, J., D. Medieval church norms and fiduciary duties in partnership. *Cardozo Law Review* [interaktyvus], 2005, Vol 26 [žiūrėta 2011-02-13], p. 270. Prieiga per internetą: <<http://www.cardozolawreview.com/content/26-1/CALLAHAN.FINAL.pdf>>.

¹⁶⁴ NATIONAL CONFERENCE OF COMMISSIONERSON UNIFORM STATE LAWS. *Uniform Partnership Act* (UPA), (1997).

vadovas, atstovauja bendrovės interesus, todėl turi atsisakyti savo asmeninių interesų. Tai reikštų, kad kiekvienas partneris, balsuodamas už klausimus dėl bendrijos veiklos, gali balsuoti už sprendimus, kurie jam asmeniškai naudingi. Tokia idėja įtvirtinta ir UPA, kurio komentare teigiama, kad partneris, kaip toks, nėra patikėtinis (angl. *trustee*), todėl reikia skirti partnerio, kaip bendrijos dalyvio, ir jo, kaip fiduciario, statusą. Todėl, kaip savininkas, partneris neturi fiduciarinių pareigų ir gali balsuoti už jam naudingus sprendimus.¹⁶⁵ L. Ribstein¹⁶⁶ laikosi panašios nuomonės ir teigia, kad partneriams, vien dėl to, kad jie yra partneriai, fiduciarinės pareigos neturėtų būti taikomos. Todėl sprendžiant klausimus, susijusius su bendrijos veikla, taikyti fiduciarinių pareigų nereikėtų. Šis autorius argumentuoja savo nuomonę tuo, kad visi partneriai gali dalyvauti bendrijos valdyme, gali stebėti kitų bendrijos partnerių veiksmus ir gali balsuoti prieš, jų manymu, netinkamus pasiūlymus, todėl fiduciarinės pareigos nereikalingos. Partneriai turi vienodas teises dalyvauti bendrovės valdyme. Tai reiškia, kad partneriai gali balsuoti ne tik esminiais, kaip tai gali daryti bendrovės akcininkai, bet visais bendrijos valdymo klausimais. Šiuo atveju partneriai jokių atviro sąrašo įgaliojimų vieni kitiems nedeleguoja, nebent kitaip būtų numatyta jungtinės veiklos sutartyje, todėl nėra reikalo taikyti ir fiduciarinių pareigų.

Prie tokios pačios išvados būtų galima prieiti ir analizuojant šį santykį per fiduciarinių santykių elementus. Pirma, fiduciarui suteikiami tam tikri įgaliojimai veikti benificiaro interesais. Tačiau visi partneriai gali balsuoti ir įgaliojimų vieni kitiems neperduoda. Antra, fiduciaras gali vienašališkai panaudoti tuos įgaliojimus taip, kad paveiktų benificiaro interesus. Net jeigu teisę balsuoti prilygintume įgaliojimams fiduciarinių santykių prasme, partneris vis tiek vienašališkai negalėtų paveikti benificiaro interesų, nes, pavyzdžiui, pagal ŪBĮ 11 str. 1 d. sprendimai priimami visų narių bendru sutarimu. Trečia, benificiaras negali apsisaugoti nuo galimo fiduciario piktnaudžiavimo, t.y. savo ar trečiųjų asmenų interesų tenkinimo. Tačiau partneriai, kurie mano, kad tam tikras pasiūlymas yra netinkamas, gali balsuoti prieš. Taigi, ir fiduciarinių santykių elementų analizė rodo, kad partneriai sprenddami bendrijos klausimus, susijusius su bendrijos veikla, neturėtų būti saistomi fiduciarinių pareigų. Be to, taikant fiduciarines pareigas partneriams balsuojant, neaišku, kaip tada reikėtų spręsti situacijas, kai,

¹⁶⁵ *Cit. op.* 164, § 405.

¹⁶⁶ RIBSTEIN, E., L. The evolving partnership. *University of Illinois College of Law. Law and Economics Working Papers*, paper 68 [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2011-02-14]. Prieiga per internetą: <<http://law.bepress.com/uiuclwps/papers/art68/>>; RIBSTEIN, L., E. Are Partners Fiduciaries? *University of Illinois Law Review* [interaktyvus], Symposium Issue, Vol. 2005, No. 1, February 2005 [žiūrėta 2010-11-05], p. 238. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=596585>.

pavyzdžiui, bendrijoje yra du partneriai ir jie sprendžia dėl tam tikro sandorio sudarymo ar nesudarymo, tačiau abu turi asmeninių interesų šiuo klausimu. Ką tokiu atveju partneriai turėtų informuoti apie interesų konfliktą ir kas tokiu atveju turėtų jiems duoti ar neduoti leidimą dalyvauti sprendžiant šį klausimą, jeigu tie paties asmenys yra bendrovės dalyviai ir valdymo organo nariai. CK 2.82 str. 2d. įtvirtinta, kad valdymo organas ir dalyvių susirinkimas gali būti vienas juridinio asmens organas. Taikant šį straipsnį ir UBĮ 11 str. 1d. reiškia, kad bendrijos partneriai tuo pat metu yra ir valdymo organo nariai ir priima sprendimus visų bendru sutarimu, todėl bendrijoje beneficiaras ir fiduciaras sutampa, kitaip tariant, tam tikras resursas ir įgaliojimai juo disponuoti yra išlaikomi tose pačiose rankose, todėl neatsiranda ir fiduciariniai santykiai.

Kita vertus, fiduciarinės pareigos taikomos tada, kai beneficiaras - asmuo, kuris turi gauti naudą - perduoda kitam asmeniui – fiduciarui - atviro sąrašo įgaliojimus. Tokioje situacijoje fiduciarui atsiranda galimybė patenkinti savo asmeninius poreikius. Kadangi beneficiaras (partneriai) susiduria su tikimybe, kad fiduciaras (partneris, veikiantis bendrijos vardu) gali nuspręsti veikti ne tik bendrijos interesais, bet ir patenkinti savo asmeninius interesus, tokiuose santykiuose yra taikomos fiduciarinės pareigos.¹⁶⁷ Dažnai yra teigiama, kad partneriai fiduciarines pareigas turi vienas kitam ir bendrijai.¹⁶⁸ Tačiau toks teiginys sukelia panašią problemą, kaip ir bendrovės vadovo pareiga veikti bendrovės ir akcininkų interesais. Kaip tokiu atveju turėtų būti sprendžiamas santykis tarp partnerio fiduciarinių pareigų kitiems partneriams ir fiduciarinių pareigų bendrijai. Jeigu darytume prielaidą, kad partneris turi fiduciarines pareigas asmeniškai kiekvienam partneriui ir tuo pačiu bendrijai, tai kiekvienas partneris atsidurtų realioje situacijoje, kai fiduciarinių pareigų pažeidimas būtų neišvengiamas, nes akivaizdu, kad bendrijos ir partnerių, kaip pavienių asmenų, interesai gali nesutapti.

Galimas šios problemos sprendimo variantas galėtų būti nustatant, kad partneris turi fiduciarines pareigas bendrijai ir tik tam tikras pareigas kiekvienam iš partnerių. Pavyzdžiui, Škotijos teisėje numatyta, kad partneris turi pareigas bendrijai, tačiau pareigą pateikti ataskaitas ir visą informaciją, susijusią su bendrijos reikalais, partneriams teikia asmeniškai, tačiau ši pareiga nėra fiduciarinė. Jungtinėje Karalystėje teisės komisija, pateikusi savo ataskaitą dėl partnerystės instituto reformos, teigia, jog vienas priimtinių variantų būtų nustatyti, kad partneris turi pareigas, taip pat ir fiduciarines, bendrijai, tačiau bendrąją pareigą veikti sąžiningai, teikti ataskaitas bei pateikti informaciją,

¹⁶⁷ *Cit. op.* 161, p. 13 – 14.

¹⁶⁸ *Cit. op.* 161, p. 13.

susijusią su bendrijos veikla, turėtų kiekvienam partneriui.¹⁶⁹ Tai reikštų, kad fiduciarines pareigas partneriai turi bendrijai. Toks požiūris įtvirtintas ir JAV tipinės partnerystės įstatyme (UPA)¹⁷⁰, kur nurodyta, kad partneris turi fiduciarinę lojalumo pareigą bendrijai ir jos partneriams. Tačiau ši pareiga detalizuojama: partneris turi pareigą atsiskaityti prieš bendriją, nesudarinėti sandorių su bendrija bei su ja nekonkuruoti. Todėl, tai patvirtina idėją, kad fiduciarinės pareigos yra skirtos apsaugoti bendrijos interesus. Bendriją reikėtų suprasti kaip bendrijos partnerių visumą, o veikimas bendrijos naudai būtų veikimas visų partnerių naudai.

Su skirtinga situacija susiduriama komanditinėje ūkinėje bendrijoje, kurią sudaro tikrieji nariai – partneriai, ir komanditoriai. Pirmiausia, reikėtų išsiaiškinti, ar komanditoriai turi fiduciarines pareigas bendrijai. Atsakymas į šį klausimą turėtų būti neigiamas. Komanditoriai neturėtų būti laikomi fiduciarais. Visų pirma, komanditoriai neatlieka jokio aktyvaus vaidmens bendrijoje. Tai reiškia, kad komanditorius neturi teisės nei veikti bendrijos vardu, nei sudaryti sandorius įpareigojančius bendriją. Antra, komanditorius gali perleisti kitam asmeniui komanditoriaus teises (ŪBĮ 9 str. 1 d. 3 p.), kas yra draudžiama asmeniui užimančiam fiduciarinę padėtį. Todėl ne veltui tikrasis narys savo teises gali perleisti tik gavęs visų tikrųjų narių sutikimą.

Kadangi komanditoriaus vaidmuo bendrijoje apsiriboja įnašų perdavimu bendrijai ir pelno gavimu, jis laikomas pasyviu investuotoju ir fiduciarinių pareigų neturi.¹⁷¹ Laikomasi nuomonės, kad komanditoriai, nepaisant jų ribotos veiklos, turi pareigą veikti sąžiningai (angl. *good faith and fair dealing*) bendrijos atžvilgiu.¹⁷² Tačiau, kaip jau buvo aptarta, kalbant apie bendrovės vadovo pareigas, pareiga veikti sąžiningai yra bendroji pareiga, kylanti iš bendrojo teisės principo, todėl neturėtų būti laikoma išskirtine fiduciarine pareiga ir bendrijos partnerių kontekste.

Bendrijos partnerių fiduciarinė padėtis komanditinėje ūkinėje bendrijoje turi tam tikrų ypatumų ir skiriasi nuo jų padėties tikrojoje ūkinėje bendrijoje. Doktrinoje dažniausiai yra nagrinėjami partnerių tarpusavio santykiai bendrijoje, tačiau retai

¹⁶⁹ THE LAW COMMISSION AND SCOTISH LAW COMMISSION (LAW COM No. 283) (SCOT LAW COM No. 192). *Partnership Law*. Final Report [interaktyvus]. November 2003 [žiūrėta 2011-02-15], p. 188. Prieiga per internetą: <<http://www.lawcom.gov.uk/docs/lc283.pdf>>.

¹⁷⁰ *Cit. op.* 164, § 404 (c).

¹⁷¹ RIBSTEIN, L., E. Are Partners Fiduciaries? *University of Illinois Law Review* [interaktyvus], Symposium Issue, Vol. 2005, No. 1, February 2005 [žiūrėta 2010-11-05], p. 246. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=596585>; NATIONAL CONFERENCE OF COMMISSIONERSON UNIFORM STATE LAWS. *Uniform Limited Partnership Act*, 2001, (ULPA)§ 305.

¹⁷² *Cit. op.* 169, p. 294.

nagrinėjama partnerių padėtis komanditinėje bendrijoje, kur partneriai, kaip narių grupė, yra fiduciarai komanditorių atžvilgiu.¹⁷³

Komanditoriai perduoda turtą bendrijai, su ja sudarydami komanditoriaus sutartį. Pardavę įnašus, jie tampa bendrijos dalyviais. Tačiau būdami bendrijos dalyviais komanditoriai negali apsaugoti savo interesų bei turto ir jo likimas priklauso nuo partnerių priimamų sprendimų. JAV Tipinės ribotos partnerystės įstatymo (toliau – ULPA) komentatoriai, komanditorius palygino su bendrovės akcininkais¹⁷⁴ Tačiau atsižvelgiant į Lietuvos ŪBĮ toks palyginimas yra netinkamas. Pirma, komanditoriai nedalyvauja sprendžiant bendrijos valdymo klausimus, o bendrovės akcininkai sudaro bendrovės aukščiausiąjį organą ir gali balsuoti svarbiausiais bendrovės valdymo klausimais. Antra, tiek partneriai, tiek komanditoriai perduoda tam tikrą įnašą bendrijai, tačiau to įnašo (kai jis yra turtinis) likimas ir valdymas priklauso išimtinai tik nuo bendrijos partnerių, kurie taip pat yra bendrijos dalyviai. Komanditorių interesai lieka neapsaugoti. Tikrieji nariai, balsuodami už ar prieš tam tikrus sprendimus, gali neatsižvelgti komanditorių interesus. Pavyzdžiui, bendrijos partneriai galėtų priimti sprendimą, kuris partneriams būtų naudingas, tačiau tai pažeistų komanditorių interesus. Todėl komanditinėje bendrijoje partneriai, net ir priimdami sprendimus visų partnerių bendru sutarimu, turėtų priimti tokius sprendimus, kurie nepažeistų fiduciarinių pareigų komanditoriams.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, apibendrintai galima pasakyti, kad tikroje ūkinėje bendrijoje partneriai įgyvendindami bendrijos sprendimus turi laikytis fiduciarinių pareigų, tačiau balsuodami bendrijos valdymo klausimais jų neturi, nes balsuodami partneriai yra vienodoje padėtyje, kas, remiantis fiduciarinių santykių doktrina, nesuteikia pagrindo taikyti fiduciarines pareigas. Komanditinėje ūkinėje bendrijoje komanditoriai fiduciarinių pareigų neturi. Partneriai turi laikytis fiduciarinių pareigų bendrijai ne tik veikdami bendrijos vardu, įgyvendindami priimtus sprendimus, bet ir tvarkydami bendrijos reikalus ir priimdami sprendimus bendrijos veiklos klausimais. Bendrijos interesai turėtų apimti visų jos dalyvių, kaip visumos, interesus.

Pagrindinė fiduciarinė pareiga, kurios turi laikytis bendrijos partneriai, yra pareiga elgtis lojaliai. Fiduciarinių pareigų turinys buvo aptartas analizuojant bendrovės vadovo pareigas, todėl kitame skyriuje aptariami bendrijos partnerių fiduciarinių pareigų ypatumai.

¹⁷³ Cit op. 171, p. 247.

¹⁷⁴ NATIONAL CONFERENCE OF COMMISSIONERSON UNIFORM STATE LAWS. *Uniform Limited Partnership Act* (ULPA) § 302.

III. Fiduciarinės pareigos

ŪBĮ 8 str. „Tikrųjų narių teisės ir pareigos“ iš esmės nurodytos tik partnerių teisės. Vienintelė šiame straipsnyje nurodyta pareiga – partnerio pareiga nustatyta tvarka ir terminais įnešti įnašą į bendriją. CK šeštos knygos normos, reglamentuojančios jungtinę veiklą, partnerių pareigų taip pat nenustato. Teismai laikosi nuomonės, kad šalys laisva valia gali susitarti dėl tarpusavio teisių ir pareigų¹⁷⁵, todėl nėra būtinybės jų nurodyti įstatyme. Tačiau šalys, sudarydamos jungtinės veiklos sutartį, ir įsteigia atskirą subjektą – bendriją, kuri yra privatus juridinis asmuo, todėl jos veiklai yra taikomos CK antros knygos II skyriaus normos, taip pat ir CK 2.87 str., numatantis juridinio asmens organų pareigas. Tačiau tai nereiškia, kad partneriai, sudarę jungtinės veiklos sutartį, bet neįsteigę bendrijos, neturi fiduciarinių pareigų.

Užsienio teisės doktrinoje išskiriamos šios pagrindinės partnerių pareigos: 1) lojalumo pareiga; 2) sąžiningumas (angl. *duty of good faith and fair dealing*); 3) rūpestingumo pareiga; 4) pareiga atskleisti informaciją susijusią su bendrijos valdymu, 5) nekonkuruoti su bendrija. Tačiau ne visos šios pareigos yra fiduciarinės. Kaip ir bendrovės vadovo fiduciarinių pareigų atveju, nėra vieningos nuomonės dėl to, ką reikėtų laikyti fiduciarinėmis pareigomis.

Kaip minėta, fiduciarinių pareigų tikslas – užkirsti kelią savanaudiškam fiduciaro elgesiui pasinaudojant savo padėtimi. Bendrijos partneriams, kaip ir bendrovės vadovui, taikoma esminė fiduciarinė pareiga – būti lojaliam. Dėl šios pareigos, kaip fiduciarinės pareigos, teisės doktrinoje ginčų nekyla.¹⁷⁶ Minėtas JAV tipinės partnerystės įstatymas partnerių fiduciarinę pareigą būti lojaliam apibrėžia, kaip:

1. pareigą informuoti bendriją ir jai perduoti visą gautą pelną ir nuosavybę, vykdant veiklą, susijusią su bendrija;
2. nesudarinti sandorių su bendrija ar trečiųjų šalių vardu sandorių, kurie būtų priešingi bendrijos interesams;
3. neužsiimti veikla, kuri konkuruotų su bendrijos vykdoma veikla.¹⁷⁷

Byloje *Chan v Zacharia*¹⁷⁸ teismas nurodė dvi esmines fiduciarines partnerių pareigas: 1) pareiga vengti interesų konflikto ir 2) informuoti bendriją apie gautą pelną ir

¹⁷⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 28 d. nutartis c. b. *V. M. v. TŪB „Žaibas“*, Nr. 2A-537/2008.

¹⁷⁶ DICKERSON, M., C. Is it appropriate to appropriate corporate concepts: fiduciary duties and the Revised Uniform Partnership Act. *University of Colorado Law Review* [interaktyvus], 1993, Vol 64 [žiūrėta 2011-02-18], p. 118. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org>>.

¹⁷⁷ *Cit. op.* 164, § 403.

jį perduoti bendrijai. Pareigą informuoti bendriją apie gautą pelną veikiant bendrijos vardu ir jį perduoti bendrijai galima prilyginti bendrovės vadovo pareigai nesipelninti iš bendrovės vadovo padėties, nes savo esme šios pareigos yra vienodos ir siekia neleisti fiduciarui pasipelninti iš savo fiduciarinės padėties.

JAV teismų praktikoje partnerių lojalumo pareiga detalizuojama į pareigas veikti išimtinai benificiaro interesais, veikti sąžiningai, nesipelninti benificiaro sąskaita, nekonkuruoti su bendrija.¹⁷⁹ Analogiškos pareigos išskiriamos ir Jungtinėje karalystėje¹⁸⁰. Tai reiškia, kad, jeigu partneris gavo pelno vykdydamas veiklą susijusią su bendrija, tai tas pelnas priklauso bendrijai ir partneris jį privalo perduoti. Taip pat partneris pažeis fiduciarines pareigas, jeigu tiesioginių nuostolių bendrijai nepadarys, bet nulsėps tam tikras pajamas nuo bendrijos. Partneris negali painioti bendrijos lėšų su savo asmeninėmis ir nenaudoti jų savo reikmėms. Partneris, perviliojęs bendrijos klientus į kitą bendriją ar pradėjęs su jais bendradarbiauti, kaip atskiras nuo bendrijos subjektas, bus laikomas pažeidusiu fiduciarines pareigas, o gautos pajamos bus pervestos bendrijai.

Skirtingi šaltiniai pateikia skirtingus fiduciarinių pareigų derinius. Tačiau bendrus bruožus galima nustatyti. Bendrijos partnerių lojalumo pareigos elementai atitinka lojalumo pareigos sampratą bendrovės vadovo fiduciarinių pareigų kontekste. Kaip ir bendrovės vadovo fiduciarinių pareigų atveju, pagrindinė pareiga yra lojalumo pareiga, apimanti visas kitas pareigas. Kiti doktrinos autoriai šias pareigas laiko savarankiškomis ir lojalumo sąvokos nenaudoja. Tačiau fiduciarinė lojalumo pareiga neturėtų būti apribota konkrečiomis kategorijomis. Kadangi lojalumo pareiga yra esminė fiduciarinė pareiga, jos standartai turėtų būti suprantami vienodai visiems asmenims, užimantiems fiduciarinę padėtį. Nevisiškai vienodą lojalumo pareigos turinio interpretaciją lemia skirtingų valstybių formuojamas skirtingas požiūris bei tai, kad lojalumo pareigos turinys yra ne kas kita, kaip teismų praktikos, nagrinėjančios klausimus susijusius su fiduciarine lojalumo pareiga, santrauka. Todėl nurodyti lojalumo pareigos elementai turėtų būti suprantami kaip gairės, padedančios nustatyti lojalumo pareigos pažeidimus, o ne kaip baigtinis sąrašas, nes fiduciarinių pareigų tikslas - neleisti fiduciarui tenkinti asmeninių poreikių ir interesų bei nesipelninti iš savo padėties.

Vienas iš aspektų, kuris ryškiausiai skiriasi nuo bendrovės vadovo fiduciarinių pareigų, yra tai, kad partnerių kontekste išskiriama atskira pareiga nekonkuruoti su

¹⁷⁸ *Chan v Zacharia* (1984) žiūrėti HEPBURN, S. *Principles of equity and trusts*. 2nd ed. Sydney: Cavendish Publishing, 2001, p. 85.

¹⁷⁹ BEANE, L. Fiduciary Relationship of a Partner. *Journal Of Corporation Law* [interaktyvus], 1979-1980, Vol 5. [žiūrėta 2011-02-20], p. 487. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org>>.

¹⁸⁰ Cit. op. 169, p. 9, 184.

bendrija ir nenumatyta galimybė užsiimti šia veikla gavus partnerių pritarimą. Bendrovės vadovui yra leidžiama būti kitos bendrovės vadovu, pagal Lietuvos teisę, vadovas privalo pranešti jį renkančiam organui, kur ir kokias pareigas jis eina.

Anksčiau galiojusios ŪBĮ redakcijos¹⁸¹ 13 str. buvo numatytas draudimas užsiimti tokia pat komercine-ūkine veikla kitoje įmonėje ar bendrijoje. Apie tokį ketinimą tikrasis narys turėjo atskleisti visiems bendrijos tikriesiems nariams ir gauti jų sutikimą. Šito nepadarius, bendrija turėjo teisę reikalauti atlyginti nuostolius arba reikalauti, kad to nario sudaryti sandoriai, atstovaujant kitą bendriją, būtų pripažinti šios bendrijos sandoriais, o gautos pajamos būtų pervestos į šios bendrijos sąskaitą. Toks reglamentavimas iš esmės atitiko fiduciarinių pareigų idėją. Kaip matyti, tokia pareiga įtvirtinta ir užsienio teisėje. Be to, ŪBĮ 12 str. 8 d. numatė, kad tikrieji nariai neturi teisės sudaryti sandorių su bendrija, kurios nariai jie yra. Komanditoriai tokius sandorius sudaryti galėjo. Tačiau šios normos naujoje ŪBĮ redakcijoje buvo panaikintos. Galiojanti ŪBĮ redakcija nenumato šių bendrijos dalyvių pareigų.

Kaip buvo minėta, analizuojat bendrovės vadovo lojalumo pareigą, pareiga veikti sąžiningai (angl. *good faith and fair dealing*) kartais laikoma atskira fiduciarine pareiga¹⁸², tačiau toks požiūris teisės doktrinoje yra kritikuojamas. Todėl ji neturėtų būti laikoma fiduciarine ir bendrijos partnerių kontekste. Doktrinoje pateikiami analogiški argumentai, kaip ir bendrovės vadovo pareigos veikti sąžiningai atveju. Vieni autoriai laikosi nuomonės, kad ši pareiga kyla iš pačios sutarties, o ne iš asmenų tarpusavio statuso, todėl teigiama, kad yra bendroji pareiga, kylanti iš sutarčių teisės, todėl asmenys, net ir nesantys fiduciarais, turi jos laikytis, be to, asmuo, net ir tenkindamas savo asmeninius interesus, gali išlikti sąžiningas.¹⁸³ Kiti autoriai teigia, kad bendrąją pareigą veikti sąžiningai apima fiduciarinė lojalumo pareiga bei pareiga veikti rūpestingai.¹⁸⁴

¹⁸¹ 1990 m. lapkričio 10 d. Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas. Valstybės žinios, Nr. 31-747.

¹⁸² JACOBSON, K., M. Fiduciary duty considerations in choosing between limited partnerships and limited liability companies. *Real Property, Probate and Trust Journal* [interaktyvus], 2001 [žiūrėta 2011-02-20], p. 2. Prieiga per internetą: <http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3714/is_200104/ai_n8942283/pg_2/?tag=content;coll>.

¹⁸³ DICKERSON, M., C. Is it appropriate to appropriate corporate concepts: fiduciary duties and the Revised Uniform Partnership Act. *University of Colorado Law Review* [interaktyvus], 1993, Vol 64 [žiūrėta 2011-02-20], p. 119-120. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org>>; RIBSTEIN, E., L. Fencing fiduciary duties. *Illinois Program in Law, Behavior and Social Science Working Papers Series*, Working Paper No. LBSS11-01 [interaktyvus], January, 2011 [žiūrėta 2011-02-20], p. 10. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=1737948>>.

¹⁸⁴ HECKER, E., W. Fiduciary duties in business entities. *Kansas law review*, 2005-2006, Vol 54, p. 1001-1002; BYRON, F., E. *Fiduciary duties of corporate directors and officers in texas* [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2011-02-13], p. 57, 62-64. Prieiga per internetą: <<http://www.jw.com/publications/article/1019>>.

Kartais sąžiningumas naudojamas kaip lojalumo pareigos sinonimas.¹⁸⁵ JAV tipinės partnerystės įstatymo komentatoriai teigia, jog pareiga veikti sąžiningai kyla iš sutarties, ir taikoma bendrijos partneriams, nes pati partnerystės prigimtis yra sutartinė.¹⁸⁶ Sąžiningumo pareiga gali būti suprantama dvejopai: kaip bendrasis teisės principas ir kaip sutarčių teisės principas. Lietuvos CK 1.5 str. sąžiningumas laikomas bendruoju teisės principu, o CK 6.158 str. nurodyta, kad kiekviena sutarties šalis privalo elgtis sąžiningai ir ši pareiga egzistuoja nuo pat sutartinių santykių pradžios iki sutarties pabaigos.¹⁸⁷ Kadangi partnerių veiklos pagrindas yra jungtinė veiklos sutartis, sąžiningumas gali būti taikomas partneriams, kaip sutarties šalims, pagal CK 6.158 str. Todėl galima padaryti išvadą, kad bendrovės vadovas ir bendrijos partneriai, kaip ir visi civilinių teisinių santykių subjektai, įgyvendindami savo fiduciarines ir kitas pareigas, kylančias iš įstatymų, turi veikti sąžiningai, tačiau tai nėra atskira fiduciarinė pareiga.

Pareiga veikti rūpestingai nėra laikoma fiduciarine pareiga, išskyrus JAV teisės doktriną ir teismų praktiką, tačiau labai svarbu, kad partneriams būtų taikoma ši pareiga, nes bendrijos partneriai atsako už bendrijos skolas visu savo turtu. Kita vertus, partnerystės esmė yra asmeniniai partnerių tarpusavio santykiai. Todėl galima teigti, kad tikrojoje ūkinėje bendrijoje lūkesčiai dėl partnerio rūpestingumo laipsnio kyla iš konkretaus partnerio asmeninių savybių (subjektyvusis kriterijus), o ne lyginant partnerį su protingo, racionalaus asmens elgesiu adekvačioje situacijoje. Partneris negali tikėtis daugiau įgūdžių iš kito partnerio negu jis realiai turi. Kadangi partnerystė grindžiama principu, kuris įtvirtina sutarties šalies teisę sąmoningai, laisva valia pasirinkti partnerį bei prievolę atsakyti už tokį pasirinkimą.¹⁸⁸ Kita vertus, komandinėje ūkinėje bendrijoje komanditoriai, sudarydami komanditoriaus sutartį su bendrija, tikisi, kad tikrieji nariai, įgyvendindami valdymo organo funkcijas, veiks kaip racionalus ir protingas asmuo (*bonus pater familias*). Todėl bendrijos partnerių rūpestingumo pareiga turėtų būti suvokiama kaip ir bendrovės vadovo atžvilgiu - kaip pareiga elgtis taip, kaip tikėtina elgtųsi protingas asmuo, turintis reikiamų įgūdžių ir patirties, rūpestingai atlikdamas analogiškas pareigas.¹⁸⁹

¹⁸⁵ WORTHINGTON, S. Reforming Directors' Duties. *The Modern Law Review*, 2001, Vol. 64, No. 3, p. 447.

¹⁸⁶ *Cit. op.* 164, § 404.

¹⁸⁷ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Prievolių teisė. Šestoji knyga.* Vilnius: Justitia, 2002, p. 193.

¹⁸⁸ *Cit. op.* 154, p. 84.

¹⁸⁹ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 148.

Teismai laikosi pozicijos, kad CK 2.87 str. yra įtvirtintos fiduciarinės pareigos. Kadangi bendrija yra juridinis asmuo, šios pareigos turėtų būti taikomos ir nagrinėjant bendrijos dalyvių santykius. Tačiau, kaip parodė fiduciarinių pareigų analizė, ne visos pareigos, įtvirtintos šiame straipsnyje, yra fiduciarinės. Pareiga veikti sąžiningai ir protingai nėra fiduciarinės. Tačiau galima teigti, kad šiame straipsnyje įtvirtintos pareigos iš dalies atitinka fiduciarines pareigas. Atsižvelgiant į tai, kad, pagal Lietuvos teisę, ūkinės bendrijos yra juridiniai asmenys, partnerių pareigas nustato tas pats CK straipsnis kaip ir bendrovės vadovui. Kita vertus, CK 2.87 str. numato pareigas tik juridinio asmens valdymo organo nariams. Formaliai vertinant tai reikštų, kad bendrijos partneriai turi fiduciarines pareigas, net ir priimdami sprendimus kolektyviai, kas paneigtų pateiktą analizę dėl partnerių fiduciarinių pareigų tikrojoje ūkinėje bendrijoje. Tačiau toks aiškinimas neatitiktų fiduciarinių santykių doktrinos.

Išvados

1. Lietuvos teismai neturi vieningos pozicijos dėl fiduciarinių santykių ir fiduciarinių pareigų sampratos. Tai lemia nevienodą teismų praktiką fiduciarinių pareigų atžvilgiu. Todėl, siekiant vienodinti teismų praktiką ir sukurti teisinį aiškumą, LAT turėtų pateikti aiškią poziciją dėl fiduciarinių santykių sampratos, kuri galėtų būti suprantama, kaip fiduciario įsipareigojimas veikti benificiario interesais, o tam, kad fiduciaras galėtų vykdyti savo funkcijas, benificiaras suteikia jam tam tikrus įgaliojimus veikti benificiario interesais, tuo pačiu išreikšdamas savo pasitikėjimą fiduciaru, tačiau dėl suteiktų įgaliojimų, benificiaras tampa pažeidžiamas, nes negali apsisaugoti nuo galimo fiduciario piktnaudžiavimo savo padėtimi. Todėl fiduciarinių pareigų tikslas turėtų būti suprantamas, kaip tikslas užkirsti kelią fiduciario asmeninių ar trečiųjų asmenų interesų įgyvendinimui, pasinaudojant suteiktais įgaliojimais.
2. Teismai turėtų pakeisti savo poziciją dėl fiduciarinių pareigų sampratos: 1) nesieti jų su pareigomis veikti rūpestingai, protingai ir sąžiningai; 2) esmine fiduciarine pareiga laikyti lojalumo pareigą, kurią sudaro du pagrindiniai elementai: pareiga vengti interesų konflikto ir nesipelnyti iš savo fiduciarinės padėties; 3) nelaikyti rūpestingumo pareigos fiduciarine, nes šios pareigos tikslai skiriasi nuo fiduciarinių pareigų, tačiau ji turi būti taikoma fiduciarams lygiagrečiai su jų fiduciarinėmis pareigomis.
3. Ūkinių bendrijų tikrųjų narių fiduciarinės pareigos bendrijai iš esmės atitinka bendrovės vadovo fiduciarines pareigas bendrovei. Tačiau tikrojoje ūkinėje bendrijoje dėl bendrijos tikrųjų narių specifinės padėties, priešingai nei bendrovės vadovas, tikrieji nariai, kolektyviai įgyvendindami valdymo organo funkcijas, nėra saistomi fiduciarinių pareigų. Komanditinėje ūkinėje bendrijoje komanditoriai dėl savo pasyvaus statuso fiduciarinių pareigų neturi, tačiau tikrieji nariai turi laikytis fiduciarinių pareigų bendrijai tiek veikdami bendrijos vardu pavieniui, tiek veikdami kaip kolektyvus valdymo organas.

Literatūros sąrašas

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74 – 2262);
2. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 64 – 1914);
3. Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2003, Nr. 112-4990).

Specialioji literatūra:

1. ABRAMAVIČIUS, A.; MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 1999;
2. BUTCHER, S., B. *Directors' duties: A new millennium, a new approach?* Great Britain: Kluwer law international, 2000;
3. GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007;
4. GRIFFIN, S. *Company law. Fundamental principles*. 3rd ed. Harlow: Longman, 2000;
5. HEPBURN, S. *Principles of equity and trusts*. 2nd ed. Sydney: Cavendish Publishing, 2001;
6. HIRT, H., C. *The enforcement of directors' duties in Britain and Germany*. Oxford: Peter Lang Publishing, 2004;
7. Inns of Court School of Law. *Company law in practice*. 3rd ed. Blackstone Press Limited, 2000;
8. Jackson, R., M. Powell, J. L. *Jackson & Powell on professional liability*. - 6th ed. - London : Sweet & Maxwell, 2007;
9. KEANE, R. *Company Law*. 4th ed. Haywards Heath: Tottel Publishing Ltd., 2008;
10. KEAY, A. *Company director's responsibilities to creditors*. Abingdon: Routledge-Cavendish, 2007;
11. KUZAVINIS, K. *Lotynų-lietuvių kalbų žodynas*. Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, Vilnius, 2007;
12. LOOSE, P.; YELLAND, J.; IMPEY, D. *The company director. Powers and duties*. 7th ed. Bristol: Jordans, 1993;

13. MICHAEL, E. *Equity and Trusts*. 2nd ed. Chatswood: LexisNexis Butterworths, 2008;
14. MIKELĖNAS, V.; BARTKUS, G.; MIZARAS, V.; KESERAUSKAS, Š. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Asmenys. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2002;
15. MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Prievolių teisė. Šeštoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2002;
16. MOFFAT, G. J.; BEAN, G.; PROBERT, R. *Trusts Law: Text and Materials*, 5th ed. New York: Cambridge University Press, 2009;
17. OMAR, J., P. *Directors' Duties and Liabilities*. Aldershot: Ashgate, 2000;
18. PAŽŪSIS, L. Olimpija A. *Anglų – Lietuvių kalbų teisės žodynas*. Vilnius: Alma littera, 1998;
19. PILLANS, B.; BOURNE, N. *Scottish Company Law*. 2nd ed. London: Cavendish Publishing Limited, 1999;
20. SUTHERLAND, H., et al. *Company law of Canada*. 6th ed. Scarborough: Carswell, 1993;
21. VAITKEVIČIŪTĖ, V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Leidykla „Žodynas“, 2001.

Periodiniai leidiniai:

1. GREIČIUS, R. Ko negali įmonės vadovas? *Juristas*, 2004, Nr. 7-8, p. 40-45;
2. HECKER, E., W. Fiduciary duties in business entities. *Kansas law review*, 2005-2006, Vol 54, p. 975-1020;
3. MIKALONIENĖ, L. Jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties teisinė kilmė ir samprata. *Teisė*, 2010, nr. 75, p. 81-92;
4. SZTO, M. Limited Liability company morality: Fiduciary duties in historical context, *Quinnipiac Law Review*, 2004, Vol. 23;
5. WORTHINGTON, S. Reforming Directors' Duties. *The Modern Law Review*, 2001, Vol. 64, No. 3, p. 439-458.

Elektroniniai dokumentai:

1. ALCES, A., K. Enforcing corporate fiduciary duties in bankruptcy. *Kansas Law Review* [interaktyvus], 2007, Vol. 56 [žiūrėta 2011-02-10], p. 83-145. Prieiga per internetą: <http://www.law.ku.edu/publications/lawreview/pdf/Alces_Final.pdf>;
2. BEANE, L. Fiduciary Relationship of a Partner. *Journal Of Corporation Law* [interaktyvus], 1979-1980, Vol 5. [žiūrėta 2011-02-20], p. 483-516. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org>>;
3. BERKAHN, M. Directors Duties to the company and to creditors: Spies v The Queen. *Deakin Law Review* [interaktyvus], 2001, No. 6(2) [žiūrėta 2011-02-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.austlii.edu.au/cgi-bin/sinodisp/au/journals/DeakinLawRw/2001/20.html?stem=0&synonyms=0&query=Multinational%20Gas%20and%20Petrochemical#fnB39>>;
4. BYRON, F., E. *Fiduciary duties of corporate directors and officers in texas* [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2011-02-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.jw.com/publications/article/1019>>;
5. CALLAHAN, J., D. Medieval church norms and fiduciary duties in partnership. *Cardozo Law Review* [interaktyvus], 2005, Vol 26 [žiūrėta 2011-02-13], p. 215-287. Prieiga per internetą: <<http://www.cardozolawreview.com/content/26-1/CALLAHAN.FINAL.pdf>>;
6. COPE, M. A comparative evaluation of developments in equitable relief for breach of fiduciary duty and breach of trust. *QUT Law & Justice Journal* [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2011-02-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.austlii.edu.au/cgi-bin/sinodisp/au/journals/QUTLJJ/2006/7.html?stem=0&synonyms=0&query=fiduciary%20duty>>;
7. DEMOTT, A., D. Breach of Fiduciary Duty: On Justifiable Expectations of Loyalty and Their Consequences. *Arizona Law Review* [interaktyvus], 2006, Vol. 48 [žiūrėta 2011-02-10], p. 925-956. Prieiga per internetą: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2290&context=faculty_scholarship>;
8. DEMOTT, D., A. Beyond Metaphor: An Analysis of Fiduciary Obligation. *Duke Law Journal* [interaktyvus], 1988, No 5 [žiūrėta 2010-11-05], p. 879-924. Prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org>>;
9. DICKERSON, M., C. Is it appropriate to appropriate corporate concepts: fiduciary duties and the Revised Uniform Partnership Act. *University of Colorado*

- Law Review* [interaktyvus], 1993, Vol 64 [žiūrėta 2011-02-18]. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org>>;
10. EDELMAN, J., J. When Do Fiduciary Duties Arise? *Law Quarterly Review* [interaktyvus], 2010, Vol. 126 [žiūrėta 2011-02-10], p. 302-327. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=1697656>>;
 11. FLANNIGAN, R. The Boundaries of Fiduciary Accountability . *Canadian Bar Review* [interaktyvus], 2004, Vol. 83 [žiūrėta 2011-02-10], p. 35-90. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=628801>;
 12. FLANNIGAN, R. The Strict Character of Fiduciary Liability. *New Zealand Law Review* [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2011-02-11], p. 209-242. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=940659>>;
 13. FLANNIGAN, R. The adulteration of fiduciary doctrine in corporate law. *Law Quarterly Review*, Vol. 122 [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2011-02-13], p. 449-468. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=928096>;
 14. FLANNIGAN, R. Fiduciary Duties of Shareholders and Directors. *Journal of Business Law* [interaktyvus], 2004 [žiūrėta 2011-02-11], p. 277-302. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=628775>>;
 15. FENDLE, S., F. Losing faith: limited liability companies in Arkansas and the fiduciary duties of loyalty and good faith. *UALR Law Review* [interaktyvus], 2008-2009, Vol. 31 [žiūrėta 2011-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org>>;
 16. FRANKEL, T. Fiduciary duties as default rules. *Oregon Law Review* [interaktyvus], 1995, No. 74 [žiūrėta 2010-11-09], p. 1209-1242. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org>>;
 17. FRANKEL, T. Fiduciary Law. *California Law Review* [interaktyvus], 1983, Vol. 71, No. 3 [žiūrėta 2010-11-07], p. 795-836. Prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org>>;
 18. GUMMOW, W. M. Finn, P D: Fiduciary Obligations. *University of New South Wales Law Journal* [interaktyvus], 1978, Vol. 2 [žiūrėta 2011-02-12], p. 408-412. Prieiga per internetą: <<http://www.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLJ/1978/12.html>>;
 19. HOLLAND, R., J. Delaware Directors' Fiduciary Duties: The Focus on Loyalty. *University of Pennsylvania Journal of Business Law* [interaktyvus], 2008-2009,

- No. 11 [žiūrėta 2011-02-10], p. 675-701. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org>>;
20. JACOBSON, K., M. Fiduciary duty considerations in choosing between limited partnerships and limited liability companies. *Real Property, Probate and Trust Journal* [interaktyvus], 2001 [žiūrėta 2011-02-20]. Prieiga per internetą: <http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3714/is_200104/ai_n8942283/pg_2/?tag=content;coll>;
21. KOH, P. Once a director, always a fiduciary? *Cambridge Law journal* [interaktyvus], 2003, No. 62(2) [žiūrėta 2011-02-12], p. 403-443. Prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org>>;
22. LAW REFORM COMMISSION. *Trust Law: General Proposals* (92-2008) [interaktyvus]. 2008 IELRC 92 [žiūrėta 2010-11-10], p. 9 Prieiga per internetą: <http://www.lawreform.ie/_fileupload/Reports/Report%20Trust%20Law.pdf.pdf>
23. MWENDA, K, *Banks and the Use of Chinese Walls in Managing Conflict of Duties*, [2000] [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-02]. Prieiga per internetą: <webjcli.ncl.ac.uk/2000/issue2/rtf/mwenda2.rtf>;
24. NATIONAL CONFERENCE OF COMMISSIONERSON UNIFORM STATE LAWS. Uniform Partnership Act (UPA) [interaktyvus], (1997) [žiūrėta 2011-02-20]. Prieiga per internetą: <http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/uparta/1997act_final.htm>;
25. NATIONAL CONFERENCE OF COMMISSIONERSON UNIFORM STATE LAWS. Uniform Limited Partnership Act (ULPA) [interaktyvus], (2001) [žiūrėta 2011-02-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/ulpa/final2001.htm>>;
26. RIBSTEIN, L., E. Are Partners Fiduciaries? *University of Illinois Law Review* [interaktyvus], Symposium Issue, Vol. 2005, No. 1, February 2005 [žiūrėta 2010-11-05], p. 209-252. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=596585>;
27. RIBSTEIN, E., L. Are partners agents? *Illinois Law and Economics Research Papers Series Research*, Paper No. LE08-004 [interaktyvus], 2008 [žiūrėta 2011-02-13]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/pape.tar?abstract_id=1086745>;
28. RIBSTEIN, E., L; Alces, A., K. *Directors' Duties in Failing Firms* [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2011-02-13]. Prieiga per internetą: <<http://works.bepress.com/ribstein/10>>;

29. RIBSTEIN, E., L. Fencing fiduciary duties. *Illinois Program in Law, Behavior and Social Science Working Papers Series*, Working Paper No. LBSS11-01 [interaktyvus], January, 2011 [žiūrėta 2011-02-20]. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=1737948>>;
30. RIBSTEIN, E., L. Fiduciary duties and limited partnership agreements. *Illinois Law and Economics Working Papers Series*. Working Paper No. LE03-004 [interaktyvus], April, 2003 [žiūrėta 2011-02-13]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/pape.tar?abstract_id=401680>;
31. RIBSTEIN, E., L. The evolving partnership. *University of Illinois College of Law Law and Economics Working Papers*, Working Paper 68 [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2011-02-14]. Prieiga per internetą: <<http://law.bepress.com/uiuclwps/papers/art68/>>;
32. ROSSI, F. *Making Sense of the Delaware Supreme Court's Triad of Fiduciary Duties* [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2011-02-10], p. 32. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=755784>;
33. ROTMAN, L., I. Fiduciary Doctrine: A Concept in Need of Understanding. *Alberta Law Review* [interaktyvus], 1995-1996, No. 34 [žiūrėta 2010-11-07], p. 821-852. Prieiga per internetą: <<http://home.heinonline.org>>;
34. SCOTT, A., W. The fiduciary principle. *California Law Review* [interaktyvus], Vol. 37, No. 4 (Dec., 1949) [žiūrėta 2010-11-05], p. 539-555. Prieiga per internetą: <<http://home.heinonline.org>>;
35. SEALY, L., S. Fiduciary Relationships. *The Cambridge Law Journal* [interaktyvus]. 1962, No. 69 [žiūrėta 2010-11-05], p. 69-81. Prieiga per internetą: <<http://journals.cambridge.org>>;
36. SMITH, D., G. The Critical Resource Theory of Fiduciary Duty. *Vanderbilt Law Review* [interaktyvus], 2002, No. 55 [žiūrėta 2010-11-07], p. 1399-1497. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=339100>;
37. SUKHNINDER, P. *The Nature of Fiduciary Liability in English Law* [interaktyvus], [žiūrėta 2010-11-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.coventry.ac.uk/cu/external/content/1/c4/56/53/v1205334231/user/fudiciaryPanesar.pdf>>;
38. THE LAW COMMISSION AND SCOTISH LAW COMMISSION (LAW COM No. 283) (SCOT LAW COM No. 192). *Partnership Law. Final Report* [interaktyvus]. November 2003 [žiūrėta 2011-02-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.lawcom.gov.uk/docs/lc283.pdf>>;

39. UHLMAN, E., R. The legal status of corporate directors. *B.U. Law Review* [interaktyvus], 1939, No. 19 [žiūrėta 2011-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org>>;
40. VANN, V. Causation and breach of fiduciary duty. *Singapore Journal of Legal Studies* [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2011-03-01], p. 86-107. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=1096413>>;
41. VALSAN, R., D.; YAHYA, M., A. Shareholders, Creditors, and Directors' Fiduciary Duties: A Law and Finance Approach. *Virginia Law & Business Review* [interaktyvus], 2007, Vol. 2, No. 1 [žiūrėta 2011-02-11], p. 1-52. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=998165>>;
42. VELASCO, J. How many fiduciary duties are there in corporate law? *Southern California Law Review* [interaktyvus], 2010, Vol. 83, No. 6 [žiūrėta 2011-02-11], p. 1213-1318. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=1457804>>;
43. WEINRIB, E., J. The Fiduciary Obligation. *The University of Toronto Law Journal* [interaktyvus], Vol. 25, No. 1, 1975 [žiūrėta 2010-11-05], p. 1-22. Prieiga per internetą: <<http://ojls.oxfordjournals.org>>;
44. WORTHINGTON, S. *Fiduciaries: when is self-denial obligatory?* [interaktyvus], 1999 [žiūrėta 2011-02-13], London: LSE Research Online. Prieiga per internetą:<<http://eprints.lse.ac.uk/archive/00000202>>.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. gegužės 31 d. nutartis c. b. *A. Dilys v. AB „Algarsa“*, Nr. 3K-3-166/1999, kat. 45;
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. kovo 29 d. nutartis c. b. *Vilniaus m. valdyba v. UAB „Sangreta“ ir kt.*, Nr. 3K-3-383/2000, kat. 45;
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. spalio 9 d. nutartis c. b. *J. Norvaišas v. UAB „Baltas pūkas“*, Nr. 3K-3-945/2000, kat. 45;
4. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. kovo 6 d. nutartis c.b. *SP UAB „Vilniaus autobusų parkas“ v. SP UAB Vilniaus autobusų parko Darbininkų sąjunga*, bylos Nr. 3k-3-32/2001, kat. 11.2., 12.1., 12.3.;
5. Lietuvos aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. sausio 21 d. nutartis c.b. *V. Savickas v. J. Sriubaitė ir kt.*, bylos Nr. 3k-3-353/2002, kat. 15.2.2.7; 22.1;

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. rugsėjo 25 d. nutartis c. b. A.Nemeika v. UAB „Antrimeta“, Nr. 3K-3-1090/2002, kat. . 27.11;
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. birželio 19 d. nutartis c. b. *L. Belinskaja v. ADB „Snoro garantas“ ir AB bankas „Snoras“*, Nr. 3K-3-880/2002, kat. 22.1;
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 18 d. nutartis c. b. *S. Dzingaitė v. AB „Plasta“*, Nr. 3K-3-109/2004, kat. 21.2.2.1; 21.6;
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje *A. Kvietkauskas v. UAB „Interarbo“*, Nr. 3K-3-192/2004, kat. 21.6;
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. birželio 9 d. nutartis c. b. *UAB (duomenys neskelbtini) v. J.S.*, Nr. 3K-3-369/2004, kat. 38.2;
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 27 d. nutartis c. b. *AB „Dirbtinis pluoštas“ v. Giedrius Pūkas*, Nr. 3K-3-480/2004, kat. 18.2; 21.6;
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 7 d. nutartis c. b. *UAB „Khartli“ ieškinį atsakovui UAB „Diagnostikos poliklinika“*, Nr. 3K-3-16/2005, kat. 27.11;
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. balandžio 4 d. nutartis c. b. *UAB „Coris Vilnius“ v. M. Masedunskas*, Nr. 3K-3-230/2005, kat. 21.4.2.8;
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 25 d. nutartis c.b. *K. J. J.v. J. B. ir V. K.*, Nr. 3K-7-266/2006, kat 44.5.1; 44.5.2.1;
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 31 d. nutartis c. b. *UAB „Vasmangas“ v. UAB „Valdo leidykla“*, Nr. 3K-3-567/2006, kat. 21.4.2.1;
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. vasario 11 d. nutartis c. b. *Laivų krovos AB „Klaipėdos Smeltė“ v. UAB „Birių krovinių terminalas“*, Nr. 3K-3-73/2008, kat. 27.3.2.1; 27.7;
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo mėn. 18 d. nutartis c. b. *V.M. v. Ž. P.*, Nr. 3K-3-181/2008, kat. 71; 106.1; 121.18;
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. liepos 8 d. nutartis c. b. *R. U. v. S. K.*, Nr. 3K-3-378/2008, kat. 42.8, 63.1, 71, 114.3;

19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 1 d. nutartis c. b. BUAB „*Panevėžio balsas*“ v. UAB „*Eksena*“, Nr. 3K-3-244/2009, kat. 27.7;
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis c. b. BUAB „*Optimalūs finansai*“ v. G. P., Nr. 3K-7-444/2009, kat. 19.2; 27.7;
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 30 d. nutartis c. b. BUAB „*Barklita*“ v. G. B. ir J. G., Nr. 3K-3-528/2009, kat. 27.7; 44.2.4.1;
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis c. b. AB „*Šilutės girnos*“ v. R. P., E. P., Nr. 3K-3-557/2009, kat. 27.7; 28.1; 45.6;
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 20 d. nutartis c. b. BUAB „*Metalo ženklai*“ v. A. T. ir A. I., Nr. 3K-3-334/2010, kat. 27.7;
24. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 30 d. nutartis, priimta c.b. A. Z. (R.) v. VšĮ Klaipėdos universitetinė ligoninė, Nr. 3K-3-342/2010, kat. 44.5.2.15;
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 28 d. nutartis c. b. UAB „*Panevėžio spaustuvė*“ v. „*Via Nota*“, V. J., Nr. 3K-3-76/2011, kat. 27.7;
26. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 28 d. nutartis c. b. V. M. v. TŪB „*Žaibas*“, Nr. 2A-537/2008, kat. 27.3.2.3;
27. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. birželio 22 d. nutartis c. b. E. G. ir B. V v. UAB „*Fotoakis*“, Nr. 2A-405/2010, kat. 27.6; 27.7;
28. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis c. b. UAB „*Verslo administravimo kompanija*“ v. BUAB „*Koralita*“, Nr. 2A-373/2010, kat. 27.7;
29. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 7 d. nutartis c. b. BUAB „*Raminta*“ v. Ž. L., Nr. 2A-163/2011, kat. 27.7;
30. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 15 d. nutartis c. b. BUAB „*Dormeka*“ v. R. P. B., Nr. 2A-53/2011, kat. 27.7; 44.2;
31. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 15 d. nutartis c. b. AB „*Utenos trikotažas*“ v. R. S., Nr. 2A-24/2011, kat. 27.7; 44.2;

32. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 18 d. sprendimas c. b. *Vilniaus rajono apylinkės prokuratūra, UAB „Vilniaus vandenys“ v. A. J. V. M., B. J. B.*, Nr. 2A-536-302/2010, kat. 42.10;
33. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio. 6 d. nutartis c. b. *UAB „Bijusta“ v. UAB „BTS Group“*, Nr. 2S-271-302/2011, kat. 99.1.2; 122.4.

Kanados Aukščiausiojo Teismo praktika:

1. 1987-09-17, *Frame v. Smith* [1987] 2 S.C.R. 99;
2. 1989-08-11, *Lac minerals ltd. v. International corona resources ltd.*, [1989] 2 S.C.R. 574;
3. 1991-11-21, *Canson Enterprises Ltd. v. Boughton & Co.*, [1991] 3 S.C.R.;
4. 1992-06-18, *Norberg v. Wynrib*, [1992] 2 S.C.R. 226;
5. 1994-09-30, *Hodgkinson v. Simms*, [1994] 3 S.C.R. 377;
6. 2007-06-01, *Strother v. 3464920 Canada Inc.*, [2007] 2 S.C.R. 177.

Kitų užsienio teismų praktika:

7. Court of Appeals of New York, 1928-12-31, *Meinhard v. Salmon*, 249 NY 458;
8. Court of Chancery of Delaware, 1992-07-18, *Geyer v. Ingersoll Publications Co.*, 621 A. 2d 784;
9. Supreme Court of Western Australia *Permanent Building Society v Wheeler* (1994) 14 ACSR 109;
10. House of Lords *Henderson v Merrett Syndicates Ltd.* [1994] 3 WLR 761;
11. House of Lords, 1995-02-16, *White v Jones* [1995] 2 WLR 187;
12. England and Wales Court of Appeal (Civil Division) Decision, *Bristol and West Building Society v. Mothew* [1998] Ch 1;
13. United States Court of Appeals, 2007-03-30, *VFB LLC v. Campbell Soup Co.*, 482 F. 3d 624 -, 3rd Circuit 2007.

Santrauka

„Bendrovės valdymo organų ir bendrijos partnerių fiduciarinės pareigos: lyginamieji aspektai“

Šio darbo tikslas – išanalizuoti bendrovės valdymo organų ir bendrijos partnerių fiduciarinių pareigų esmę, panašumus, skirtumus. Lietuvos teismai konstatuoja fiduciarinius santykius tarp bendrovės ir jos vadovo, tačiau pozicijos dėl bendrijos dalyvių santykių nėra pateikę. Tačiau teismai, naudodami fiduciarinių pareigų sąvoką, kalbėdami apie bendrovės vadovo pareigas, ne visada tinkamai nustato ir interpretuoja fiduciarines pareigas.

Pirmoji šio darbo dalis analizuoja fiduciarinių santykių esmę, jų sampratą. Teigiama, kad fiduciarinės pareigos turėtų būti suprantamos siaurąja prasme. Fiduciarinių santykių prigimtis suteikia fiduciarui galimybes ir priemones tenkinti savo asmeninius interesus. Kadangi benificiarai negali efektyviai kontroliuoti kasdieninės fiduciaro veiklos, fiduciarinės pareigos užtikrina, kad asmuo, veikdamas kaip fiduciaras, netenkintų savo asmeninių interesų.

Antrojoje dalyje nagrinėjamas bendrovės vadovo fiduciarinių pareigų turinys ir jų objektas. Laikomasi nuomonės, kad bendrovės vadovas turi fiduciarines pareigas bendrovei, kaip akcininkų visumai, bet ne individualiems akcininkams. Įmonei esant nemokiai, bendrovės vadovas turi apsvarstyti ir kreditorių interesus. Teigiama, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo lojalumo pareigos interpretacija skiriasi nuo fiduciarinės lojalumo pareigos turinio. Lojalumo pareiga reikalauja fiduciaro atsisakyti savo asmeninių interesų ir veikti tik benificiaro interesais. Lojalumo pareigą sudaro pagrindiniai elementai: pareiga nesipelnyti ir pareiga vengti interesų konflikto.

Trečiojoje dalyje nagrinėjamos bendrijos tikrųjų narių pareigos. Prieinama prie išvados, jog tikroje ūkinėje bendrijoje tikrieji nariai, įgyvendindami bendrijos sprendimus, turi laikytis fiduciarinių pareigų, tačiau balsuodami bendrijos valdymo klausimais jų neturi, nes balsuodami partneriai yra vienodoje padėtyje. Komandinėje ūkinėje bendrijoje komanditoriai fiduciarinių pareigų neturi, o tikrieji nariai fiduciarines pareigas turi visada, tad fiduciarinės pareigos iš esmės atitinka bendrovės vadovo pareigas.

Summary

„Fiduciary Duties of Corporate Governance Bodies and Partners in an Economic Partnership: Comparative Aspects“

The purpose of this work is to identify and give interpretation of main fiduciary duties of company directors' and co-partners in economic partnership. Civil courts of Lithuania use fiduciary relationships in company law context, but avoid recognizing fiduciary relationships between co-partners in economic partnership. Despite recognition of fiduciary relationships in company context courts often make mistakes in interpreting fiduciary duties. This work seeks to clarify the meaning and nature of fiduciary relationships, identify differences and similarities of fiduciary duties of company director and co-partners.

Part I deals with the nature and the meaning of fiduciary relationships and the task of fiduciary duties. It argues for a more precise definition of fiduciary relationships and more limited application of fiduciary duties. Limited possibility to effectively monitor performance of fiduciary provides both the opportunity and the means to act self-interested. Because beneficiary cannot effectively oversee day-to-day performance, fiduciary duties ensure at least that the fiduciaries will be loyal to the beneficiaries' interests.

Part II deals with fiduciary duties of company director. It states that director has fiduciary duties to company and not to individual shareholders. When a company is insolvent, director also has to consider the interests of company creditors. It states that the Supreme Court of Lithuania uses terminology of loyalty to mean something quite different than fiduciary duty of loyalty which requires to operate on the basis of self-denial and has the main elements: non profit and no conflict rules. It also rejects the idea that duties of care and good faith are in fiduciary nature.

Part III states that general partners in general partnership are not fiduciaries, as such, because partners do not delegate open-ended management control to co-partners while making decisions collectively. In limited partnership partners have fiduciary duties to limited partnership acting, as agents, and acting, as a body, because interests of limited partners must be protected. It concludes that the duties of general partners are quite the same as duties of company director.